

**MAŽEIKIAI
2016**

Programa patvirtinta:

1. Lopšelio - darželio „Saulutė” direktorės 2007 m. birželio 22 d. įsakymu Nr. V- 46
2. Lopšelio - darželio „Saulutė” direktorės 2011 m. rugpjūčio 30 d. įsakymu Nr. VI – 109
3. Lopšelio - darželio „Saulutė” direktorės 2016 m. rugsėjo 1 d. įsakymu Nr. VI – 52

Ikimokyklinio ugdymo(si) programa – 2007m.**Programą parengė:**

Direktorės pavaduotoja ugdymui Birutė Kavaliauskienė;

Auklėtojos: Laima Norvaišienė, Aldona Pocienė, Sima Vedlūgaitė; Renata Bumbliauskienė, Renata Daukšienė, Aušrinė Kalakauskienė, Bronė Montrimienė, Olga Urasova, Rūta Žubikienė;

Recenzavo: PPRC Ikimokyklinio ir pradinio ugdymo skyriaus vyresnioji metodininkė Ida Juraitienė; vyresnioji metodininkė Irena Mickutė.

Ikimokyklinio ugdymo(si) programa – 2011m.**Programą atnaujino ir parengė priedus (veiklų aprašus):**

Direktorės pavaduotoja ugdymui Aldona Pocienė;

Meninio ugdymo pedagogės: Kristina Liutkienė, Vaida Paulauskienė;

Auklėtojos: Sima Vedlūgaitė, Rūta Žubikienė, Renata Bumbliauskienė, Renata Daukšienė, Aušrinė Kalakauskienė, Bronė Montrimienė, Olga Urasova, Neringa Jurkienė.

Ikimokyklinio ugdymo(si) programa – 2016m.**Programą atnaujino ir parengė priedus (veiklų aprašus):**

Direktorė Zina Petkuvienė;

Direktorės pavaduotoja ugdymui Aldona Pocienė;

Meninio ugdymo pedagogė Kristina Liutkienė;

Psichologė Odeta Viskontaitė;

Auklėtojos: Aušrinė Kalakauskienė, Olga Urasova, Bronė Montrimienė, Asta Budrienė, Renata Daukšienė, Giedrė Erminaitė, Natalija Vainutienė, Roberta Freimonienė.

TURINYS

PRATARMĖ.....	4
1.BENDROSIOŠ NUOSTATOS.....	5
1.1 Formalieji duomenys apie ugdymo įstaigą, ugdytinius, ugdytojus ir bendruomenę.....	5
1.2 Filosofinis - psichologinis bei pedagoginis ugdymo programos pagrindas	6
1.3 Ikimokyklinio ugdymo(si) ir šiuolaikinį požiūrį į vaiką ir jo ugdymą nusakančių strateginių dokumentų sąsajos	7
1.4 Ikimokyklinio ugdymo(si) programos ir vaikų poreikių sąsajos	7
1.5 Ikimokyklinio ugdymo(si) programos ir tėvų bei vietos bendruomenės sąsajos	8
1.6 Įstaigos savitumas	8
1.7 Ikimokyklinio ugdymo(si) programos ir įstaigoje teikiamų paslaugų bei įstaigos personalo sąsajos	9
2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO(SI) PROGRAMOS PRINCIPAI	11
3. IKIMOKYKLINIO UGDYMO(SI) PROGRAMOS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI	12
4. IKIMOKYKLINIO UGDYMO(SI) TURINYS	13
4.1. Ugdymo(si) turinio samprata.....	13
4.2. Ugdymo(si) turinio sudarymas.....	14
4.3. Ugdymo(si) turinio dėstymas.....	15
5. IKIMOKYKLINIO UGDYMO(SI) FORMOS, TECHNOLOGIJOS, PRIEMONĖS.....	72
5.1 Ugdymo organizavimo formos	72
5.2 Ugdymo(si) technologijos.....	72
5.3 Ugdymo(si) priemonės.....	73
6. UGDYMO(SI) PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS	74
6.1 Vaiko pasiekimų vertinimas	74
6.2 Vertinimo paskirtis.....	74
6.3 Vertinimo procesas	74
6.4 Duomenų apie vaiko pasiekimus fiksavimas ir kaupimas.....	75
6.5 Vertinimo aktualumas.....	85
NAUDOTI ŠALTINIAI.....	86

PRATARMĖ

Mažeikių lopšelio – darželio „Saulutė“ „Ikimokyklinio ugdymo(si) programa“ (toliau - Programa) parengta ir atnaujinama vadovaujantis Ikimokyklinio ugdymo metodinėmis rekomendacijomis (2015), Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašais (2014), Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašais (2011), Metodinėmis rekomendacijomis ikimokyklinio ugdymo programai rengti (2006). Taip pat, įstaigos individuali ugdymo programa parengta remiantis „Ankstyvojo ugdymo vadovu“ (2001), „Vaikų darželių programa „Vėrinėlis“ (1993), „Bendraja priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa“ (2014). Programoje vartojamos sąvokos atitinka Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2011, Nr.38-1804) vartojamas sąvokas bei strateginių švietimo dokumentų ir kitų ikimokyklinį ugdymą reglamentuojančių teisės aktų siekius, prioritetus, kokybės kriterijus.

Programoje papildytos bendrosios nuostatos, atnaujinti formalieji duomenys apie ugdymo įstaigą, parengtas ugdymo(si) turinys, parengti priedai (veiklų aprašai) prie programos.

Įstaigos ikimokyklinio ugdymo programa yra orientyras, leidžiantis pedagogui kryptingai organizuoti ugdomąją veiklą, ją vertinti ir koreguoti, kurti kokybiško ugdymo(si) sąlygas. Ugdymo(si) turinys įgyvendinamas atsižvelgiant į kiekvieno vaiko individualiuosius ir specialiuosius (gabių ir talentingų, socialinės atskirties aplinkoje augančių vaikų ir kt.) poreikius, prigimtį, išgales, patirtį, pomėgius, sveikatą, brandos ypatybes, darželio ir grupių kryptingumą bei kitus kriterijus. Sudarant programą, atsižvelgta į tėvų / globėjų lūkesčius, vietos bendruomenės, įstaigos savitumą ir augančius evoliucionuojančios visuomenės keliamus iššūkius. Puoselėjant tautinį identitetą, programoje atspindėta etninio regiono – Žemaitijos, Mažeikių krašto tradicijos, papročiai, aplinka.

Programa grindžiama integruoto, visuminio ugdymo(si) idėjomis ir apima visas ugdymo(si) sritis.

Programa skirta vaikų nuo (1,5) 2 iki 6 (6,5) metų ugdytojams: pedagogams ir tėveliams bei globėjams.

Derinant su švietimui keliamais tikslais ir uždaviniais, strateginiais dokumentais bei vaiko šeimos ir visuomenės poreikiais, šios ikimokyklinio ugdymo programos turinys yra reguliariai peržiūrimas ir atnaujinamas.

1. BENDROSIOS NUOSTATOS

Šiame skyriuje:

- ☀ Pateikti formalieji duomenys apie įstaigą, ugdytinius, ugdytojus ir bendruomenę;
- ☀ Išdėstytas filosofinis-psichologinis bei pedagoginis ikimokyklinio ugdymo(si) programos ruošimo pagrindas;
- ☀ Nurodytos sąsajos tarp ikimokyklinio ugdymo(si) ir šiuolaikinį požiūrį į vaiką nusakančių strateginių dokumentų;
- ☀ Nurodytos vaikų, tėvų bei vietos bendruomenės ir ugdymo(si) programos sąsajos;
- ☀ Atskleisti regiono bendruomenės socialiniai ir kultūriniai ypatumai;
- ☀ Aprašytas įstaigos savitumas;
- ☀ Nurodytos įstaigoje teikiamų paslaugų ir ugdymo(si) programos sąsajos.

1.1. Formalieji duomenys apie ugdymo įstaigą, ugdytinius, ugdytojus ir bendruomenę

- ☀ **Švietimo teikėjas:** Mažeikių raj. savivaldybė, lopšelis-darželis „Saulutė“;
- ☀ **Švietimo teikėjo duomenys (pavadinimas, tipas, teisinė forma, grupių skaičius):**
Mažeikių lopšelis-darželis „Saulutė“ - neformaliojo švietimo, biudžetinė įstaiga.
Įstaigoje yra lopšelio, darželio ir priešmokyklinio ugdymo(si) grupės.
- ☀ **Istaiga teikia:** ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo bei socialines (maitinimo, dienos miego ir kt.) paslaugas;
- ☀ **Adresas, pašto indeksas:** V.Burbos g. 8, Mažeikiai, LT – 89218;
- ☀ **Telefonas:** 8 (443)26071;
- ☀ **Elektroninis paštas:** mazeikiai.saulute@gmail.com
- ☀ **Interneto svetainės adresas:** ldsaulute.lt.

1.2. Filosofinis-psichologinis bei pedagoginis ugdymo(si) programos pagrindas

Ikimokyklinio ugdymo(si) programos turinio pagrindą sudaro humanistinė filosofija, kuri pabrėžia moralinių vertybių svarbą formuojant tarpusavio santykius tarp ugdytojų ir ugdytinių, rengiant ugdymo turinį, organizuojant vaikų kasdieninį režimą, kuriant sveikatą puoselėjančią bei saviraiškos ir savirealizacijos galimybes skatinančią aplinką.

Įstaigos bendruomenei yra svarbūs vaiko unikalumo, poreikių, sėkmės garantijų, savigarbos puoselėjimo ir saugojimo, humanistinės psichologijos šalininkai - K.Rodžersas, A. Maslou, bei šių dienų pedagogas, mokslininkas, humanistas Š.Amonašvili ir kt. Taip pat Lietuvos filosofiniuose, psichologiniuose, pedagoginiuose šaltiniuose humaniškumo ugdymo būtinumą pabrėžiantys: Vydūnas, A.Maceina, S.Šalkauskis, J.Laužikas, V.Lepėškienė (Bakutytė, 2001). Šie autoriai pažymi, kad šeima ir ugdymo įstaiga labiausiai turėtų rūpintis humaniškumo ugdymu.

Žmogaus ugdymas prasideda šeimoje, todėl šeima turi didžiausią įtaką vaikui ir yra svarbiausia jo ugdytoja. Ikimokyklinio ugdymo įstaiga tęsia ir papildo vaiko ugdymą šeimoje.

Šeimos indėlis į vaiko ateitį yra esminis. Net ir tada, kai vaikas tampa savimi pasitikintis ir gyvena pagal savo susikurtas taisykles ir normas, šeima taip pat yra svarbus veiksnys, kuris daro įtaką visą gyvenimą. (Gaižauskienė ir kt., 2010)

Siekdami vaikams įdiegti žinių, apie aplinkinį pasaulį, tėvai perduoda, jų manymu, svarbiausias normas, vertybes, kultūrinius ir elgesio modelius. Tokiu būdu yra siekiama, ne tik formuoti tolimesnę vaikų ateitį, bet ir padėti lengviau pereiti į suaugusiojo gyvenimą. (Pasternak, 2011)

Šeima yra atsakinga už vaiko auginimą, auklėjimą bei lavinimą. Darni šeima vaikui garantuoja šiltus emocinius santykius, saugumo jausmą, psichologinį komfortą, pagarbaus požiūrio į kitus žmones, aplinką, darbą, save pradmenis, natūralų sąlytį su tautos kultūra: tikėjimu, pažinimu, jausmais.

Šeima integruoja visus ugdomuosius poveikius, juos harmonizuoja, sustiprindama ar neutralizuodama jų įtaką. Šeimoje ir darželyje sudarytos palankios sąlygos, skatina visapusišką ir harmoningą vaiko vystymąsi. Atsakingas tėvų požiūris į vaiko ugdymą, lavinimą yra svarbus veiksnys pilnavertės vaiko asmenybės formavimuisi.

Ugdymo procesas įstaigoje grindžiamas ir M.Montessori pedagoginės sistemos idėjomis. Tai į vaiko saviugdą, savarankiškumą, atsakomybę ir pareigą, orientuota ugdymo sistema, kuri remiasi vaiko vidinio pasaulio individualumu, teise savitai reikštis, mokytis pagal savo galimybes ir tempą. Nuo pat mažens savarankiškai veikiąs vaikas mokosi nugalėti sunkumus, ugdomi pasitikėjimą savo jėgomis bei iniciatyvumą, aktyvina mąstymą, motyvuoja mokymąsi, tobulėja. Montesorinis ugdymas yra orientuotas ir į kitokį pedagogo vaidmenį. Jis čia ne moko, bet padeda mokytis, tampa konsultantu, padėjėju, patarėju, moko mokytis.

Humanistinės filosofijos ir vertybinių nuostatų formavimas(is) integruojamas į visą ugdymo(si) turinį. Tai pagrindas brandžios asmenybės tapsmui. Vadovaujantis šia filosofija ir

vertybinėmis nuostatomis, vaikai pažįsta save ir supantį pasaulį: atranda santykius su kitais žmonėmis, savimi, gamta, etniniu paveldu, socialine aplinka, visuomene.

Humanistinis - dorinis ugdymas orientuotas į:

- ✳ ugdytojų asmenybinį ir profesinį pasirengimą bei ugdymo(si) sąlygų sudarymą;
- ✳ sveikatos saugojimą ir stiprinimą: fizinių ir psichinių galių puoselėjimą ir lavinimą;
- ✳ savęs pažinimą: individualumo suvokimą, vertės pajautimą, poelgių įvertinimą bei pasirinkimą;
- ✳ tarpusavio santykius: pagarbių tarpusavio santykių modeliavimą ir plėtrą tiek su bendraamžiais, tiek su suaugusiais;
- ✳ tautiškumą: pagarbaus santykio su tautos paveldu ir kultūrinėmis vertybėmis ugdymą;
- ✳ socialumą: reikalingų elgesio normų, komunikacinių gebėjimų bei žinių saugiai jaustis įvairiose socialinėse aplinkose įgijimą.

1.3. Ikimokyklinio ugdymo(si) ir šiuolaikinį požiūrį į vaiką ir jo ugdymą nusakančių strateginių dokumentų sąsajos

Programa sudaryta siekiant garantuoti svarbiausias vaiko teises ir grindžiama humanistine nuostata į vaiką, pripažįstant jo teisę būti savimi, augti ir ugdytis sau prieinamu lygiu bei tempu saugioje aplinkoje.

Sudarant programą vadovaujamas Jungtinių tautų vaiko teisių Konvencija (1995), Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu (2003) bei kitais pagrindiniais teisiniais strateginiais dokumentais, reglamentuojančiais ikimokyklinio ugdymo(si) veiklą¹.

Programoje vartojamos sąvokos atitinka Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme vartojamas sąvokas.

1.4. Ikimokyklinio ugdymo(si) programos ir vaikų poreikių sąsajos

Šia programa siekiama tenkinti kiekvieno vaiko poreikį augti fiziškai ir psichiškai sveikai ir aktyviai asmenybei, turinčiai teigiamą savivertės jausmą, gebančiai socialiai veikti ir komunikuoti.

Remiantis humanistiniu požiūriu, šia programa siekiama atliepti svarbiausius **vaiko fiziologinius, emocinius ir intelektualinius poreikius**, apimančius:

- ✳ **galimybių augti fiziškai ir psichiškai stipriai asmenybei sudarymą:** humanistinė filosofija teigia, kad vaikas gali augti, tobulėti, įgyvendinti savo galias, jei tik tam yra tinkamos sąlygos bei aplinka - nuoširdumas, palankumas, empatija, gyvenimo ritmas ir tvarka;
- ✳ **teigiamos savo vertės puoselėjimą:** anot humanistinės filosofijos šalininkų, tik pajutęs savąją vertę, vaikas siekia saviraiškos. Teigiama savigarba susiformuoja tuomet, kada vaikas turi žinojimą ir mokėjimą elgtis pagal visuomenėje priimtas normas, jaučiasi mylimas ir gerbiamas;

¹ Ikimokyklinį ugdymą reglamentuojantys dokumentai nurodyti naudotų šaltinių sąrašė.

✳ **individualios saviraiškos ir savirealizacijos būdų paiešką:** humanistinė filosofija pabrėžia, jog kiekvienas vaikas iš prigimties turi saviraiškos polinkių, kurie atsiskleidžia susidarius palankioms aplinkybėms;

✳ **amžiaus tarpsnių svarbiausių poreikių tenkinimą pagrįstą besąlygiška pagarba:** humanistinė filosofija atskleidžia, kad normaliai augti vaikui padeda palankus ir pagarbus aplinkinių požiūris, kuris padeda ugdyti teigiamus jausmus aplinkiniams ir sau pačiam.

1.5. Ikimokyklinio ugdymo(si) programos ir tėvų bei vietos bendruomenės sąsajos

Lopšelio-darželio „Saulutė“, kaip šiuolaikinės ikimokyklinio ugdymo(si) institucijos **paskirtis** – ugdyti ir sudaryti įstaigos ugdytiniams sąlygas ugdytis bei padėti šeimai, sąveikoje su įstaigos bendruomene, įgyti gebėjimų ugdyti savo vaiką. Atliepiant tėvų lūkesčius ir poreikius, vietos bendruomenė siekia:

- ✳ **pažinti įstaigą lankančių vaikų šeimas:** organizuoti susirinkimus, bendrus renginius, individualius pokalbius, rinkti formalius duomenis apie šeimą;
- ✳ **domėtis vaiką supančia emocine, socialine ir kultūrine aplinka:** vaiko namais, atlikti anketines apklausas;
- ✳ **numatyti vaiko ugdymo darną garantuojančias sąlygas:** išsiaiškinti, apmąstyti, įvertinti ir tenkinti individualius, šiuolaikines vaiko ugdymo tendencijas atitinkančius tėvų ir besivystančios visuomenės poreikius. Skatinti demokratiškų santykių plėtojimąsi vaikų, tėvų, pedagogų bei vietos bendruomenėje.
- ✳ **skatinti tėvų dalyvavimą vaikų ugdymo(si) procese:** užtikrinti palankias sąlygas vaikų ugdymui(si) darželyje ir namuose, įpareigoti tėvus bendradarbiauti, įgaunant trūkstantį žinių bei gebėjimų ugdant savo vaikus, skatinti atsakingą požiūrį į vaikų ugdymą, lavinimą.

1.6. Įstaigos savitumas

- ✳ Lopšelis – darželis „Saulutė“ – pirmasis darželis Mažeikių mieste, įkurtas 1964 m., gyvuojantis šeštą dešimtmetį, turintis didelę ugdymo proceso organizavimo patirtį.
- ✳ Įstaiga įsikūrusi palankioje socialinėje – kultūrinėje aplinkoje: Mažeikių senamiestis ir jame esantys objektai (parkas, geležinkelis), miesto muziejus, bažnyčia, „Santarvė“ ir „Būdas žemaičių“ redakcijos, miesto biblioteka, ligoninė, Merkelio Račkausko gimnazija, Senamiesčio pagrindinė bei Vytauto Klovos muzikos mokykla, Kazimiero Jagmino ir „Žiburėlio“ pradinės mokyklos, vaikų ir senelių globos namai.
- ✳ Įstaigoje veikia 6 grupės. Vienoje grupėje ugdomi to paties amžiaus vaikai. Kiekvienoje grupėje dirba dvi auklėtojos ir auklėtojos padėjėja (asistentė).

- * Auklėtojos nuolat dirba to paties amžiaus vaikų grupėje, o auklėtojos asistentė lydi vaikus pereinant iš vienos amžiaus grupės į kitą. Nuolat dirbdama to paties amžiaus grupėje, auklėtoja turi galimybę kurti savitą aplinką, atitinkančią pasirinktą grupės kryptį; geriau pažinti konkretaus amžiaus tarpsnio vaikų raidos ypatumus.
- * Remiantis pasirinktu humanistinio ugdymo(si) ir sveikatos stiprinimo pagrindu, ugdomasis procesas plėtojamas kryptingai, atsižvelgiant į augančio vaiko pažintines erdves: savęs pažinimo, tarpusavio santykių, gamtos, etnokultūros ir socialinio pažinimo.
- * Lopšelio-darželio ugdymo(si) veikla yra vientisas procesas, kuris susideda iš daugybės dalių ir tęsiasi visą vaiko buvimo darželyje laikotarpį. Kiekvienos grupės kryptingumą lemia užsiėmimų pobūdis (žaidimai, veikla grupėje, išvykos ir kt.), individualūs ugdymo(si) tikslai, grupės vaikų poreikiai.
- * 2-3 m. ir 3-4 m. amžiaus grupėse ugdomoji veikla organizuojama remiantis M.Montessori pedagoginės sistemos pagrindiniais principais. Šių grupių pedagogės priklauso Lietuvos M.Montessori asociacijai ir palaiko ryšius su Žemaitijos Montessori centru.
- * Nuo 2005 m. įstaigoje vykdoma tarptautinė „Jaunosios Europos“ programa „Zipio draugai“.
- * Darželio ugdymo programos priedas „Veiklos takelis“ turtinamas į jį integruojant papildomų programų idėjas.
- * Įstaiga pasižymi savita ugdomojo proceso organizavimo struktūra: grupinė ir individuali vaikų ugdomoji veikla vyksta ryte ir po pietų. Ryte - labiau protinio pobūdžio veikla, lavinanti intelektualines galias, skatinanti vaikų mąstymą, pastabumą, dėmesį. Po pietų – meninio/kūrybinio pobūdžio veikla, sudaranti įvairios meninės raiškos galimybes bei lavinanti kūrybingumą.
- * Įstaigoje nuolat rūpinamasi darželio savitumu: siekiama, kad kiekviena grupė būtų savita savo aplinka, kiekvienas pedagogas turėtų individualų darbo stilių, o įstaiga – savo veidą.

1.7. Ikimokyklinio ugdymo(si) programos ir įstaigoje teikiamų paslaugų bei įstaigos personalo sąsajos

Darželio bendruomenė tobulina ir nuolat ieško socialiai vertingų bendradarbiavimo modelių; vietos bendruomenę ir šeimą jungiančių į bendrą visumą, skatinančių fiziškai ir psichologiškai sveikos asmenybės vystymąsi bei sudarančių prielaidas visuminei asmenybės sklaidai.

- * Įstaigos darbo laiko trukmė – 10,5 val. (nuo 7.30 iki 18.00 val.). Veikia dvi būdinčios grupės (lopšelio ir darželio), kurių darbo laiko trukmė – 12 val. (nuo 7.00 iki 19.00 val.);
- * Įstaigoje vykdomos dvi pagrindinės ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos ir pagalbinės programos, kurios epizodiškai integruojamos į pagrindines programas, siekiant jas plėsti ir tobulinti. Ugdomasis procesas įstaigoje užima pagrindinę poziciją, kuris, tėvams

- pageidaujant, praturtinamas papildomu ugdymu (choreografijos, anglų kalbos užsiėmimai ir pan.). Yra teikiamos ir socialinės paslaugos: vaikų maitinimas, dienos miegas;
- * Muzikos ir kūno kultūros valandėlės (2k. sav.) organizuoja specialistai - meninio ugdymo; kūno kultūros pedagogai;
 - * Organizuojamos kūno kultūros valandėlės, profilaktinės mankštos (sporto salėje ir grupėje): laikysenos, plokščiapėdystės, kvėpavimo pratimų, pirštukų lavinimo, grūdinimosi oru, vandeniui padedant kūno kultūros, kineziterapijos ar kt specialistams;
 - * Įstaigoje veikianti vaiko gerovės komisija sprendžia vaiko specialiojo ugdymo(si) poreikių vertinimą, ugdymo organizavimą ir ugdymo turinio taikymą, vaiko siuntimą į pedagoginę psichologinę tarnybą (PPT), bei probleminių situacijų sprendimą tarp įstaigos ir tėvų dėl vaiko ugdymo(si) sąlygų, galimybių, pagalbos ir pan.;
 - * Kalbos korekcijos valandėlės organizuoja logopedė;
 - * Psichologė teikia pagalbą elgesio, emocinių, bendravimo problemų bei kitų sunkumų turintiems vaikams, vykdo tėvų ir pedagogų psichologinį švietimą, atlieka individualų ir grupės vaikų stebėjimą, teikia rekomendacijas.
 - * Bendrosios praktikos slaugytoja suteikia vaikams pirmąją med. pagalbą, prižiūri sanitarinį higieninį stovį bei rūpinasi vaikų maitinimu įstaigoje;
 - * Įstaigoje dirba pedagogai, turintys pedagogo profesinę kvalifikaciją, aukštąjį išsilavinimą ir nuolat siekiantys aukštesnės kvalifikacinės kategorijos.
 - * Dalis pedagogų papildomai turi ir gretutinę kvalifikaciją: etnokultūros, logopedo, socialinės pedagogikos, dailės, Montessori pedagoginės sistemos studijų ir kt.;
 - * Įstaigoje ypatingas dėmesys skiriamas visų darbuotojų asmenybiniam ir profesiniam tobulėjimui. Didelis dėmesys skiriamas savišvietai, savistabai, savianalizei, profesiniam bendradarbiavimui bei nuolatiniam mokymuisi.

2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO(SI) PROGRAMOS PRINCIPAI

Šiame skyriuje:

Apibrėžti pagrindiniai ikimokyklinio ugdymo(si) programos sudarymo principai.

Visi ikimokyklinio ugdymo(si) programos lygmenys (ugdymo(si) turinys, procesas, šeimos ir darželio sąveika bei materialinė bazė) yra grindžiami sveikatingumo, humaniškumo, individualumo, integralumo, lankstumo, tęstinumo, nuoseklumo, bei perimamumo principais.

- ✱ **Sveikatingumo** principas laiduoja vaikui fiziškai ir psichologiškai saugią aplinką. Vadovaujantis šiuo principu, vaikas ugdomi nuostatą savarankiškai laikytis asmens higienos, aktyvios veiklos, poilsio ir maitinimosi ritmo. Įgydami sveikos gyvensenos įgūdžių, pratinasi saugoti savo ir kitų fizinę bei psichinę sveikatą, švarinti aplinką, saugiai jaustis ir elgtis artimiausioje aplinkoje.
- ✱ **Humaniškumo** principas apibrėžiamas besąlygiška pagarba vaikui, kaip asmenybei pripažįstant jo poreikius, sudarant sąlygas socialinio elgesio normų įsisavinimui, įvairių (fizinių, emocinių, intelektualinių) vaiko galių plėtojimui, saviraiškai, bei harmoningam asmenybės vystymuisi.
- ✱ **Individualumo** principas sudaro prielaidas ugdyti vaiką pagal jo sugebėjimus, jam savarankiškai apsisprendžiant. Individualumo principas leidžia organizuojant ugdomąjį procesą, atsižvelgti į vaiko sveikatą, išgales, turimą patirtį, skirtingus pasaulio pažinimo būdus, pomėgius, gyvenimo ritmą, brandos ypatybes.
- ✱ **Integralumo ir lankstumo** principas leidžia integruoti vaiko patirtį į ugdomąjį procesą nepriklausomai nuo to, kokioje stadijoje jis yra. Lankstus programos taikymas leidžia tenkinti individualius vaiko poreikius, lanksčiai integruoti tėvų, kitų specialistų patirtį į ugdymo(si) procesą. Vadovaujantis integralumo principu, produktyviau sudaromos sąlygos skirtingų kompetencijų integracijai į įvairias ugdymo(si) sritis.
- ✱ **Tęstinumo** principas, suderinus šeimos lūkesčius ir priešmokyklinio ugdymo(si) turinį, laiduoja kokybiškai tinkamą perėjimą nuo ugdymo(si) šeimoje prie ugdymo(si) ikimokyklinėje įstaigoje, o vėliau - prie ugdymo(si) priešmokyklinėje grupėje. Šis principas leidžia atsižvelgti į jau turimą vaiko patirtį, gebėjimų lygmenį, individualias ugdymo(si) perspektyvas bei sudaro geras nenutrūkstamo ugdymo proceso prielaidas vaikui pereinant iš vieno amžiaus raidos tarpsnio į kitą.
- ✱ **Nuoseklumo ir perimamumo principas**, kai vaikas vedamas nuo artimų (šeimos, namų aplinkos, gimtosios vietovės, gamtos) prie tolimų reiškinių (vietovės, tėviškės, gamtinės, daiktinės bei istorinės aplinkos, pasaulio ir kt.) pažinimo, kai integruojami visi programos įgyvendinimo procesai kai, siekiama veiksmų suderinamumo bei perimamumo.

3. IKIMOKYKLINIO UGDYMO(SI) PROGRAMOS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Šiame skyriuje:

- Pateiktas pagrindinis ikimokyklinio ugdymo(si) programos tikslas;
- Numatyti uždaviniai, padėsiantys siekti tikslo.

*Pagrindinis ikimokyklinio ugdymo(si) programos **tikslas:***

vadovaujantis humanistinėmis nuostatomis bei atsižvelgiant į pažangiausias mokslo, visuomenės raidos tendencijas ir bendradarbiaujant su šeima kurti sąlygas padedančias vaikui tenkinti prigimtinius, kultūros, taip pat ir etninius, socialinius, pažintinius poreikius; saugoti ir stiprinti fizinę bei psichinę sveikatą.

Uždaviniai:

- Integruotai ugdyti sveikos gyvensenos įgūdžius, humanistines, dorines ir kitas vertybines nuostatas visais dienos ritmo momentais bei viso ugdymo proceso metu;
- Puoselėti vaiko individualumą, stiprinti psichinę bei fizinę jo sveikatą, bendradarbiaujant su vietos bendruomene ir šeima;
- Sudaryti visapusiškas sąlygas saviraiškai ir savirealizacijai, integruotai ugdant visas vaiko kompetencijas ir skatinant praktinę jų raišką;
- Siekti žaismės organizuojant vaikų ugdomąją veiklą, turtinant asmenybę, tarpasmeninę, gamtosauginę, etnokultūrinę, socialinę patirtį;
- Sudaryti galimybę vaikui pažinti, savarankiškai rinktis, perimti, išbandyti, patirti artimiausios aplinkos daiktų, vaizdų, garsų, bendravimo būdų įvairovę, pozityviai veikiančią dvasinį vaiko pasaulį;
- Kartu su vaikais ir jų tėvais, vietos bendruomene kurti patrauklią, patogią, džiugią, funkcionalią, saugią, vaiko poreikius atitinkančią buvimo aplinką;
- Vertinant vaiko pažangą, stiprinti savosios vertės pajautimą, skatinti saviraišką, poreikį tobulėti;
- Bendradarbiaujant su tėvais ugdyti ir puoselėti vaiko gabumus, lemiančius vaiko asmenybės vystymąsi ir sėkmingą integraciją į visuomenę.

4. IKIMOKYKLINIO UGDYMO(SI) TURINYS

Šiame skyriuje:

- Pateikta ugdymo turinio samprata;
- Aptartas ugdomojo turinio sudarymas;
- Išdėstytas ugdomasis turinys atskirose amžiaus tarpsniuose.

4.1. Ugdymo(si) turinio samprata

Įstaigoje ugdomasis turinys suprantamas kaip procesas, kurio vyksmas prasideda ir vystosi nuo esamos vaiko kompetencijos suvokimo link siektinos vaiko kompetencijos, gaunant galutinį rezultatą – įgytą vaiko kompetenciją. Ugdymo(si) turinyje atspindima, ką vaikas ugdosi, kokias vertybines nuostatas, gebėjimus, žinias ir patirtį ikimokykliniame amžiuje jis įgyja veikdamas: žaisdamas, judėdamas, pažindamas, bendraudamas ir kt. Įgyvendinant numatytą ugdymo turinį, kiekviena pedagogė ieško būdų ir metodų, kaip žaismingai organizuoti kasdieninę vaikų veiklą ir nuosekliai bei efektyviai vykdyti kiekvieną režiminį momentą.

Ugdymo(si) turinyje numatyta, kokių kompetencijų vaikas turėtų įgyti ugdydamasis ikimokyklinio amžiaus grupėse. Atsižvelgiama į tėvų atsakomybę ugdant savo vaikus, atkreipiamas dėmesys į ugdytinas ir lavintinas vaikų savybes. Pedagogės atsižvelgdamos į vaikų ugdymo tikslus ir uždavinius, vaikų išsakytus norus ir tėvų lūkesčius dėl vaikų pasiekimų, numato ir padeda siekti kiekvieno vaiko ir vaikų grupių ugdymosi rezultatus. Planuodamas kasdieninę veiklą, pedagogas orientuojasi į amžiaus tarpsnių raidos ypatumus, esamas ir besiplečiančias vaiko pažintines ir įgyjamos patirties erdves, grupės kryptingumą, žemiau programoje pateiktus vaiko pažangos vertinimo požymius skirtingiems amžiaus tarpsniams.

Pedagogas, vadovaudamasis įstaigos ugdymo programos numatytais principais, iškeltais tikslais ir uždaviniais, nuolat siekia integruoti vertybines nuostatas į ugdymo turinį viso ugdomojo proceso metu. Ugdomojo turinio įgyvendinimo tikslas yra vaiko kompetencijų ugdymas nuolatinio bendravimo, paremto humanistiniu-doriniu pagrindu, metu.

4.2. Ugdymo(si) turinio sudarymas

Sudarant ugdymo(si) turinį, atsižvelgiama į:

✱ pasirinktą įstaigos ir grupės ugdymo(si) turinio **kryptingumą**, orientuotą į besiplečiančias vaiko pažintines erdves, apibrėžtas amžiaus tarpsnių:

- savęs pažinimą (ankstyvasis amžius);
- tarpusavio santykių ugdymą (3-4 m.);
- gamtosauginį ugdymą (4-5 m.);
- etnokultūrinį ugdymą (5-6 m.);
- ir numatant priešmokyklinėje grupėje socialinį ugdymą (6-7 m.).

✱ atskiras **kompetencijas**, apimančias vertybines nuostatas, įgytus gebėjimus, įgūdžius bei patirtį skirtinguose amžiaus tarpsniuose:

- sveikatos kompetenciją;
- pažinimo kompetenciją;
- komunikavimo kompetenciją;
- socialinę kompetenciją;
- meninę kompetenciją.

✱ vaiko **gebėjimus**:

- numatomus įgyti žinojimus;
- patirtį;
- įgūdžius.

4.3. Ugdymo(si) turinio dėstymas

Ikimokyklinio ugdymo(si) turinys orientuotas į ikimokyklinio amžiaus vaiko poreikius, interesus, saviraiškos ir savirealizacijos galimybes. Jis sudarytas remiantis visuminio, integralaus ugdymo nuostatomis. Ugdymo(si) turinys išdėstytas pagal aukščiau minėtų kompetencijų sritis atskirose ugdymo proceso kryptyse. Taip pat numatytos kryptingos vaiko veiksenos atskirose kompetencijose.

Atsižvelgdama į pasirinktą grupės kryptingumą, vaikų amžių ir orientuodamasi į ugdymo(si) turinyje pateiktus vaiko gebėjimus, auklėtoja planuoja kasdieninę veiklą.

Ugdant savo vaiką skatinti tėvų atsakomybę:

- Palaikyti, skatinti, drąsinti: pastebėti naujus gebėjimus, reikšti nuostabą dėl didėjančių galimybių, paminėti, atšvęsti pasiekimus, džiaugtis kiekviena sėkme.
- Nekritikuoti, riboti draudimus, neakcentuoti nesėkmių, ugdyti taisyklių laikymosi įgūdžius.
- Puoselėti vaiko kūrybiškumą, meninės saviraiškos norą, sudarant sąlygas patirti maloniai nuteikiančių, jautimų darną ugdančių dailės, muzikos, gamtos stebėjimo įspūdžių.
- Palaikyti vaiko AŠ poreikius, vadinant jį vardu, skatinant savarankiškumo įgūdžius, atsižvelgiant į norus, nuomonę, padedant atlikti tai, ką sumanė, pagiriant ir pripažįstant.
- Padėti patirti bendravimo su kitais vaikais džiaugsmą, ugdyti tinkamus bendravimo įgūdžius, atrasti tinkamo elgesio, jausmų išreiškimo būdus, pajusti jų nuotaiką, aiškintis ketinimus.
- Plėsti vaiko žodyną ir vystyti sakytinę kalbą, tenkinant smalsumą, kalbinant, išklausančią, praplečiant mintį, atsakant į klausimus, pavadinant, skaitant, dainuojant.
- Palaikyti vaiko žaidimą, kartu su juo džiaugiantis tų pačių veiksmų su daiktais begaliniu kartojimu, įvairiais netikėtais pakeitimais, atradimais, suaugusiojo veiksmų, nuotaikos, kalbos mėgdžiojimu.
- Kartu su vaiku žaisti vaidmeninius žaidimus, sugalvojant skirtingus siužetus ir pagrindinius veikėjus.
- Skatinti ugdytis naują samprotavimo ir problemų sprendimo lygį: tyrinėjimą eksperimentuojant; modeliavimą remiantis patirtimi ir vaizduote, pasitikrinimą, naujo dalyko paiešką kartojant ir varijuojant, tą patį ketinimą įgyvendinant naujomis priemonėmis ir sąlygomis.
- Skirti daugiau dėmesio vaiko smulkiajai motorikai: dėlioti smulkių detalių mozaikas, varstyti raištelius ir t. t.
- Lavinti vaiko dėmesį ir atmintį, naudojant įvairius žaidimus ir pratimus.

SAVĖS PAŽINIMO UGDYMAS

SVEIKATOS KOMPETENCIJA

FIZINIS AKTYVUMAS	
Esminis gebėjimas. Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Mėgsta aktyvų judėjimą.	Įveikti kliūtis: perlpti per lazda, eiti lenta, suoliuku, lipti į kalniuką ar leistis nuo jo. Mokyti ant abiejų kojų šokinėti vietoje. Peršokti per 8-10 cm aukščio horizontalią kliūtį. Skatinti lipti laiptais laikantis turėklų. Išbandyti įvairius judėjimo būdus: ėjimą pirmyn, į šonus, aukštai keliant kelius, pritūpus, atbulomis. Šliaužti, ropoti grindimis nuožulniai ir lygiagrečiai pakeltomis plokštumomis, lendant pro įvairaus dydžio ir formos kliūtis. Lipti gimnastikos siennele, perlpti įvairius minkštus statinius. Atlikti šuoliukus abiem kojom, bandant peršokti nuo vieno daikto ant kito, peršokti nedideles kliūtis, šokinėti ant batuto. Atlikti įvairius mankštos ir koordinacijos lavinimo pratimus: greitumo, vikrumo, lankstumo su papildomu inventoriumi.
Kontroliuoja ir koreguoja savo kūno padėtį sėdint, stovint, einant.	Judėti rateliu susikibus rankomis, judėti vorele įsikibus vienas už kito, sustojus atkartoti įvairius judesius. Taisyklingai sėdėti ant kėdės, suoliuko, kilimėlio. Atlikti statinius ir dinامينius pėdų ir blauzdų stiprinimo pratimus, įveikiant savo kūno svorį. Pratinti žaidžiant judriuosius, siužetinius žaidimus atlikti korekcinius pratimus.
Geba orientuotis erdvėje.	Mokyti orientuotis grupėje: žinoti, kur yra prausykla, rūbinė, miegamasis. Žinoti savo spintelę, lovą, rankšluostį, vietą prie stalo. Skatinti pažaidus žaislus padėti į vietą. Mokyti eiti, bėgti keičiant ėjimo ar bėgimo kryptį. Atlikti orientavimosi užduotis: spalvų pažinimui tobulinti, atminčiai lavinti, suvokimui greitinti. Orientuotis darželio kieme: žinoti, kur yra grupės žaidimų aikštelė, lauko žaislai, kur ir kokie auga augalai. Orientuotis darželio pastato erdvėje: žinoti, kur yra salė, valgykla, virtuvė, laiptinė, vyr. slaugytojos ir kiti kabinetai.
Geba perteikti savo fizinės sveikatos stiprinimo patirtį kitomis priemonėmis.	Žaisti pritūpus: ridenti kamuolį, stumti mašinėlę ar vežimėlį ir eiti iš paskos. Atlikti kalbos, dainavimo užduotis, sportuojant ar laisvalaikio metu. Dalyvauti darželio sporto šventėse, sveikatos dienose, projektuose.
Atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija.	Mokyti atsegti ir užsegti drabužių sagas, batų segtukus. Skatinti išlaikyti pusiausvyrą, derinant kojų-rankų judesius. Stovint vietoje mesti, gaudyti, spirti kamuolį. Mesti į taikinį. Važiuoti dviračiu, paspirtuku; šokinėti ant mankštos kamolio, įsikibus į jo

	rankenėles. Lavinti smulkiosios motorikos raumenis: piešiant smėlyje su pagaliukais, akmenukais ir kita gamtine medžiaga; statyti smėlio pilis, „kepti“ pyragėlius. Žnyplėmis arba ranka atlikti rūšiavimo pratimus. Žaisti su mažais ir dideliais manipulatoriais, verti karolius. Mokyti kirpti žirkklėmis. Piešiant, „rašant“ taisyklingai laikyti pieštuką.
KASDIENIAI GYVENIMO ĮGŪDŽIAI	
Esminis gebėjimas. Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudoja tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Pažįsta savo kūną, domisi sveikata.	Stebėti save veidrodyje. Skatinti būti tvarkingam, padedant suaugusiam, laikytis švaros ir tvarkos. Skirti savo asmeninius daiktus. Susipažinti su kūno dalimis, sužinoti jų paskirtį. Mokyti rengtis: megztinį, kelnes, kojines. Mokyti užsegti sagas, lipdukus, užtraukti užtrauktuką, užspausti spaudes. Mokyti užsidėti kepurę. Mokyti nusiauti ir apsiauti batus, juos užsisegti. Mokyti tvarkingai susidėti arba pakabinti drabužius.
Žino asmens higienos taisykles ir jų laikosi.	Pratinti kosint ar čiaudint ranka prisidengti burną. Išmokti naudotis higienos reikmenimis (muilu, rankšluosčiu, nosine, šukomis). Mokyti pačiam atsiraitoti rankoves. Plauti rankas, veidą, nusišluostyti. Pasiprašyti ant puoduko. Mokyti savarankiškai naudotis puoduku (klozetu), nusimauti kelnes ir jas apsimausti, po to nusiplauti rankas. Pastebėti savo ir kitų vaikų netvarkingą aprangą. Skatinti tvarkytis žaislus ir žaidimo vietą.
Žino sveikos mitybos principus.	Mokyti neskubant valgyti ir gerti iš puodelio. Taisyklingai naudotis šaukštu ir šakute, po valgio servetėle nusišluostyti burną. Žinoti, kad negalima valgyti ant žemės rasto maisto. Daugiau sužinoti apie daržoves ir vaisius: juos ragauti, uostyti, liesti, pjaustyti su mediniu peiliuku. Dėlioti vaisių, daržovių korteles. Mokyti įvardyti, atskirti, surasti tokią pat. Dalyvauti darželyje rengiamose kūrybinėse rudens gėrybių parodėlėse.
Supranta grūdinimosi svarbą.	Mokyti atskirti savo drabužius. Mokyti tinkamai apsirengti. Kiekvieną dieną pagal grupės dienotvarkę eiti pasivaikščioti. Eksperimentuoti su vėsiu ir šiltu vandeniu. Stebėti, koku oru ir kuo eina apsirengęs, apsiavęs į lauką. Tyrinėti kūno pojūčius. Mokyti saugotis šalčio ir žalingo saulės spindulių poveikio.
Supranta, kas tai yra sveika ekologiška aplinka.	Stebėti aplinką, skatinti įvardyti, kas jam sukelia gerus jausmus, o kas - blogus. Mokyti prižiūrėti darželio kieme augančius augalus, juos liesti, užuosti, grožėtis, laistyti.

	Grupėje auginti svogūnus, juos stebėti, tyrinėti, ragauti. Veiklos metu sodinti pupas ir žirnius. Mokyti juos prižiūrėti. Skatinti klausytis skaitomų pasakėlių apie augalus ir gyvūnus. Žinoti, kaip reikia elgtis gamtoje. Mokyti tausoti jį supančią aplinką. Žinoti, kad šiukšles galima rūšiuoti: popierių, plastmasę, stiklą, panaudotus elementus, sauskelnes. Išmesti į skirtingas šiukšlių dėžes.
--	--

SOCIALINĖ KOMPETENCIJA

SAVIVOKA IR SAVIGARBA	
Esminis gebėjimas. Pajausti savo asmens tapatumą: aš esu berniukas/mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, jaučia ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Supranta savo tapatumą.	Atpažinti savo ir kitų vaikų panašumus ir skirtumus. Žaisti žaidimus, kuriuose vaikas galėtų save vadinti vardu, kalbėtų pirmuoju asmeniu, pasakytų, kas jis – berniukas ar mergaitė, atpažintų save nuotraukoje, veidrodyje, įvardintų savo ir draugų 5-6 kūno dalis, išreikštų savo norus ir jausmus. Sudaryti sąlygas, kad vaikas galėtų tyrinėti savo ir kitų vaikų kūnus veidrodyje, nuotraukose, stebėtų, kuo žmonės panašūs ir kuo skiriasi. Daryti pėdų ir delnų atspaudus. Kasdieniniame gyvenime ir organizuotoje veikloje skatinti vaiką vertinti ir pastebėti savo augančias galimybes. Pagyrimų, užuojautos, paguodos žaidimų pagalba, padėti suprasti, kad visi vaikai yra svarbūs ir, kad galima kreiptis pagalbos, kai jos reikia.
Pasitiki savimi, suvokia savo išskirtinumą.	Adaptacijos metu sudaryti sąlygas, kad ryte vaikas galėtų lengvai išsiskirti su tėvais, žinotų, kad jo ateis pasiimti. Padėti vaikui pajausti savojo „aš“ stiprumą, kai susilaiko neverkės, pvz.: (po griuvimo), kai mokosi žaisti kartu su kitais vaikais, mokosi išklausyti, susikaupti įvairių veiklų metu, pabrėžiant vaiko unikalumą ir priklausymą grupei.
EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA	
Esminis gebėjimas. Atpažįsta ir įvardina savo emocijas ir jausmus bei jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atsiliepia į kito jausmus (užjaučia, padeda).	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Geba išreikšti savo jausmus, nuomonę, sumanymus.	Sudaryti vaikui sąlygas aktyviai mėgdžioti suaugusiųjų pasiūlytas veiksenas, idėjas, atskleidžiant savo jausmus ir norus. Žaidimų ar veiklos metu skatinti savo jausmus išreikšti verbalinėmis ir neverbalinėmis priemonėmis: gestais, mimika ir pan., perteikti dailės priemonėmis (spalvomis, formomis). Žaisti stalo ir didaktinius žaidimus, skirtus emocijų pažinimui. Stebėti kitų nuotaiką, elgseną žaidimuose, nuotraukose, savo elgesiu

	parodyti, ar jam patinka. Atlikti įvairius draminius vaidmenis, mėgdžioti kalbą, mimiką, gestus.
Atpažįsta ir įvardina kitų emocijas ir jausmus, tinkamai į juos reaguoja.	Skaitant knygutes mokyti užjausti, padėti, neužgauti, suprasti kitų jausmus. Ieškoti būdų, kaip galima parodyti dėmesį artimiems žmonėms: paguosti, užjausti, padėti, pralinksminėti. Pratinti pasinaudoti iš suaugusių išmokus emocijų raiškos ir jų valdymo būdus.
SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ	
Esminis gebėjimas. Laikosi susitarimų, elgiasi kiek įmanoma mandagiau, taikiau, bendraujant su kitais, bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito, nusiramina).	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Gerbia vaikus ir suaugusiuosius. Derina su kitais savo norus ir veiksmus.	Vykdyti paprastus suaugusiojo prašymus. Tyrinėti, kuo žmonės panašūs ir kuo skiriasi. Pratinti laikytis paprastų taisyklių, esant reikalui kreiptis pagalbos į suaugusįjį. Parodyti, kaip linksma su kitais vaikais kurti bendrus darbelius. Padėti vaikui rasti išeitį iš sudėtingos padėties, įgyti partnerystės ir bendradarbiavimo gebėjimus. Žaidimų metu modeliuoti situacijas iš vaikų bendro gyvenimo ir savo patirties. Padėti suvokti, kas yra draugystė ir draugai.
Numato poelgių pasekmes sau ir kitiems.	Padėti suprasti klausimus (kas? kur?) ir neiginius (ne, negalima). Pratinti laikytis grupės, darželio taisyklių. Stebint aplinką ir klausantis skaitomų grožinės literatūros kūrinių, padėti suprasti blogo elgesio pasekmes. Pratinti po žaidimo susitvarkyti žaislus, po meninės ar kitos veiklos daiktus padėti į vietą, kad kiti galėtų jais naudotis. Nuolat rodyti, kaip galima tvarkyti daiktus ar žaislus. Žaisti žaidimus, kurių metu vaikai mokosi kontroliuoti savo elgesį (švelniai kalba, vengia šiurkštumo, irzlumo), saugoti save ir kitus, atpažinti pavojingas vietas, nesaugų savo elgesį ir blogus kitų ketinimus. Informuoti vaikus apie tai, į kokius žmones ar tarnybas gali kreiptis į bėdą pakliuvęs vaikas.
Savarankiškai ir atsakingai atlieka jam patikėtą užduotį.	Padėti vaikui pasirinkti vieną iš dviejų žaislų ar daiktų. Skatinti būti savarankiškam. Ugdyti gebėjimus saugiai atidaryti ir uždaryti duris, dviese ar po vieną nešti staliuką, tyliai nešti ir padėti į vietą žaislą, priemonę ir kt. Skatinti norą žaidimų metu „šluostyti“ dulkes nuo stalo, žaislų; šluoti grindis lėlių kampelyje, lauke aplink smėlio dėžę „šluoti“ smėlį, grupės aikštelėje grėbti lapus. Inicijuoti savarankiškus sprendimus, bandymus, eksperimentavimus. Leisti išmėginti naujus veikimo būdus, kad vaikas suaugusiojo sudarytose situacijose jaustųsi grupės nariu, atsakingu už save ir bendros veiklos sėkmę. Mokyti prisiimti atsakomybę už savo elgesį.

SANTYKIAI SU SUAUGUSIAIS	
Esminis gebėjimas. Pasitiki pedagogais, su jais ramiai jaučiasi kasdieninėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Pasitiki jį supančiais suaugusiais.	Skatinti mėgdžioti suaugusiojo veiksmus, kalbą, poelgius, emocijų raiškos būdus. Žaisti žaidimus, kurių metu aktyviai veikdamas vaikas perima socialines normas, elgesio modelius, tradicijas. Skatinti nuolat palaikyti kontaktą su suaugusiuoju, kartu piešti, žaisti, esant reikalui prašyti pagalbos. Sudaryti sąlygas siužetiniuose žaidimuose vaizduoti suaugusiuosius.
Geba bendrauti su nepažįstamais žmonėmis.	Pratinti būti mandagiais – pasisveikinti, atsisveikinti, paprašyti, padėkoti. Skaityti kūrinėlius, analizuoti tinkamo ir netinkamo bendravimo situacijas. Vykti į muziejų, parką, įgyti bendravimo viešose vietose įgūdžių. Mokyti saugiai elgtis su svetimais ar mažai pažįstamais žmonėmis.
SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS	
Esminis gebėjimas. Jaučia, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (dalinasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Laisvai jaučiasi naujoje aplinkoje, susiranda draugų, žaidimų.	Sudaryti sąlygas žaisti, dirbti šalia kitų vaikų. Žaisti vardų žaidimus. Mokyti susipažinti su naujais vaikais: prisistatyti, susitarti dėl bendros veiklos. Skatinti vaiką pastebėti kitų kvietimą bendrauti: šypseną, žvilgsnį, gestą. Mokyti tolerancijos ir pagarbos jaunesniam vaikui. Žaisti žaidimus, kur reikia atspėti, ko nori kitas vaikas. Palaikyti norą susidraugauti su kitu vaiku.
Žino pagrindines bendravimo taisykles.	Mokyti dalintis žaislais ir priemonėmis su kitais vaikais, mandagiai bendrauti. Žaisti siužetinius žaidimus, pritaikant tinkamus bendravimo modelius.
Geba išspręsti nesudėtingus konfliktus.	Pastebėti ir skatinti tinkamo elgesio apraiškas. Mokyti numatyti elgesio pasekmes. Mokyti surasti tinkamą situacijos sprendimą. Padėti suprasti kito vaiko savijautą, užjausti, padėti.
INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS	
Esminis gebėjimas. Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Judėdamas erdvėje ją tyrinėja, džiaugsmingai eksperimentuoja judesiu.	Skatinti eiti suaugusiojo parengtu „Užduočių taku“, atkartoti parodytus judesius ar sugalvoti savus. Keisti judėjimo kryptį, išvengti kliūčių, judėti aplink daiktus, po jais, virš jų, pralįsti pro juos. Mokyti nešti daiktus ir žaislus abiem rankom.

	Mokyti nešti kėdutę, ją tyliai pristumti prie stalo. Padėti suvokti kūno padėtį erdvėje, ją keičiant pagal sumanymą arba nuorodą. Eksperimentuoti atrandant naujus judėjimo būdus. Išbandyti judėjimą dviese, trise ir t. t.
Savarankiškai pasirenka ir plėtoja judriąją veiklą.	Skatinti siekti vis didesnio savarankiškumo. Mokyti savarankiškai atsinešti žaidimo kilimėlį, jį išvynioti, baigus žaisti, suvynioti ir nunešti į tam skirtą vietą. Išbandyti savo ir daiktų galimybes pasinaudojant aplinkoje esančiomis priemonėmis ar žaislais. Skatinti panaudoti įvairias priemones ir žaislus siužetinių žaidimų plėtojimui. Sutvarkyti savo žaidimo vietą, padėti žaislą į jam skirtą vietą. Mokyti atsargiai lipti laiptais. Eksperimentuoti lauko žaidimo aikštelėje. Mokyti saugoti save ir kitus, nesusižeisti ir nesužeisti.
PROBLEMŲ SPRENDIMAS	
Esminis gebėjimas. Atpažįsta kilusius iššūkius bei sunkumus ką nors veikiant, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Suvokia jausmų įtaką žmogaus sveikatai.	Padėti suprasti apibūdinimus: gražus - bjaurus, geras - blogas, mylimas – nemylimas ir t.t. Skatinti save vertinti, atkreipti dėmesį, kai vertina kiti. Supažindinti su jausmų įvairove, mokyti suprasti, kaip jaučiasi kiti. Mokyti užjausti, paguosti, atsiprašyti, paprašyti, pasisveikinti, pavaišinti, padėkoti. Žaisti jausmų žaidimus: „Gyvenu gerai“, „Mano jausmai“, „Aš pykstu, kodėl?“ ir t.t. Mokyti valdyti savo jausmus: išreikšti žodžiais, piešiniais. Piešti save, mamą, tėtį ir kitus artimuosius. Skatinti suprasti ir apibūdinti savo savijautą, pagalbos ar užuojautos kreiptis į suaugusįjį.
Savitai sprendžia iškilusias problemas.	Mokyti išvengti kliūčių. Mokyti įgyti ir taikyti savitvarkos įgūdžius. Mokyti taisyklingai rengtis, panaudoti suaugusiojo parodytus būdus. Skatinti stebėti veidrodyje savo laikyseną gulint, sėdint, stovint, ją tyrinėti ir bandyti kontroliuoti. Mokyti nepasimesti erdvėje, o pasimetus kreiptis pagalbos. Mokyti pasakyti savo vardą, pavardę, mamos ir tėčio vardus, adresą.

KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA

SAKYTINĖ KALBA	
Esminis gebėjimas. Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, su suaugusiaisiais ir vaikais kalba natūraliai, laisvai, išreikšdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Gera skiria garsus pagal klausą.	Nuteikti klausytis trumpų pasakų ir pasakojimų. Mokyti susikaupus klausytis smulkiosios tautosakos įrašų, paukščių balsų pamėgdžiojimų, gamtos garsų, juos išgirsti, atpažinti gamtoje ir pakartoti. Išsiklausyti į įvairius garsus mus supančioje aplinkoje, juos palyginti tarpusavyje. Klausytis savo ir kitų vaikų bei suaugusiųjų kalbos įrašų, mokyti juos analizuoti. Mokyti skirti garsus pagal artikuliaciją ir skambesį. Pakartoti nesudėtingas ritmines struktūras beldžiant, plojant, išploti žodį skiemenimis.
Geba jausti kalbos grožį ir vaizdingumą.	Pratinti sekti skaitomos ar sekamos pasakėlės veikėjų veiksmų nuoseklumą, skatinti imituoti jų veiksmus. Susipažinti su įvairiomis kalbomis: žmonių, paukščių, žvėrelių, spalvų, garsų, linijų, judesių, mimikos. Įvairių veiklų metu, dienos režimo momentais įgyti vis naujų sąvokų ir pratinti taisyklingai jas vartoti. Skatinti noriai klausytis sekamų pasakų, skaitomų grožinės literatūros kūrinių, grupės draugų, įrašų. Pasivaikščiojimų metu stengtis išgirsti gamtos garsų kalbą, susijusią su metų laikų požymių kaita: vandens čiurlenimo, tirpstančio varvekliaus, čiulbančių paukščių, kaukiančio vėjo, ošiančių medžių ir t.t.
Kalba taisyklingai, prasmingai, raiškiai.	Pratinti kalbėti sakiniiais: kalbant su grupės draugais, pedagogais, pasakojant patirtus įspūdžius. Mokyti deklamuoti trumpus eilėraščius, vaidinti, mėgdžioti, sekti girdėtas pasakas ir kt. Padėti apibūdinti įvairius aplinkos objektus, gamtos reiškinius, žmones. Kartu su pedagogu atlikti užduotis, koreguojančias kalbos sutrikimus, lavinti artikuliacijos aparatą. Žaisti siužetinius - vaidmeninius žaidimus, pritaikant įgytą kalbinę patirtį.
Žodynas gausus, išlavėjęs.	Mokyti apibūdinti žinomus daiktus, žaislus, drabužius, gyvūnus, maistą, veiksmus, parodyti juos paveikslėlyje. Žinoti daiktų, atskirų požymių ir reiškinių pavadinimus. Skatinti klausytis draugų, suaugusiųjų kalbos bei su jais kalbėtis. Užsiėmimų metu mokyti panašios ar priešingos prasmės žodžių. Išsiaiškinti žodžių prasmę, reikšmę, vartojimą.
Atsako į klausimus, rišliai pasakoja.	Skatinti žaidžiant nusakyti savo veiksmus. Skatinti norą pasakoti apie savo piešinius, pagal paveikslėlių serijas, knygų iliustracijas. Pasakoti patirtus įspūdžius. Skatinti pasakoti apie savo mėgstamus kūrinius, žurnaliukus, TV laidas, herojus.

	Pokalbių metu kalbėti apie tai, ką vaikas norėtų patirti, apie ką svajoja. Mokyti atsakyti į klausimus žodžių junginiais, trumpais sakiniais.
Geba bendrauti ir save išreikšti kalbos pagalba.	Turtinti žodyną daiktavardžiais, būdvardžiais, skaitvardžiais, įvardžiais, jaustukais, ištiktukais, funkciniais žodeliais: <i>ant, į, šalia, po, pas, prie, iš, su</i> . Skatinti domėtis suaugusiųjų darbais, elgesiu, šneka. Dalyvauti organizuojant įvairias pramogas, pasilinksminimus. Planuoti ir atlikti bendrus kūrybinius darbelius. Pagal girdėtas pasakas bandyti sukurti savo pasaką. Žaisti žodžių žaidimus: įvairiai juos intonuojant, įsiklausant į skambėjimą.
Laikosi lietuvių kalbos kultūros principų.	Mokyti tinkamai išreikšti savo norus ir pageidavimus: kalbant aiškiai, mandagiai, ramiu tonu. Mokyti užkalbinti, paprašyti kitą žmogų, pasakyti kitaip, jei jo nesuprato. Skatinti diskutuoti įvairiais klausimais. Mokyti išklausyti pašnekovą, išreikšti savo nuomonę jos neprimetant kitiems.
RAŠYTINĖ KALBA	
Esminis gebėjimas. Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Domisi skaitymu.	Vartoti knygas ir periodinius leidinius, kartu su pedagogu skaityti grožinės ir pažintinės literatūros knygas. Imituoti skaitymą, siužetą atpasakojant pagal iliustracijas. Aiškinti, kad knygas reikia saugoti ir mokyti, kad suplyšusias reikia suklijuoti. Skatinti domėtis abėcėlės raidėmis. Mokyti tariant garsą surasti jį atitinkančią raidę. Išmokti ir atpažinti savo vardo pirmą raidę. Pažinti keliolika abėcėlės raidžių. Pasivaikščiojimų metu skatinti pastebėti gatvių, parduotuvių, kavinių pavadinimų užrašus, išsiaiškinti, kas parašyta.
Domisi rašymu.	Skatinti pieštukais, flomasteriais, rašikliais keverzoti imituojant rašymą. Lavinti smulkiosios motorikos raumenis rašant molyje, smėlyje su pagaliukais, akmenukais ir kita gamtine medžiaga. Užnorinti kurti knygeles, laiškus, kvietimus, atvirukus piešiant, tapant, aplikuojant. Imituoti savo vardo rašymą ant darbelio ar piešinio. Dėlioti dėliones ir žaisti įvairius žaidimus su raidėmis. Piešti smulkius ornamentus, atlikti užduotis pratybų lapuose. Popieriaus lape dekoruoti raides. Mokyti taisyklingai laikyti pieštuką piešiant, kopijuojant, bandant rašyti.

PAŽINIMO KOMPETENCIJA

APLINKOS PAŽINIMAS	
Esminis gebėjimas. Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Turi žinių apie savo šeimą, bendruomenę. Dalyvauja bendrose vaikų ir tėvų šventėse.	Grupėje surengti šeimos narių fotografijų parodą. Skatinti vaikus pasakyti savo šeimos narių vardus. Švenčių metu rengti koncertus kitoms darželio grupėms ir t.t. Piešimo metu vaikams apibūdinti jo šeimos narius, pasakoti apie jų profesijas, pomėgius. Dėliojant kortelių rinkinius „Indai“, „Įrankiai“, „Šeimos nariai“, „Baldai“ ir t.t. ugdyti pasididžiavimą savo šeima, padėti suvokti šeimos svarbą. Padėti įsimenant savo mamos, tėčio ir kitų šeimos narių vardus.
Pažįsta jį supančią gamtą.	Su vaikais prižiūrėti kambarines gėles, sodinti ir prižiūrėti pupas, svogūno laiškėlius ir t.t. Gamtoje nuolat stebėti metų laikams būdingus požymius ir žaidimo metu perteikti patirtus įspūdžius. Rinkti gamtinę medžiagą ir žaisti su ja. Žaisti žaidimus naudojant gamtos daiktų ir reiškinių pavadinimus. Pasivaikščiojimų metu klausyti paukščių balsų, bandyti juos atpažinti, pamėgdžioti. Uostyti įvairius augalus, ragauti vaisius, bandyti atrasti kvapo ir skonio panašumus ir skirtumus. Išvykų į gamtą metu skatinti bendrauti, žaisti, dalintis įspūdžiais. Eksperimentuoti, stebėti, tyrinėti ir atrasti gyvosios ir negyvosios gamtos ypatybes.
Pradedą suvokti savo priklausomybę tautai, valstybei.	Įvairių veiklų metu padėti suvokti, kad Lietuvoje gyvena lietuviai. Į žaidimus integruoti valstybės simboliką (vėliavėlės). Skaityti grožinės literatūros kūrinius apie Lietuvą. Padėti vaikams įsiminti, kad jie gyvena Lietuvoje, Mažeikiuose, kad darželio pavadinimas yra „Saulutė“.
KIEKIO SUPRATIMAS IR SKAIČIAVIMAS	
Esminis gebėjimas. Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Skiria sąvokas – mažai ir daug. Išrikiuoja daiktus į eilę. Pradedą suprasti, ką reiškia padalinti daiktus po lygiai. Rodo piršteliu ir skaičiuoja savo metus. Veria karoliukus ant pagaliuko ir lygina	Klausytis ir teatralizuoti žaidimus, daineles, skaičiuotes, pasakėles, eilėraštkus ir žaisti žaidimus su skaičiavimais, dalinimais, kartojimais, ieškojimais. Žaidžiant įgyti intuityvų supratimą apie kiekį, vartoti sąvokas „vienas“, „daug“, „mažai“. Skaičiuoti daiktus, žmones, vartoti sąvokas „tiek pat“, „po lygiai“, „daugiau“, „mažiau“.

(daugiau/mažiau). Dalina vaišės draugams (po lygiai).	
Pažįsta skaitmenis nuo iki 1-3.	Naudoti simbolius ir juos paaiškinamus paveikslėlius. Žaidžiant didaktinius žaidimus, padėti suvokti raidžių ir skaitmenų panašumus ir skirtumus. Pasivaikščiojimų metu stebėti skaitmenis aplinkoje: namų, autobusų numeriai, kainos, darbo valandos ir pan.
FORMA, ERDVĖ, MATAVIMAI	
Esminis gebėjimas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradedą suvokti laiko tėkmę ir trukmę.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Geba apibūdinti daiktus pagal dydį.	Tyrinėti, kaip dviejų ir trijų dimensijų daiktai keičiasi, tinka vienas prie kito. Individualiai ir grupelėmis žaisti žaidimus ilgio, aukščio, storio ir pločio, formų lyginimui. Žaidimų metu vartoti sąvokas: ilgas-trumpas, mažas-didelis, aukštas-žemas, storas-plonas, toks pat, kitoks ir pan.
Geba atpažinti ir pavadinti formas.	Lyginti įvairias formas, jas pavadinti, skirstyti į apvalias ir kampuotas, taikyti geometrines formas į atitinkamas kiaušines, pastebėti skirtumus. Skirti geometrines formas ir išiminti jų pavadinimus, žaisti su smulkiais ir stambiais konstruktoriais. Piešiant, tapant, aplikuojuant, dëllojuant įvairius raštus naudoti žinomas formas. Vaizduojant daiktus, stebėti daiktų pėdsakų žymes - ratų, pėdų, letenų, geometrinių figūrų pėdsakus smėlyje, sniege. Žaisti didaktinius žaidimus su figūrų grupavimais pagal formą. Dëlloji figūras didėjimo ir mažėjimo tvarka.
Skiria pagrindines spalvas ir atspalvius.	Žaisti žaidimus su pagrindinėmis 6 spalvomis, spalvų skyrimais, pavadinimais ir gretinimais. Įvairiais metų laikais stebėti gamtos spalvas, jas įvardyti. Eksperimentuoti su dažais, padėti vaikams gauti jutiminius išpūdžius. Stebėti vandens purslus, muilo burbulus, vaivorykštę.
Gera orientuojasi erdvėje.	Žaisti orientacinius žaidimus: padėti suvokti sąvokas „ant“, „po“, „aukštai“, „žemai“, parodyti ir pavadinti kryptis, orientuojantis į savo kūno padėtį, nustatyti, pirmyn, atgal, aukštyn, žemyn. Susipažinti su daiktų padėtimis: šalia vienas kito, už, prieš, tarp, viduje, išorėje, aplink, po.
TYRINĖJIMAS	
Esminis gebėjimas. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Tyrinėdamas atranda daiktų bei reiškinių	Žaisti žaidimus įvardinant artimiausioje aplinkoje esančių daiktų pavadinimus ir jų funkcijas.

įvairovę.	Inicijuoti ir atsakyti į klausimus apie tai, kodėl kas nors vyksta. Aiškintis vaiko dienos režimo paveiksliukus. Lavinti uoslės ir skonio suvokimą. Žaisti žaidimus, kurie padėtų apibendrinti daiktų funkcinę reikšmę (puodelis – gerti, kėdė – sėsti). Tyrinėti savo aplinkoje esančius įvairius daiktus. Tyrinėti paviršiaus savybes: šaltas, šiltas, švelnus, šiurkštus, gruoblėtas, apskritas, kampuotas, spalvotas ir t.t.
Geba naudotis įrankiais bei priemonėmis.	Mokyti tyliai nešti kėdutę, tyliai dėti daiktą į vietą, teisingai nešti kilimėlį ir t.t. Išbandyti daiktus kaip įrankius, juos pavadinti. Tyrinėti daiktų dydžių santykius, eksperimentuoti su spalvomis, dydžiais ir formomis. Eksperimentuoti: pilti vandenį ant smėlio, stebėti kaip jis susigeria; žiemą atsinešti į grupę sniego ar ledo ir stebėti, kaip jis tirpsta. Naudoti įvairius įrankius bei priemones: žirkles, klijus, atsuktuvą, plaktuką, liniuotę ir kt. Išbandyti techninius pasaulio pažinimo būdus: ką nors sujungti (suklijuoti, supinti ir kt.), atskirti (atplėšti, nukirpti, nupjauti, išardyti), matuoti. Eksperimentuoti su mažiau įprastais daiktais: veidrodžiu, padidinamuoju stiklu ir pan., padedančiais suvokti kai kuriuos reiškinius. Tyrinėti techninius prietaisus: šviesos šaltinius (lempas, žiebtuvėlius), kompiuterio pagalba žiūrėti filmukus, klausytis muzikos.
MOKĖJIMAS MOKYTIS	
Esminis gebėjimas. Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, spręsdamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Vaikas eksperimentuoja savo pojūčiais, tyrinėja aplinką: įsiklauso, įsižiūri, uodžia, liečia, ragauja, stebi atsiradimą, pokyčius.	Vaikams sudaryti sąlygas įvairiai judėti, veidrodyje stebėti save ir draugus. Žaisti pojūčių žaidimus.
Savo iniciatyva pasirenka veiklą, įsitraukia, po tam tikro laiko tarpo veiklą pratęsia, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.	Sukurti turtingą, pagal poreikius besikeičiančią ugdymo(si) aplinką. Sudaryti vaikams sąlygas vartyti knygeles, enciklopedijas, žiūrinėti nuotraukas, paveikslus, klausytis skaitomų informacinių tekstų. Atsakyti į vaikų klausimus taip, kad jis pats rastų problemos sprendimą. Tinkamai padėti iškilus sunkumams, leidžiant vaikui pačiam kuo daugiau veikti savarankiškai. Skatinti vaiką ieškoti atsakymų savarankiškai arba su nedidele suaugusiojo pagalba.

MENINĖ KOMPETENCIJA

ESTETINIS SUVOKIMAS	
Esminis gebėjimas. Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Geba stebėti aplinką, kaupti žinias ir įspūdžius, panaudoti juos kūryboje.	Su vaikais stebėti aplinkos daiktus, gamtą ir jos reiškinius. Klausytis gamtos garsų, juos imituoti. Lankytis dailės darbų parodose, peržiūrėti reprodukcijų albumus. Vaikams sudaryti sąlygas grožėtis savo ir kitų darbais, dalintis įspūdžiais.
Geba pasidalinti įspūdžiais apie savo, draugų ar profesionalų vaidinimą.	Po koncertų, spektaklių vaikams darželyje pasakoti apie veikėjus, koks kiekvieno charakteris, ką jis veikė. Skatinti vaikus reikšti emocijas, pasakoti, ką matė ir kaip suprato, ką vaidino spektaklio veikėjai.
Saugoja ir puoselėja kultūrinės vertybes.	Vaikus ruošti darželio šventinių rytmečių programėlėms. Mokyti tradicinių liaudies dainelių, žaidimų, ratelių. Švesti kalendorines šventes. Supažindinti su etnokultūrinėmis tradicijomis.
MENINĖ RAIŠKA	
Esminis gebėjimas. Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
<u>MUZIKA</u> Geba dainuoti drauge su kitais vaikais ir vienas.	Balsu eksperimentuoti laisvai judant, toniniais ir ritminiais dariniais. Aktyviai dalyvauti aptariant naują muzikinį kūrinį, atskleisti turimą patirtį, išsakyti savo emocijas. Kartu su suaugusiuoju aptarti dainos nuotaiką, poetinio teksto prasmę, dainos personažų charakterį, jausmus atspindinčią vaiko veido išraišką, kūno judesius, reikšmingiausius dainos momentus. Priedainį atlikti kartu su kitais vaikais, pritarti pasikartojantiems dainos motyvams, pakartoti dainos frazes. Vokalinius pratimus atlikti kartu su kitais ir individualiai, pratintis girdėti save ir šalia esančius, derintis prie jų.
Žino ir naudoja muzikinio folkloro elementus.	Mokyti žaidimų, kykavimų, lietuvių liaudies dainelių ir ratelių. Mokyti skaičiuočių, garsų pamėgdžiojimų, erzinimų, skandavimų, gyvūnijos apdainavimų, liaudies dainų. Su suaugusiojo pagalba bandyti perprasti folklоре užkoduotus dorovinius, moralinius ar estetinius vertinimus. Mokyti pasišaipymų iš vardų, bendraujant su kitais vaikais kurti savitus pasišaipymus iš draugų vardų. Mokyti dialogo formos folklorinių dainelių. Kartu su kitais vaikais rengti koncertus, vakarones, dalyvauti miesto renginiuose.

<u>ŠOKIS</u> Vaikas geba kartu su kitais (sinchroniškai) atlikti judesius pagal muziką.	Kartoti įvairius suaugusiojo rodomus judesius. Imituoti žaidimų personažus, keisti judesius pagal muzikos charakterį, garsų stiprumą. Įvairiose situacijose naudoti ritminius instrumentus ir kūno judesius, gamtos objektams bei žmogaus sukurtiems daiktams vaizduoti. Atrasti, kurias kūno dalis galima ritmiškai judinti, kurios gali padėti išgauti ritminius garsus. Bandyti išgauti ritmą nekeičiant kūno padėties erdvėje (siūbuojant, pritūpiant ir pan.) bei judėti erdvėje (žygiuoti, šuoliuoti ir pan.). Kartu su kitais vaikais atlikti vienodo tempo ratelius.
Vaikas geba žaisti ir šokti pagal įvairią muziką.	Kartoti suaugusiojo rodomus judesius, eiti rateliu susikibus rankomis. Pagal muzikos charakterį ir stiprumą keisti judesius. Mokyti atskirti mažiau kontrastišką muziką, garsų ir tylų grojimą, greitą ir lėtą tempą. Mokyti šokio figūrų, jas atlikti derinant prie kitų vaikų. Šokti tautinius šokius, susipažinti su tautiniais kostiumais, raštais. Šokti su įvairiomis priemonėmis: kaspinais, lietučiais, balionais, skarelėmis, vėduoklėmis, lankais, kamuoliais, gėlėmis ir t.t.
<u>VIZUALINĖ RAIŠKA</u> Reiškia savo mintis, idėjas sumanymus dailės raiškos priemonėmis.	Sudaryti sąlygas, kad vaikai galėtų piešti pieštuku, kreida, medžio anglimi, pagaliuku ant įvairaus dydžio popieriaus lapo, ant sniego, smėlio, braižyti linijas, kreives, dėlioti iš pagaliukų, spygliukų įvairias linijas, kreives, vaizdus. Stebėti spalvas, jų derinius, formas skatinant panaudoti įvairias idėjas žaidimuose. Skatinti atkurti tai, ką matė, girdėjo, prisiminė. Puošiant grupę naudoti įvairią gamtinę medžiagą: lapelius, gėlytes, žieveles, akmenėlius, kriauklytes, kankorėžius ir kt. Piešti geometrines formas, savo plaštakos arba pėdos kontūrus. Vaikams sukurti galimybę lipdyti iš įvairių medžiagų: plastilino, molio, drėgno smėlio, sniego, tešlos. Naudojant įvairaus storumo popierių mokyti aplikuoti plokščias ir pusiau plokščias formas, išgauti įvairias faktūras. Skatinti vaikus kabinti savo meninius darbelius grupės rūbinėlėje, juos komentuoti.
Geba išreikšti save erdvinėmis formomis.	Mokyti vaikus volioti, minkyti, spausti, sukti rutulį, kočioti tiesiais judesiais molį, plastiliną, sūrią tešlą. Konstruoti, statyti, atrasti įvairias formas ir erdvės derinius, konstrukcijas. Savo „keverzonėse“ ir darbeliuose įžvelgti daiktus ir įvykius. Atrasti tinkamiausią erdvės ir konstrukcijos santykį: mažoje erdvėje – mažos konstrukcijos, didelėje – didelės. Su vaikais konstruoti iš gamtinės medžiagos, darbą papildant kitomis medžiagomis: siūlais, plastilinu, sagomis, spalvotu popieriumi ir pan. Iš popieriaus lankstyti nesudėtingus lankstinius, juos puošti, panaudoti žaidimams. Pratintis saugiai ir taupiai elgtis su dailės priemonėmis ir medžiagomis. Sudaryti sąlygas konstruoti vaikiškų baldų konstrukcijas, jas keisti ir pritaikyti žaidimo reikmėms.

<u>VAIDYBA</u> Atpažįsta vaidybinės ir teatrinės veiklos žanrus aplinkoje ir naudoja veikloje.	Sudaryti sąlygas, kad vaikai galėtų džiaugtis savo ir kitų kūryba, žavėtis aplinkos grožiu, dalintis išgyvenimais, įspūdžiais, pastebėjimais, vertinimais.
KŪRYBIŠKUMAS	
Esminis gebėjimas. Savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško naudingos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Muzikiniiais garsais, šokio judesiais geba įprasminti savo mintis, idėjas, jausmus, patirti kūrybinės veiklos džiaugsmą.	Pagal muziką atlikti imitacinius judesius (šokinėti kaip varlytės, supti lėlę). Eksperimentuoti su įvairiomis muzikos priemonėmis, garsais. Išsiaiškinti, kaip ir kokiomis priemonėmis galima muzikuoti, kaip muzikiniiais garsais perteikti nuotaiką. Spontaniškai ir tikslingai kurti muziką, muzikos garsais reikšti mintis. Kurti muziką be išankstinio pasirengimo. Kurti savitą muzikinį produktą: melodiją, ritminį pratimą, nedidelės apimties muzikinę pjesę, pritarimą dainai. Ilgesnį laiką kuria muzikines kompozicijas, jas keletą kartų taiso, koreguoja. Atlieka kitų vaikų sukurtas kompozicijas. Muzikine idėja pavaizduoja kokį nors įvykį ar gamtos reiškinių, perteikia žmogaus ar gyvūno charakterį. Pagal įvairią muziką atlieka nesudėtingus šokio judesius, pats kuria nesudėtingus šokius.
Geba kurti įsivaizduojant, fantazuojant, modeliujant, taikant įvairias dailės technikas.	Tyrinėti dailės priemones: pieštukus, teptukus, kreideles, guašą, plastiliną. Su vaikais inspiruoti piešimą, tapymą pirštais, rankomis ir kojomis, lipdymą, aplikavimą, štapavimą, konstravimą. Vaikui sudaryti sąlygas eksperimentuoti su skirtingomis formomis ir spalvomis, įrankiais, popieriumi ar senu audiniu, rinkti fono spalvas, popieriaus dydį ir t.t. Dalyvauti grupės, darželio, kitų įstaigų dailės darbų parodėlėse. Vaikui sudaryti galimybes išreikšti save eksperimentuojant su dailės priemonėmis.
Vaidina laisvai ir išraiškingai.	Žaisti vaidmeninius žaidimus panaudojant lėles, kaukes, aplinkos daiktus. Rodyti stalo, lėlių teatro vaidinimus, skatinti vaikus įsijungti į veiksmą, persirengti įvairiais veikėjais: dėtis kepures, karūnas, apsiaustus, panaudoti įvairius aprangos elementus. Žaisti pirštų teatro lėlėmis, rodyti, kaip pasirinktam personažui pritaikyti balso tembrą. Vaidinimuose pritaikyti garsinius daiktus, muzikinius instrumentus. Vaizduoti siužetinius elementus, imituoti judesiais įvairius personažus – gyvūnus. Rengti koncertus vyresniems vaikams, svečiams ir t.t. Palaikyti norą spontaniškai vaidinti improvizacijose, lėlių teatre. Kurti savo vaidinimus, naudoti žaislus, karūnėles ir kitas priemones. Pratinti vaidinti žiūrovams: jaunesniems vaikams, tėveliams, svečiams.

TARPASMENINIS UGDYMAS
SVEIKATOS KOMPETENCIJA

FIZINIS AKTYVUMAS	
Esminis gebėjimas. Spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių - rankos koordinacija ir išlavėjusi smulkioji motorika.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Tikslingai, skirtingu ritmu, eina ten, kur nori, peržengia arba apeina kliūtis.	Organizuoti siužetinių pratimų, skatinančių vaiką peržengti klūtis, eiti siaura ir plačia linija.
Bėga keisdamas kryptį ir greitį.	Lavinti judėjimą įvairiomis kryptimis su paspirtukais, dviratukais, kopetėlėmis ir kitomis priemonėmis.
Lipa laiptais laikydamasis turėklų ar suaugusiojo rankos.	Lavinti smulkiąją motoriką, kerpančią, veriant, atliekant judesius su kamuoliu.
Tikslingai konstruoja, veria sagas, žaidžia su kamuoliu, kerpa žirkklėmis.	Žaisti žaidimus, kuriuose atliekami sukamieji plaštakos judesiai.
KASDIENIAI GYVENIMO ĮGŪDŽIAI	
Esminis gebėjimas. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje, savarankiškai atlieka savitvarkos ir savęs apsitarnavimo veiksmus (valgo, rengiasi, šukuojasi, naudojami tualetu).	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Savarankiškai valgo ir geria.	Skatinti ragauti ir valgyti įvairų maistą, siūlyti žaisti žaidimus, mokant naudotis stalo įrankiais „Gimtadienis kavinėje“.
Tualete susitvarko suaugusiojo padedamas.	Kalbėtis apie švarą, apie tai skaityti kūrinėlius.
Plauna rankas prieš valgį, po valgio skalauja burną.	Naudoti įvairias spalvotas, kvėpiančias vaikiškas higienos priemones.
Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves.	Praktiškai mokyti nuplauti vaisius ir daržoves.
Pasako, kodėl negalima imti aštrių daiktų, degtukų, vaistų.	Paruošti ir naudoti vaizdines priemones apie saugų elgesį.
Pažaidę susitvarko žaislus.	Mokyti žaislus ir kitas priemones pažaidus padėti į vietą.

SOCIALINĖ KOMPETENCIJA

SAVIVOKA IR SAVIGARBA	
Esminis gebėjimas. Supranta savo asmens tapatumą, žino savo lytį, geba save priskirti savo šeimai, grupei, gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Kalba pirmuoju asmeniu „aš“, „noriu“, „mano“.	Žaisti žaidimus: „Mano - tavo“, „Mano žaidimai“.
Savąjį „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu.	Įvardinti daiktus, kurie priklauso vienam vaikui, paminint jo vardą.
Skiria berniukus ir mergaites, pavadina 5 – 6 kūno dalis.	Bendraujant su vaikais, tinkamose situacijose paminėti vaiko vardą ir lytį. Aiškintis, ką mėgsta žaisti berniukai ir mergaitės. Vartyti knygeles ir žaisti žaidimus, skatinančius atpažinti ir įvardinti kūno dalis.
Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą ir draugus.	Kalbėti su vaikais apie jų šeimas, tėvelių darbą. Turėti vaikų šeimų, grupės nuotraukų albumus. Rengti grupės šventes, prisistatymus vaikams. Darželyje organizuoti šeimos šventes.
EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA	
Esminis gebėjimas. Atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis. Žodžiais ir elgesiu atsiliepia į kito jausmus.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Pradedą atpažinti, ką jaučia. Turi savus emocijų raiškos būdus, pradedą vartoti emocijų raiškos žodelius (piktas, liūdnas, laimingas).	Atkreipti dėmesį į vaiko rodomus emocijų ženklus, įvardyti emocijas ar jausmus.
Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoją.	Vartyti ir skaityti vaikams skirtas „nuotaikų knygeles“. Rodyti edukacinius filmukus, padedančius atpažinti emocijas. Žaisti žaidimus, skatinančius išreikšti emocijas („Beždžionės“).
Pradedą suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis.	Kasdien parodyti savo nuotaiką, parenkant ją atitinkantį nuotaikų veidelį. Ryto rate kalbėti apie savijautą.
SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ	
Esminis gebėjimas. Bendraudamas su kitais laikosi susitarimų.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Stengiasi netrukdyti kitiems, gebą dirbti šalia kitų vaikų.	Kartu su vaikais nustatyti paprastas, kasdienes elgesio grupėje taisykles, kuriose matytųsi ir vaikų atsakomybė. Vaiko darbui paruošti tinkamą aplinką
Laikosi suaugusiojo prašymo ir susitarimo.	Už taisyklių ir tvarkos laikymąsi, pagalbą auklėtojai ir draugams paskatinti ir pagirti vaikus.

	Grupėje įrengti nusiramino, gerų emocijų kampelį.
Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais.	Skatinti vaikus kalbėti, pasakyti, ko jie nori. Paaiškinti ar suvaidinti bendravimo situacijas, rodančias, kaip vaiko elgesys gali įskaudinti kitus. Žinoti ir taikyti kiekvienam vaikui priimtina dienos ritmą, priimtinus nusiramino būdus.
Geba saugiai ir aktyviai veikti ir judėti tarp ir šalia kitų.	Kartu su vaikais nustatyti paprastas kasdienio elgesio grupėje taisykles, kuriose matytųsi ir vaikų atsakomybė, pastebėti vaiko pastangas, laikytis tvarkos ir susitarimų.
Žino ir įvertina grupėje esančias pavojingas zonas.	Kartu su vaikais išsiaiškinti grupėje esančias pavojingas zonas, jas pažymėti sutartiniais ženklais.
SANTYKIAI SU SUAUGUSIAIS	
Esminis gebėjimas. Pasitiki ir gerbia pedagogus, iš jų mokosi, kaip elgtis su suaugusiais.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Pasitiki jį globojančiais suaugusiais, kreipiasi pagalbos, klausinėja, pasakoja, jaučiasi drąsus ir saugus.	Bendradarbiauti su vaiko tėvais, juos informuoti apie vaiko įstaigoje praleistą dieną. Stebėti, kada vaikui reikia auklėtojų dėmesio ir globos. Raiškia, pritariant ar nepritariant veido mimika reaguoti į tinkamus ar netinkamus vaiko veiksmus ir poelgius.
Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo.	Skatinti vaiko savarankiškumą, įtraukiant jį į žaidimą, skatinant atlikti priimto vaidmens veiksmus. Pagirti vaiką už sėkmingai atliktus vaidmenis.
Lengviau nei antraisiais metais, atsiskiria nuo tėvų.	Į grupę pasikviesti svečių, kviesti tėvus ar senelius dalyvauti vaikų ugdymo procese.
Ramiau jaučiasi su mažiau pažįstamais žmonėmis, kai šalia yra pedagogas.	Pritarti vaiko iniciatyvai, visada jam padėti, kai reikia suaugusiojo, būti vaiko saugumo garantu.
SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS	
Esminis gebėjimas. Supranta, kas yra gerai, kas blogai. Su visais bendrauja palankiai, suaugusiajam padedant supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Žaidimo metu ieško bendraamžių draugijos, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą.	Organizuoti žaidimus, kuriuose vaikai atlieka užduotis pačiam arba grupelėmis. Paaiškinti draugiškus vaikų veiksmus ir jausmus, padėti įsitraukti į bendro žaidimo epizodus.
Audringai reiškia teises į savo daiktus, nori kitam vaikui priklausančio žaislo.	Grupėje turėti po kelis tokius pat žaislus, padėti vaikui įgyvendinti ketinimus, atsižvelgiant į kitų vaikų norus.
Jaučiasi saugūs tarp draugų: įsitraukia į	Skatinti ir palaikyti vaikų draugystę, vengti lyginti vaikus vartojant žodžius geresnis / blogesnis.

bendrą veiklą, kviečia vienas kitam padėti.	Pasiūlyti veiklos, kurioje keliems vaikams reikia siekti vieno tikslo, skatinti bendradarbiavimą.
Gali simpatizuoti kuriam nors vienam vaikui. Domisi kitu vaiku, jo darbais, daiktais, žaislais, sumanymais, jausmais, nuomone.	Sukurti žaidimų vietas, kuriose vaikai žaistų vienas greta kito. Atkreipti dėmesį ir pagirti vaiko norą pasidalyti asmeniniais daiktais, jausmais, nuomone.
INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS	
Esminis gebėjimas. Pagal pomėgius savo iniciatyva pasirenka veiklą, ją plėtoja. Kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai nesiseka.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Nuolat energingai žaidžia, juda erdvėje, pats keičia veiklą.	Veiklai atlikti siūlyti vaiko poreikius atitinkančių priemonių, pasirūpinti saugia aplinka grupėje, lauke. Auklėtojai įsijungti į vaikų žaidimus, mokyti naujų žaidimo veiksmų.
Sugalvoja būdus kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą.	Girti vaiką už pastangas, bandymus siekiant neprieinamo norimo daikto ar tikslo.
Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą.	Turtinti grupę kuo nors nauju, pasiūlyti vaikams naujų žaidimų. Palaikyti vaikų veiklos sumanymus, padėti juos išplėtoti, įgyvendinti.
PROBLEMŲ SPRENDIMAS	
Esminis gebėjimas. Suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamo sprendimo ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Susidūręs su sudėtingesne veikla ar kliūtimi išbando jau žinomus veikimo būdus.	Pajutus vaiko nepasitikėjimą savimi, drąsinti vaikus. Vaikams rodyti būtinus daiktų panaudojimo būdus.
Keisdamas veikimo būdus, drąsiai imasi sudėtingos veiklos, pats bando ją atlikti.	Pateikti kelis sprendimo būdus, kad vaikas galėtų pasirinkti vieną iš jų.
Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos, prašo pagalbos arba nutraukia veiklą.	Susiklosčius probleminei situacijai, skatinti vaikus kartu ieškoti išeities.

KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA

SAKYTINĖ KALBA	
Esminis gebėjimas. Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, išreiškdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Geba bendrauti, save išreikšti kalbos pagalba.	Skatinti vaiką pasakoti apie save, savo norus, rūpesčius, šeimos narius.
Išklauso, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus, siūlymus, patarimus.	Mokyti suprasti suaugusiojo prašymus. Naudoti Montessori metodo grakštumo ir mandagumo pratimus, skatinti mandagiai bendrauti su bendraamžiais ir suaugusiais. Žaisti žaidimą, pvz. „Aprenk draugą“, išlaikant rengimosi eigą.
Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus.	Kalbinėmis užduotimis iškėlus klausimus: „Koks?“, „Kodėl?“, „Kur?“, „Kaip?“ nusakyti aplinkos reiškinių savybes, ieškoti įvykių priežasčių ir pasekmių, pasakoti apie tai, kas vyksta ar vyko aplink vaiką.
Kartu su suaugusiuoju ar vienas deklamuoja eilėraštukus.	Deklamuoti eilėraštukus. Kartu su vaiku pažiūrėjus vaikiškus fimukus, skatinti jį pasakoti apie tai, ką matė ir girdėjo, žodžiais ar gestais. Kartoti girdėtus eilėraštukus, dainuoti daineles, žaisti žaidimus.
Apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus kalba ir klausinėja 3–4 žodžių sakiniais.	Organizuoti pokalbius, diskusijas apie vaikų veiklą ir žaidimus namuose. Skatinti vaikus pasakoti apie savo šeimą, draugus, žaislus, laisvalaikį, praleistą kartu su šeimos nariais.
RAŠYTINĖ KALBA	
Esminis gebėjimas. Atpažįsta ir randa tokias pat raides, pradeda domėtis rašytiniu tekstu.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašo paskaityti.	Nuolat papildyti grupėje esančią vaikų bibliotekėlę. Vaikui pageidaujant, kartu skaityti knygeles. Skaityti trumpus tekstus, kuriuose kartojasi tie patys žodžiai.
Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina.	Kalbėti su vaiku apie iliustraciją, kad jis susietų vaizdą su konkrečiu daiktu. Skaitymo metu leisti vaikui liesti ar laikyti su tekstu susietus daiktus ir atrasti juos grupėje, artimiausioje aplinkoje.
Pradeda pažinti aplinkoje esančius simbolius.	Atkreipti vaikų dėmesį į jų artimoje aplinkoje esančius simbolius, aiškinti jų reikšmę. Žaisti žaidimus, skatinančius įvairiose vietose: knygelėse, rūbinėje, grupės aplinkoje - rasti tokią pat raidę.
Įvairiomis rašymo priemonėmis keverzoja vertikalias ir horizontalias linijas.	Pozityviai vertinti vaiko keverzones. Skatinti keverzonėmis reikšti savo mintis. Mokyti pasirašyti savo vardą po piešiniu, rašyti laišką draugui, mamai ir t.t

PAŽINIMO KOMPETENCIJA

APLINKOS PAŽINIMAS	
Esminis gebėjimas. Įvardija ir bando paaiškinti gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi žaislais ir noriai jais žaidžia.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Atpažįsta ir pavadina artimiausioje aplinkoje esančius augalus (sodo, daržo, lauko), gyvūnus, daiktus, domisi jais.	Skatinti vaikus stebėti ir pavadinti augalus ir gyvūnus, esančius artimiausioje aplinkoje. Kartu su vaikais eiti pasivaikščioti į parką, skatinti juos stebėti augalus, gyvūnus, kalbėti apie tai, ką mato, girdi, užuodžia.
Pasako savo ir šeimos narių vardus.	Skatinti vaikus pasakoti apie savo šeimą, panaudojant nuotraukas, tėvų dovanotus žaislus. Rodyti kiekvienam vaikui, kad juo rūpinamasi, bendrauti su kiekvieno vaiko artimaisiais.
Skiria gamtos reiškinius.	Skatinti vaikus stebėti ir įvardinti gamtos reiškinius, inicijuoti klausimus apie tai, kodėl gamtoje kas nors vyksta ir bandyti į juos atsakyti. Turėti grupėje paveiksliukų apie gamtos reiškinius, sudaryti galimybę vaikams juos lyginti, gretinti, aptarinėti.
Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje.	Kartu su vaikais aplankyti darželyje esančias patalpas (valgyklą, skalbyklą, virtuvę), aptarti jų paskirtį, susipažinti su ten dirbančiais žmonėmis. Su vaikais žaisti žaidimus, skatinančius įvardinti grupės erdves.
KIEKIO SUPRATIMAS IR SKAIČIAVIMAS	
Esminis gebėjimas. Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda po vieną žaislą, daiktą kitiems.	Duoti vienodo dydžio ar formos daiktų ir mokyti paimti vieną (du) daiktus, padalyti daiktus po vieną (pvz. kitiems vaikams), sudėlioti juos į dvi, tris krūveles. Klausti, kurioje iš dviejų grupių yra vienas daiktas ir kur jų yra daugiau ir pan. Vaišinti draugus, keičiant vaišių kiekį (pvz. vienas, du, trys sausainiai).
Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę.	Žaisti žaidimus, kuriuose kas nors paeiliui daroma, rikiuojama. Ruošiantis sportinei veiklai, skatinti rikiuoti batukus į eilę. Lauke spalvinti plytelių juostą, naudojant dvi spalvas.
Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus.	Sudaryti galimybes rūšiuoti įvairius daiktus. Vartyti knygeles ir skatinti vaiką pakartoti paveikslėliuose pavaizduotų objektų dydį, formą, spalvą nusakančius žodžius. Žaisti žaidimus, skatinančius tarpusavyje lyginti, derinti spalvas, dydį, formas.

FORMA, ERDVĖ, MATAVIMAI	
Esminis gebėjimas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradedą suvokti laiko tėkmę ir trukmę.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Geba apibūdinti daiktus pagal dydį.	Pakartoti paveikslėliuose pavaizduotų objektų dydį.
Geba atpažinti ir pavadinti formas.	Eksperimentuoti su įvairių formų ir dydžių daiktais, kaladėlėmis, kai iš jų norima pastatyti kuo aukštesnį bokštą, nutiesti ilgesnį kelią ir pan. Žaisti žaidimus „Rask daiktą tokios pat formos“.
Skiria pagrindines spalvas ir atspalvius.	Vartyti knygeles, kuriose pavaizduoti objektai leidžia samprotauti apie dydžius, formas, spalvas. Siūlyti žaidimus, skatinančius atpažinti ir skirti spalvas, pvz. „Spalvų traukinukas“, „Spalvų karuselė“.
Gera orientuojasi erdvėje.	Su vaikais pažinti grupės erdves. Žaisti žaidimus, padedančius jose orientuotis, pvz., „Surask žaisliuko vietą“, „Pasiklydo pieštukas“ ir t.t. Su vaikais tyrinėti darželio aplinką, žaidimų aikštelę.
TYRINĖJIMAS	
Esminis gebėjimas. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Tyrinėdamas atranda daiktų bei reiškinių įvairovę.	Vaikams sudaryti sąlygas aktyviai tyrinėti aplinką. Žaisti su įvairiais daiktais ir žaislais, kurie skatina atlikti tiek stambiuosius, tiek smulkiuosius judesius. Mokyti atpažinti spalvas, simetriją ir formas, atkreipti dėmesį, kurios tinka viena prie kitos, yra giminingos.
Geba naudotis įrankiais bei priemonėmis.	Žaidimams naudoti žaislus, kuriuos galima surinkti, išardyti, atidaryti, uždaryti. Skatinti manipuliuoti kiekiais, eiti nuo vientiso objekto prie atskirų dalių ir atgal, pvz., išpilstyti vandenį į mažus buteliukus ir vėl supilti į didelį indą; pincetu perkelti kiaušinių muliažus iš vieno indo į kitą ir t.t.
MOKĖJIMAS MOKYTIS	
Esminis gebėjimas. Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprendžiamas problemas, kurdamas.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Džiaugiasi tuo, ką išmoko.	Kartu su vaiku pasidžiaugti išmoktais dalykais: užsisiegti sagas, bėgioti, sudėlioti dėlionę.
Aktyviai domisi aplinkos daiktais, klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando.	Vaikams padėti suprasti savo galimybes ir apribojimus, sudaryti visas sąlygas individualiu tempu tobulinti savo gebėjimus. Grupės ir darželio aplinkoje kurti sąlygas vaikui mokytis. Drąsinti vaikus inicijuoti įvairius žaidimus.

MENINĖ KOMPETENCIJA

ESTETINIS SUVOKIMAS	
Esminis gebėjimas. Džiaugiasi savo ir kitų kūryba, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos garsus, jaučia ritmą.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Geba stebėti aplinką, kaupti žinias ir įspūdžius, panaudoti juos kūryboje.	Kurti, atnaujinti ugdymo aplinką. Žaisti žaidimus, lavinančius vaikų pastabumą, dėmesį, atmintį.
Vaikas geba įsiklausyti į melodiją, atpažįsta kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, vaidinimo veikėjus, geba pajusti muzikinio kūrinio tempą, dinamiką, išgirsti ir išskirti atlikimo ypatumus.	Vaikams sudaryti galimybes klausyti įvairių muzikinių kūrinių ir juos aptarti. Organizuoti vaidmeninius kūrybinius žaidimus. Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ar dramos vaidinimus, klausytis jų įrašų.
Geba pasidalinti įspūdžiais apie savo, draugų ar profesionalų vaidinimą.	Organizuoti vaidinimo aptarimą, užduodant mąstymą skatinančius klausimus: „Kodėl tau taip atrodo?“, „Ką matėte?“, „Kas patiko ir kodėl?“
MENINĖ RAIŠKA	
Esminis gebėjimas. Bando išreikšti savo įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas, muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas vizualinėje kūryboje.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
<u>MUZIKA</u> Emocingai atsako į klausomus muzikinius kūrinius.	Kartu su vaikais klausytis dainelių, įvairių muzikinių kūrinių, skatinti judesiu išreikšti savo nuotaiką. Skatinti vaikus prisiminti ir dainuoti muzikinėje veikloje girdėtas daineles. Aptarti su vaikais klausomas daineles, skatinti pasakoti, kaip jautėsi klausydami, kokia buvo nuotaika.
Geba dainuoti drauge su kitais vaikais ir vienas.	Skatinti vaikus dainuoti apie tai, ką jie veikia, kaip žaidžia, ką mato ir girdi. Organizuoti koncertus - pasirodymus draugams, žaisliukams, skatinant vaikus dainuoti po vieną ar grupėse.
Žino ir naudoja muzikinio folkloro elementus, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus, bando jais ritmuoti.	Aprūpinti vaikus vaikiškais muzikos instrumentais, eksperimentuoti su jais, tyrinėti instrumentų ir daiktų garsines galimybes.
<u>ŠOKIS</u> Vaikas geba pagal muziką kartu su kitais (sinchroniškai) atlikti judesius.	Skatinti vaikus judėti pagal muziką einant, bėgant, apsisukant ir kitaip išreiškiant save, žaisti muzikinius žaidimus, ratelius. Improvizuoti norimą gyvūną, derinti judesius tarpusavyje. Pasivaikščiojimų metu skatinti vaizduoti gėles, medžius, lietu, vėją.

Šoka spontaniškai, atlikdamas dviejų, trijų judesių seką.	Šokti pagal įvairią muziką. Rengti šokio pasirodymus draugams.
<u>VIZUALINĖ RAIŠKA</u> Spontaniškai reiškia emocijas, išpūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Bando ką nors pavaizduoti, savo piešiniuose įžvelgia daiktus ar įvykius.	Skatinti vaikus pasakoti apie savo piešinius. Skatinti džiaugtis darbeliais, piešimu išreikšti potyrius ir emocijas. Siūlyti eksperimentuoti įvairiomis medžiagomis (vilna, šlapiu popieriumi, siūlais, plunksnomis ir t.t.)
<u>VAIDYBA</u> Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius, perteikia veikėjo mintis, emocijas. Vaidindamas pagal pasaką ar pasiūlytą situaciją, atlieka personažui būdingus veiksmus, keisdamas balsą ir judesį.	Skatinti vaikus žaisti, improvizuoti pagal literatūrinius, muzikinius ar pačių vaikų išgalvotus siužetus. Turėti grupėje ir siūlyti naudotis įvairiais butaforiniais daiktais. Sukurti scenovaizdį, panaudojant įdomesnę teatrinę rekvizitą, skatinti vaikus teatinei kūrybai.
KŪRYBIŠKUMAS	
Esminis gebėjimas. Savitai reiškia savo išpūdžius įvairioje veikloje, atranda netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Atranda naujus veiksmus, daiktus, artimiausioje aplinkoje.	Naudoti žaislus, kuriuos galima išardyti, išbandyti jų formas, pritaikant tinkamiausią, naudoti įvairius konstrukcinius žaidimus. Skatinti aplinkai tyrinėti veiklą, grindžiamą visais penkiais pojūčiais. Suteikti galimybę kurti, panaudojant žaidimui neįprastas priemones (maisto produktai, gamtinė medžiaga).
Geba kurti įsivaizduojant, fantazuojant, modeliuojant, taikant įvairias dailės technikas.	Eksperimentuoti su dailės priemonėmis ir medžiagomis: siūlais, vata, plunksnom, kempinėm ir kt.
Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas, kurdamas.	Organizuoti teatro popietes, skatinti vaikus įsijausti, persikūnyti į girdėtos pasakos personažus. Skatinti vaikus džiaugtis savo kūriniais, originaliais sprendimais, idėjomis. Girti įdomiausius posakius, klausimus, pasakojimus. Skatinti vaikus improvizuoti, pasitelkiant judesį.

GAMTAMOKSLINIS UGDYMAS

SVEIKATOS KOMPETENCIJA

FIZINIS AKTYVUMAS	
Esminis gebėjimas. Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių - rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Geba spontaniškai judėti ir pozityviai save nuteikti gamtos aplinkoje, ugdant fizines ypatybes (lankstumą, vikrumą, ištvermę, greitumą, judesių koordinaciją, pusiausvyrą).	Skatinti žaisti, bėgioti kieme, parke, daug laiko praleisti gryname ore. Atlikti plokščiapėdystės profilaktikos pratimus: vaikščioti minkštu gruntu (ant žolynėlio, smėlio), kietu gruntu (ant akmenukų, kaštonų, gilių) ir pan.
Geba aktyviai žaisti, improvizuoti išbandydami įvairius judėjimo būdus imituojant žvėrelių/augalų judesius, veiksmus.	Skatinti aktyviai judėti, veikti, žaisti išbandant įvairius judėjimo būdus, imituojant žvėrelių judesius, veiksmus, vaizduojant medžius, krūmus, gėles, gamtos reiškinius (vėją, liūtį).
Kontroliuoja ir koreguoja savo kūno padėtį sėdint, stovint, einant, įveikiant įvairias natūralias kliūtis gamtoje, artimoje aplinkoje.	Sukurti judesius lavinančią aplinką: skatinti bėgioti, vaikščioti parko, miško, lauko aikštelės takeliais, įveikiant natūralias ir suformuotas kliūtis (rąstą, kelmą, kalnelį, medžių šaknis).
Geba orientuotis erdvėje.	Skatinti orientuotis grupės, lauko aikštelės, salės erdvėje: pagal pasakojimą, nurodymą surasti, paslėpti daiktą, žaisti slėpynių.
Aktyvina smulkiosios motorikos įgūdžius stebint, tyrinėjant gamtą, aplinką, kuriems būtina akių - rankos koordinacija.	Pincetu, pirštais dėlioja iš vieno indo į kitą, rūšiuoti įvairią gamtinę medžiagą: žirnius, pupas, kaštonus ir kt. Žaisti pirštukų žaidimus, verti smulkesnius ir stambesnius karoliukus.
KASDIENIAI GYVENIMO ĮGŪDŽIAI	
Esminis gebėjimas. Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudoja tualetu. Prižiūri savo išorę: prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Stengiasi saugoti save ir kitus. Žino, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.	Skatinti suvokti saugaus elgesio svarbą. Stebint iliustracijas, filmukus apie saugų elgesį gamtoje, gatvėje, namuose, aiškintis jo svarbą, netinkamo elgesio pasekmes.

Saugiai žaidžia, rūšiuoja, eksperimentuoja su gamtine medžiaga.	Eksperimentuoti su sniegu, smėliu, vandeniu, ledu, aiškintis jų savybes. Skatinti suvokti, kokią poveikį žmogui daro pvz., sniegas - šaldo ir t.t..
Pagarbiai elgiasi gamtoje: nešiukšlina, neniokoja augmenijos, gyvūnijos ir pan.	Ugdyti taupaus naudojimo įpročius (vandens, popieriaus). Aiškinti apie vandens, žemės, oro taršos poveikį žmogui. Susipažinti su atliekų rūšiavimo taisyklėmis.
Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojasi stalo įrankiais. Domisi, kuris maistas sveikas ir naudingas. Padedamas suaugusiojo serviruoja ir tvarko stalą.	Aiškinti, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves, kodėl būtina plautis rankas prieš valgi. Ugdyti kultūringo elgesio prie stalo įpročius.
Žino apie artimiausioje gamtos aplinkoje egzistuojančius pavojingus ir sveikatai kenksmingus veiksnius (pvz., įvairių nuodingų augalų įvairovę, augimo ciklus, sezoninius pokyčius, nuodingų augalų poveikį (grybų, sėklų ir pan.) spygliuotų, aštrių, žalojančių augalų ypatybes ir t.t.	Aiškinti apie gamtoje egzistuojančius pavojingus ir sveikatai kenksmingus veiksnius. Sužinoti, kad yra augalų (grybų, uogų, sėklų), kurie nuodingi žmogui: yra spygliuotų, aštrių, žalojančių augalų (usnių, dagių, agrastų).
Žino sveikos mitybos principus.	Skatinti atskirti pagrindines produktų grupes, suvokti sveiko maisto naudą. Aiškinti apie nesveiko maisto žalą žmogaus organizmui, dėlioti maisto piramidę.
Geba priimti sveikam augimui palankius sprendimus, kuriuos įtakoja auklėtojas, šeima (pvz., vartoja augalinį maistą: daržovės, vaisiai ir t.t – vitaminai sveikam besivystančiam organizmui). Mokosi įveikti įtampą, atsipalaiduoti, partneriškai bendrauti pasitelkus gamtinę aplinką.	Skatinti vartoti augalinį maistą (daržoves, vaisius, uogas), kuriame daug vitaminų ir saulės energijos. Paaiškinti gamtos poveikį dvasinei sveikatai: pajusti dvasinį romumą, dvasinę pusiausvyrą. Atlikti kvėpavimo pratimus, mokytis atsipalaiduoti.

Žino asmens higienos taisyklės ir jų laikosi.	Sužinoti, iš ko kuriami rūbai, ką mums dovanoja gamta (linas, medvilnė, vilna, šilkas). Stengtis tausoti, prižiūrėti savo aprangą. Pritaikyti grupės erdvę (pakabinti veidrodžius), kad vaikas pats arba priminus auklėtojai, pats susitvarkytų, susišukuotų.
Supranta grūdinimosi svarbą.	Žaisti aplinkoje, kur daug medžių, saikingai būti saulėtoje vietoje, grūdintis.
Supranta, kas yra sveika ekologiška aplinka, stengiasi ją tausoti ir domėtis gamtos teikiamais malonumais.	Žaisti atsipalaidavimo žaidimus: gamtoje atsipalaiduoti nuo kasdienybės, sukaupti jėgas, nusiraminti, pailsėti.
Domisi augmenija, medžių reikšme gamtai ir žmogui, taip ugdydami taupaus naudojimo įpročius (vandens, popieriaus).	Skatinti domėtis augalais, medžiais. Aiškinti medžių svarbą gamtai ir žmogui, ugdyti pagarbą medžiui, jo teikiamai ramybei.
Įgyja žinių apie vaistažolių poveikį sveikatai.	Suteikti žinių apie vaistažolių poveikį sveikatai. Aiškintis jų atsiradimą. Susipažinti su vaistingaisiais augalais.

SOCIALINĖ KOMPETENCIJA

SAVIVOKA IR SAVIGARBA	
Esminis gebėjimas. Supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas / mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Suvokia savo norų ir jausmų pasaulį.	Ugdyti vaiko asmeninio tapatumo jausmą su aplinka, gamta, savimi.
Suvokia save kaip gamtos – visatos dalelę.	Skatinti jausti bendrumo santykį su šeima, grupe, tautiškumu, įtraukiant gamtos puoselėjimą, pagarbą jai.
Jaučia savo išskirtinumą ir ypatingumą.	Skatinti pozityviai save vertinti.
Gerbia save ir aplinkinius.	Skatinti tyrinėti ir imituoti kitų jausmus, nuotaikas.
Suvokia savo atsakomybę už silpnesnius.	Skatinti pasakyti, kaip jaučiasi kitas, svarstyti, kaip galėtų padėti.
Globoja ir saugo gamtą.	Ugdyti norą, pareigą globoti ir saugoti gamtą.

EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA	
Esminis gebėjimas. Atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda).	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Suvokia savo jausmus, geba juos įvardyti suvokiant savo buvimą gamtos apsuptyje.	Skatinti reikšti savo emocijas, žymėti jas atitinkamais simboliais, įvardyti žodžiais.
Atpažįsta savo bei kitų vaikų jausmus, tinkamai į juos reaguoja.	Kurti siužetinius vaidinimus personifikuojant gyvūnus. Inscenizuoti gyvulines pasakas, įvertinant pasakų personažų elgesį, emocijas, keisti personažų elgesį į tinkamą, teisingą, aiškintis, kaip pasikeičia pasakos siužetas.
Tinkamai kontroliuoja savo išorinę išraišką, veiksmus, poelgius leidžiančius puoselėti tarpusavio santykius bei supančią gamtą.	Susipažinti su gyvūnų emocijomis ir jų reiškimo būdais: urzgia, visgina uodega ir t.t. Išsiaiškinti, kaip elgtis su gyvūnais, augalais ir visa gamta.
Jaučia gamtos reiškinius, savo jausmų raišką. Stengiasi reikšti tinkamais būdais (jausmų raiškos kontrolė).	Įvardyti savo jausmus žodžiais, dainuojant, kuriant.
SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ	
Esminis gebėjimas. Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiaudrinęs geba nusiraminti.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Geba susikonscentruoti ir kantriai veikti, pabaigti veiklą, kuri orientuota į gamtamokslinį pažinimą.	Kartu su vaikais kurti grupės elgesio taisykles, aiškinti ir susitarti, kodėl reikalingos taisyklės.
Geba laikytis susitarimų, taisyklių, kurias kuria išorinė kontrolė, saugi edukacinė aplinka orientuota į gamtą.	Susipažinti su elgesio taisyklėmis gamtoje, suvokti jų svarbą.
Geba nusiraminti, atsipalaiduoti, kontroliuoti emocijų raišką, pasitelkiant gamtos garsų, vaizdų, kvapų terapijas, nusiteikimo būdus.	Grupėje sukurtoje ramybės erdvėje klausytis gamtos garsų: jūros ošimo, upelio čiurlenimo, medžių ošimo.

SANTYKIAI SU SUAUGUSIAIS	
Esminis gebėjimas. Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Geba pasitikėti, jausti abipusę pagarbą pedagogui, tėvams ir sau, kaip tolygiam bendruomenės nariui.	Padėti suvokti „šeimos“ sąvoką. Aiškintis šeimos narių ryšius, pareigas.
Žino, kaip saugiai elgtis su nepažįstamais asmenimis, paliktais gyvūnais.	Išsiaiškinti augintinių reikšmę šeimoje. Susipažinti su augintinių priežiūra, globa. Susipažinti su gyvūnų globos draugijos darbuotojais.
SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS	
Esminis gebėjimas. Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Užmezga geranoriškus santykius su kitais vaikais, gamta.	Žaisti bendrus žaidimus, laikytis taisyklių, stengtis susitarti, atrasti kompromisą.
Geba pozityviai mąstyti, padėti vieni kitiems bei gamtai.	Naudoti smėlio laikroduką kompromisui pasiekti.
Pasitelkdami artimiausią aplinką, laisvai bendrauja, bendradarbiauja, sprendžiant tarpusavio nesutarimus.	Kartu su vaikais nusistatyti kasdieninio elgesio taisykles, išsiaiškinti jų laikymosi svarbą.
INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS	
Esminis gebėjimas. Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Geba turiningai plėtoti ir susirasti įdomios veiklos, orientuotos į artimiausią aplinką, gyvūniją, gamtos reiškinius ir pan.	Palaikyti vaiko iniciatyvumą, padėti pasiekti tikslą.
Stebi savo ir kitų vaikų atradimus gamtoje.	Skatinti tyrinėti gamtą, aiškintis gamtoje vykstančių reiškinių priežastis.

Įsitraukia į suaugusiojo veiklą, kartu plėtoja formuojant bendrą, pozityvų požiūrį į gamtą, jos reiškinius, ugdomą meilę bei estetinį požiūrį.	Stebėti filmukus, iliustracijas apie žmogaus veiklą gamtoje. Aiškintis žmogaus veiklos gamtoje pasekmes.
PROBLEMŲ SPRENDIMAS	
Esminis gebėjimas. Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Sprendžia kasdienio gyvenimo problemas, kurios ugdo vaikų pasitikėjimą, atsakomybės jausmą ir gebėjimą prisitaikyti prie kintančios aplinkos.	Ieškoti įvairių problemų sprendimo būdų, išklausti įvairias nuomones, bandyti rasti geriausią. Drąsinti, palaikyti vaiką.
Sprendimų, tinkamų išiečių pasirinkimas bei įgyvendinimas analizuojant įvairius gamtos reiškinius.	Aiškintis, su kokiomis problemomis, pavojais galime susidurti gamtoje, kaip jas spręsti.
Problemų atpažinimas, įžvelgimas įvairiose savęs bei aplinkos pažinimo sferose.	Susidūrus su problemomis, skatinti aiškintis, kokie galimi sprendimo būdai, kokios gali būti pasekmės.
Pasekmių, panaudojus įvairius sprendimus, stebėjimas, apmąstymas remiantis gamtinio pažinimo sukauptomis žiniomis.	Drąsinti vaiką ieškant įvairių problemos sprendimo būdų.

KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA

SAKYTINĖ KALBA	
Esminis gebėjimas. Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreiškdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Gera skiria garsus pagal klausą.	Klausyti trumpų pasakų ir pasakojimų, smulkiosios tautosakos įrašų, paukščių balsų pamėgdžiojimų, gamtos garsų, stengtis juos išgirsti ir atpažinti gamtoje, pratintis juos pakartoti. Išsiklausyti į įvairius garsus mus supančioje aplinkoje, lyginti juos. Klausyti savo ir kitų vaikų bei suaugusiųjų kalbos įrašų, juos analizuoti.

	Mokyti skirti garsus pagal artikuliaciją ir skambesį. Mokyti rasti nurodytą garsą tarp kitų, skiemenyje, žodyje ir pan. Klausyti, pratinti išgirsti ir suvokti kalbos prasmę, turinį, intonacijas.
Geba jausti kalbos grožį ir vaizdingumą.	Sekti skaitomos ar sekamos pasakėlės veikėjų veiksmų nuoseklumą, imituoti jų veiksmus. Susipažinti su įvairiomis kalbomis: žmonių, paukščių, žvėrelių, spalvų, garsų, linijų, judesių, mimikos. Įvairių veiklų metu, dienos režimo momentais įgyti vis naujų sąvokų ir taisyklingai jas vartoti. Išvykų metu stengtis pajusti gamtos „kalbą“, susijusią su metų laikų požymių kaita: čiurlena upelis, tirpsta varvekliai, čiulba paukščiai, kaukia vėjas, ošia miškas ir t.t. Skaityti grožinę literatūrą, išiminti vaizdingus posakius apie gamtą ir stengtis taikliai juos pavartoti kasdieniame gyvenime.
Kalba taisyklingai, prasmingai, raiškiai.	Derinti žodžius. Kalbėti bent trijų žodžių sakiniiais. Kalbėti su grupės draugais, pedagogais, pasakoti patirtus įspūdžius, kurti išgalvotas istorijas. Deklamuoti, vaidinti, mėgdžioti, atpasakoti girdėtas pasakas, kurti skaičiuotes, gamtos garsų pamėgdžiojimus ir k.t. Mokytis apibūdinti įvairius aplinkos objektus, gamtos reiškinius, žmones. Atlikti įvairias užduotis, koreguojančias kalbos sutrikimus bei specialius pratimus, lavinančius artikuliacijos aparatą. Su suaugusiojo pagalba mokytis tiksliai formuluoti sakinius. Žaisti vaidmeninius žaidimus, pritaikant kalbą pasirinktam vaidmeniui.
Žodynas gausus, išlavėjęs.	Kalbėti, pasakoti apie tai, ką mato ir matė, girdi ir girdėjo, ką sužinojo, suprato, vartojant elementarius terminus, girdėtus naujus žodžius. Kalbant vartoti paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. Taisyklingai tarti daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų. Padedant suaugusiajam žodyje atpažinti kelis atskirus garsus. Deklamuoti trumpus eilėraščius, atkartoti trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdant savo žodžių, pasakojimą palydint gestais ir mimika. Apibūdinti jam žinomus daiktus, žaislus su kuriais žaidžia, drabužius, gyvūnus, maistą, veiksmus, juos parodyti paveikslėlyje. Išmokti daiktų ir reiškinių pavadinimus, įvardyti veiksmą, sužinoti atskirų požymių pavadinimus. Užsiėmimų metu mokyti panašios ir priešingos prasmės žodžių. Aiškinti žodžių prasmes, reikšmes, vartojimą, kuriant naujus žodžius, ieškoti panašiai skambančių, besirimuojančių žodžių.
Atsako į klausimus, riškiai pasakoja.	Žaidžiant nusakyti savo veiksmus, derinti žaidimo siužetą su draugais. Pasakojant susieti sakinius, pasirenkant įprastas siejimo priemones: jungtuką „ir“,rieveiksmį „pasakiau“, įvardžius „jie“, „jinai“ ir t.t. Pagal savo piešinius, paveikslėlių serijas, knygų iliustracijas pasakoti patirtus įspūdžius. Žaisti įvairius gamtinius žaidimus, kur patys vaikai galėtų kurti situacijas, pasakoti, kas ir kaip turi vykti. Pasakoti apie savo mėgstamus kūrinius, žurnaliukus, TV laidas, herojus,

	bandyti argumentuoti savo pasirinkimą. Kurti numatomos veiklos planą: garsiai sako, ką mano daryti, kokių nuoseklumu, kokias priemones pasirinks. Mokytis atsakyti į klausimus žodžių junginiais, trumpais sakiniais.
Geba bendrauti ir išreikšti save kalbos pagalba.	Vartoti daiktavardžius, būdvardžius, skaitvardžius, įvardžius, jaustukus, ištiktukus, funkcinis žodelius: <i>ant, į, šalia, po, pas, prie, iš, su</i> . Žaidžiant vartoti veiksmažodžius, daiktavardžius, įvardžius, būdvardžius,rieveksmius, jaustukus, žodžio formas. Planuoti ir atlikti bendrus kūrybinius darbelius. Klausantis pasakų išsiaiškinti retai vartojamų žodžių prasmę. Kurti savas pasakas, stengtis vartoti retesnius žodžius. Žaisti žodžių žaidimus: įvairiai juos intonuoti, įsiklausyti į skambėjimą. Kurti skaičiuotes, ktureilius, garsų pamėgdžiojimus, erzinimus.
Laikosi kalbos kultūros principų.	Kalbėti ramiu tonu, aiškiai, mandagiai. Mokytis užkalbinti, paprašyti, kitą žmogų, pasakyti kitaip, jei jo nesuprato. Mokyti išklausyti pašnekovą, išreikšti savo nuomonę.
RAŠYTINĖ KALBA	
Esminis gebėjimas. Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Domisi skaitymu.	Žiūrinėti knygas ir periodinius leidinius apie gamtą, jos reiškinius, gyvūnus. Domėtis abėcėlės raidėmis, tekste surasti žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Tariant garsą žodyje surasti jį atitinkančią raidę. Skaityti knygelę paveikslėlius, įvardyti įvairių objektų, gamtos ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipti dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje. Pažinti keliolika abėcėlės raidžių dėlįojant žodžius, dėliones. Pasivaikščiojimų metu bandyti perskaityti gatvių, parduotuvių, kavinių pavadinimus.
Domisi rašymu.	Įvairiais pieštukais, flomasteriais, rašikliais, imituoti rašymą. Piešti augalinius ornamentus. Lavinti smulkiosios motorikos raumenis rašant molyje, smėlyje su pagaliukais, akmenukais ir kita gamtine medžiaga. Kurti knygeles, sveikinimo atvirukus, kvietimus, žemėlapius, grupės taisykles. Kurti gamtinius lankstinukus, skelbimus, kvietimus, atvirukus piešiant, tapant, aplikuojuant, lipdant. Piešti smulkius ornamentus, rašmenis iš kairės į dešinę, pirštu sekti skaitomą tekstą. Iliustruoti savo sugalvotus pasakojimus, pagamintas knygeles, rengti parodėles. Mokytis parašyti savo vardą ant darbelio ar piešinio. Dėlioti įvairias dėliones su raidėmis. Piešti ir dekoruoti raides popieriaus lape. Piešti, kopijuoti, bandyti rašyti taisyklingai laikant pieštuką. Kopijuoti raides, aktualius žodžius. Spausdintinėmis raidėmis parašyti savo vardą.

PAŽINIMO KOMPETENCIJA

APLINKOS PAŽINIMAS	
Esminis gebėjimas. Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Atranda įvairius aplinkos ir gamtos pažinimo būdus.	Tyrinėti visais jutomis: išžiūrėti, įsiklausyti, uostyti, ragauti, liesti gamtos gėrybes. Klausinėti apie gamtą, stebėti, analizuoti, eksperimentuoti būnant gamtoje. Klausyti pasakojimų apie gamtą, ekologiją. Žiūrėti filmuotą medžiagą apie augalus, gyvūnus. Bendrauti, bendradarbiauti su gamtininkų stoties bendruomene, gyvūnų prieglaudos darbuotojais, veterinarijos gydytoju, miško eiguliu. Keliauti, iškylauti netoli darželio esančiose poilsio vietovėse. Žaisti didaktinius, judrius ir kt. žaidimus ekologine, gamtos pažinimo tema. Dalyvauti gamtosaugos projektuose, šventėse, konkursuose, akcijose. Atlikti lavinamąsias užduotis, logines, rašymo pradmenų, spalvinimo pratybas gamtos tematika. Kurti kalendorius, knygeles apie gamtą.
Pažįsta jį supančią gamtą.	Gretinti, lyginti augimui (augalo ar gyvūno) būtinas sąlygas ir savo augimo istoriją. Klausytis gamtos garsų: medžių ošimo, vandens čiurlenimo, paukščių čiulbėjimo ir pan. Pamėgdžioti gamtos garsus - ugdant kalbą. Įvardyti gamtos reiškinius, gyvūnus, augalus paprastais žodžiais ir jų dariniais. Stebėti įvairiai judančius gyvūnus, imituojant judesius, pajusti ryšį su gyvūnais. Išsiaiškinti gyvūnų elgesio ypatybes, globoti juos, bendrauti su jais, kalbinti, glostyti.
Suvokia savo priklausomybę tautai, valstybei.	Pasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę, žinoti savo gatvės pavadinimą, kelis žinomus gimtojo miesto objektus. Žinoti apie tradicines šventes, suvokti jų ryšį su gamtos reiškiniais, metų laikų kaitą. Perimti liaudies išmintį, mįsles, įv. posakius, palyginimus, susijusius su gamta, jos reiškiniais bei tauta. Žinoti, kokių metų laiku švenčiamas Lietuvos gimtadienis. Žaisti įvairius tautinius žaidimus, kurie padės ugdyti tautiškumą.
KIEKIO SUPRATIMAS IR SKAIČIAVIMAS	
Esminis gebėjimas. Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Supranta kiekybinį žymėjimą skaičiumi.	Manipuliuojant su gamtine medžiaga, lavinti suvokimą apie kiekį ir skaičių, perprasti kelintinį skaičiavimą, intuityviai suvokti operacijų su daiktų grupėmis prasmę. Žinoti, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų

	savybių bei jų padėties erdvėje. Stengtis skaičiuoti bent iki 5. Dėliojant daiktus, klausinėti: „Kiek iš viso?“, „Kiek daugiau?“, „Kiek mažiau?“
Pažįsta skaitmenis nuo 0 iki 9.	Naudojant įvairią gamtinę medžiagą, skaičiuoti pateiktus objektus, įvardyti skaitmenimis. Žinoti ir priskirti skaitmenis (bent iki 5) reikiamai daiktų grupei. Dėlioti skaitmenis iš gamtinės medžiagos (akmenukai, giliukai, lazdelės ir t.t.). Atlikti lavinamąsias užduotis: logines, skaitmenų pradmenų, spalvinimo pratybas gamtos tematika.
FORMA, ERDVĖ, MATAVIMAI	
Esminis gebėjimas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradedą suvokti laiko tėkmę ir trukmę.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Geba apibūdinti daiktus pagal dydį.	Lyginti, matuoti įvairius gamtos objektus pagal ilgį, plotį, dydį, storį (iš akies, žingsniais ir pan.), vertinti atstumus tarp gamtinių objektų. Manipuliuojant gamtine medžiaga, įgyti supratimą apie dydį, tūrį, svorį, formą. Dėlioti gamtinę medžiagą (akmenukus, kaštonus, šakeles ir t.t.) nuo mažiausio, trumpiausio, ploniausio iki didžiausio ir atvirkščiai.
Geba atpažinti ir pavadinti formas.	Lyginant, matuojant įvairius gamtos objektus, įvardyti jų formas. Iš gamtinės medžiagos dėlioti pagrindines geometrines, plokštumines formas: skritulį, trikampi, keturkampį. Ieškoti aplinkoje daiktų, primenančių pagrindines formas.
Skiria pagrindines spalvas ir atspalvius.	Stebint gamtos spalvingumą, įvairovę, skirti ir pavadinti pagrindines spalvas, atspalvius. Aplinkoje ieškoti reikiamos spalvos daiktų, juos rūšiuoti pagal spalvas, atspalvius. Eksperimentuoti maišant spalvas, išgauti įvairius atspalvius.
Gera orientuojasi erdvėje.	Laisvai judant, veikiant, orientotis darželio aplinkos, parko teritorijose. Suvokti dienos ir nakties kaitą, skirti paros dalis, remiantis savo veikla, gamtos reiškinių. Intuityviai suvokti savaitės laiko tėkmę, metų laikų seką, kalendorines šventes. Tyrinėti, kaip galima laiką matuoti „saulės laikrodžiu“, „gėlių laikrodžiu“.
TYRINĖJIMAS	
Esminis gebėjimas. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Tyrinėdamas atranda daiktų bei reiškinių įvairovę.	Tyrinėti, pažinti visais jūtimais: įsižiūrėti, įsiklausyti, uostyti, ragauti, liesti gamtos gėrybes. Eksperimentuoti su įvairia gamtine medžiaga: sniegu, vandeniu, smėliu,

	kaštonais, gintarėliais, akmenukais ir pan. Žaidžiant tyrinėti, išbandyti daiktus bei medžiagas (pvz, plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito, ar ne ir pan.). Aiškinti, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai.
Geba naudotis įrankiais bei priemonėmis.	Žaisti su smėliu, vandeniu. Rašyti smėlyje, molyje. Pratinti žaidimui ar kitai veiklai rinktis reikalingus daiktus ir medžiagas.
MOKĖJIMAS MOKYTIS	
Esminis gebėjimas. Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, spręsdamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Geba ieškoti naujos informacijos.	Atrasti buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, mokytis jais naudotis. Kartu su suaugusiais skaityti ir žiūrėti periodinę spaudą, grožinės literatūros kūrinius ir pažintines knygas, informacinius, mokomuosius filmukus apie gamtą. Drąsiai spėti, bandyti, klysti ir taisyti klaidas, klausyti, ką sako kiti. Aptarti padarytus darbus, planuoti, ką darys toliau. Žaisti įvairius žaidimus spėlioti, kas atsitiks, jeigu... Pasakyti, parodyti, ką nori išmokti. Kūrybiškai žaisti, veikti, siūlyti žaidimų ir veiklos idėjas, imtis iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebėti ir komentuoti padarinius. Sugebėti pasakyti, ką veikė ir ką išmoko.

MENINĖ KOMPETENCIJA

ESTETINIS SUVOKIMAS	
Esminis gebėjimas. Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, išpūdžiais.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Geba stebėti aplinką, kaupti žinias ir išpūdžius, panaudoti juos kūryboje.	Skatinti intuityviai suvokti gamtos grožį, įvairovę, vaizdų pasaulį, taip pajaučiant gamtos formų, spalvų, linijų įvairovę, harmoniją, paviršiaus ypatybes. Naudoti įvairią literatūrą, turimas gamtines medžiagas, įsitikinti, kad kiekvienas metų laikas turi savo spalvas, kvapus, garsus, „jausmus“. Stebėti ir gėrėtis aplinkos daiktais, gamta ir jos reiškiniais. Lankytis dailės darbų parodose, vartoti reprodukcijų albumus. Pasivaikščiojimų metu grožėtis skulptorių ir architektų darbais. Grožėtis savo ir kitų dailės kūryba, dalintis išpūdžiais. Domėtis draugų idėjomis, gėrėtis jų darbais. Kurti pasakojimus pagal savo ir draugų sukurtus dailės darbelius.
Vaikas geba įsiklausyti į melodiją, pajusti muzikinio kūrinio	Klausytis įvairių gamtos garsų, įrašų (pvz; vėjo ūžavimo, lapų šlamėjimo, jūros ošimo ir t.t). Mokytis jausti ir išgyventi skambančią muziką, pajauti

tempą, dinamiką, išgirsti ir išskirti atlikimo ypatumus.	estetines muzikinių kūrinių savybes ir jomis gėrėtis. Apibūdinti ir vertinti muziką, perteikti savo mintis.
Geba pasidalinti įspūdžiais apie savo, draugų ar profesionalų vaidinimą.	Papasakoti, kokie veikėjai vaidino, koks jų charakteris, ką jie veikė, kas nutiko vėliau. Bandyti vertinti savo sukurtą vaidmenį, geras/ blogas ir pan. Atpasakoti, ką matė scenoje, kokie spektaklio veikėjai, ką suprato. Pasidalinti savo nuomone apie vaidinimo sukeltą nuotaiką, reikšti asmenines emocijas.
Saugoja ir puoselėja kultūrinės vertybes.	Aktyviai dalyvauti šventinių rytmečių programėlėse. Švęsti kalendorines šventes. Susipažinti su etnokultūrinėmis tradicijomis, gamtos teikiamais turtais. Mokytis tradicinių liaudies dainelių, žaidimų, ratelių. Išmokti patarlių, priežodžių apie gamtą, juos panaudoti šnekamojoje kalboje. Lankytis mugėse, susipažinti su tradiciniais lietuvių amatais. Lankytis mieste organizuojamuose koncertuose, spektakliuose, renginiuose.
MENINĖ RAIŠKA	
Esminis gebėjimas. Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
<u>MUZIKA</u> Geba dainuoti drauge su kitais vaikais ir vienas.	Aktyviai dalyvauti aptariant naują muzikinį kūrinį, atskleisti turimą patirtį, išsakyti savo emocijas.
Žino ir naudoja muzikinio folkloro elementus.	Mokyti įvairių skaičiuočių, garsų pamėgdžiojimų, erzinimų, skandavimų, gyvūnijos apdainavimų, liaudies dainų.
<u>ŠOKIS</u> Vaikas geba kartu su kitais (sinchroniškai) atlikti judesius pagal muziką.	Kartoti įvairius suaugusiojo rodomus judesius. Imituoti gyvūnų, paukščių, žaidimų personažus, keisti judesius pagal muzikos charakterį, garsų stiprumą.
Vaikas geba žaisti ir šokti pagal įvairią muziką.	Eiti rateliu susikibus rankomis, atlikti suaugusiojo rodomus judesius, juos keisti pagal muzikos charakterį ir stiprumą. Mokytis atskirti mažiau kontrastišką muziką, garsų ir tylų grojimą, greitą ir lėtą tempą. Mokytis šokio figūrų, derintis prie kitų vaikų. Šokti su įvairiomis priemonėmis: kaspinais, lietučiais, balionais, skarelėmis, vėduoklėmis, lankais, kamuoliais, gėlėmis ir t. t.
<u>VIZUALINĖ RAIŠKA</u> Dailės raiškos priemonėmis išreiškia savo mintis, idėjas, sumanymus.	Patirtį išreikšti įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis. Išgaunant atpažįstamus vaizdus, objektus, skatinti juos įvardyti. Dėlioti iš pagaliukų, spygliukų įvairias linijas, kreives, vaizdus. Mokytis išvedžioti žmogaus, žvėrelio siluetą, jų veido simbolius ir kitas detales. Kurti spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą. Kūrybos procesą

	palydėti pasakojimu, komentavimu, gestikuliavimu, mimika. Eksperimentuoti dailės, gamtos medžiagomis ir priemonėmis, atrandant spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, atrasti mėgstamas spalvas. Kurti koliažus, spauduoti, piešti įvairiomis priemonėmis, konstruoti, lipdyti nesudėtingas formas. Pažinti pagrindines spalvas. Atrinkti reikiamos spalvos kubelius. Pasivaikščiojimų metu stebėti gamtos spalvas įvairiais metų laikais, jas pavadinti. Stebėti tautodailės kūrinius, atkreipti dėmesį į spalvų derinius. Eksperimentuoti su dažais, išgauti įvairiausių atspalvių, bandyti juos pavadinti, ieškoti aplinkoje tokios spalvos daiktų. Stebėti vandens purslus, muilo burbulus, vaivorykštę, susipažinti su spektro spalvomis, išsiaiškinti, kokios jos.
Geba išreikšti save erdvinėmis formomis.	Lyginti geometrines formas, skirstyti jas į apvalias ir kamputas. Taikyti geometrines formas į atitinkamas kiaurymes, pastebėti skirtumą. Volioti, minkyti, spausti molį, plastiliną, sūrią tešlą. Bandyti atrasti tinkamiausią erdvės ir konstrukcijos santykį: mažoje erdvėje – mažos konstrukcijos, didelėje – didelės. Konstruoti iš gamtinės medžiagos, papildant darbą kitomis medžiagomis: siūlais, plastilinu, sagomis, spalvotu popieriumi ir pan. Lankstyti iš popieriaus nesudėtingus lankstinius, juos puošti, panaudoti žaidimams. Žaidžiant naudoti įvairios formos figūras, statybines detales. Naudoti žinomas formas piešiant, tapant, aplikuojant, dėlioiant įvairius raštus, vaizduojant daiktus. Atpažinti įvairias formas gamtoje, žaisti vaizduotės žaidimus „Panašu į ...” Atrasti daiktų, augalų, paukščių pėdučių pėdsakų žymes; ratų, pėdų, letenų, geometrinių figūrų pėdsakus smėlyje, sniege. Žaisti didaktinius žaidimus grupuojant figūras pagal formą, spalvas, dydį. Dėlioti figūras didėjimo ir mažėjimo tvarka.
<u>VAIDYBA</u> Atpažįsta ir naudoja vaidybinės ir teatrinės veiklos žanrus aplinkoje.	Žiūrėti stalo, lėlių teatro vaidinimus. Lankytis įvairiuose spektakliuose, juos aptarti, pratintis atpažinti ir įvardinti žanrą (dramos, lėlių, pantomimos ir pan.). Žaisti vaidmeninius žaidimus panaudojant lėles, kaukes, aplinkos daiktus.
KŪRYBIŠKUMAS	
Esminis gebėjimas. Savitai reiškia savo išpūdžius įvairioje veikloje, ieško naudingos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Muzikiniiais garsais, šokio judesiais geba įprasminti savo mintis, idėjas, jausmus, patirti kūrybinės veiklos	Pagal muziką atlieka imitacinius gyvūnų, augalų judesius (šokinėja kaip varlytės, plevėna kaip lapelis). Eksperimentuoti įvairiomis muzikos priemonėmis, garsais, išsiaiškinti, kaip ir kokiomis priemonėmis galima muzikuoti, išgauti gamtos garsus. Spontaniškai ir tikslingai kurti muziką naudojant gamtines medžiagas

džiaugsmą.	(akmenukai, kriauklytė, pagaliukai ir t.t). Muzikine idėja pavaizduoti kokį nors įvykį ar gamtos reiškinių, perteikti žmogaus ar gyvūno charakterį.
Geba kurti įsivaizduojant, fantazuojant, modeliujant, taikant įvairias dailės technikas.	Tapyti pirštais. Įvairios faktūros daiktus, gamtines medžiagas tepti dažais, jų pėdsakus palikti popieriaus lape. Tyrinėti dailės priemones – pieštukus, teptukus, kreideles, guašą, plastiliną. Eksperimentuoti skirtingomis formomis ir spalvomis, įrankiais, popieriumi ar senu audiniu. Bandyti įvairius vaizdavimo būdus: piešimą, tapymą, liejimą, štampavimą, lipdymą, aplikavimą. Viename darbelyje derinti keletą dailės technikų. Eksperimentuojant mokytis atskirti natūralias medžiagas: medį, odą, audinį, gintarą, geležį, akmenį, molį, smėlį, šiaudą, popierių, skystas medžiagas. Dalyvauti rengiamose grupės, darželio, kitų įstaigų dailės darbų parodėlėse.
Vaidina laisvai ir išraiškingai.	Klausyti kūrinėlių apie gamtą, gyvūnus. Aptarti kūrinėlių personažų elgesį, ypatybes, judesius. Pasiūlyti pažaisti teatrą. Skatinti išraiškingumą, kūrybiškumą atliekant pasirinktą vaidmenį. Pabandyti išsirinkti, pasigaminti aprangą vaidinimui. Parodyti savo spektaklį grupės, darželio vaikams.

ETNOKULTŪRINIS UGDYMAS

SVEIKATOS KOMPETENCIJA

FIZINIS AKTYVUMAS	
Esminis gebėjimas. Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tiksliai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Ištvermingas, bėga ilgesnius atstumus.	Organizuoti sportinius žaidimus, kuriuose vaikai galėtų varžytis tarpusavyje.
Su kamuoliu atlieka sportinių žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindamas veiksmus.	Organizuoti vaikams estafetinius žaidimus komandomis. Kūno kultūrai ar rytinei mankštai sėkmingai pritaikyti ne tik vikrumo, bet ir kitus sportinius liaudies žaidimus, tradicinius šokius, ratelius, skaičiuotės, skanduočių, liaudies muzikos įrašus ir pan.
Rankos ir pirštų judesiai vikresni, greitesni, tikslesni, kruopštesni.	Pasiūlyti vaikams įverti siūlą į adatą, siuvinėti pagal trafaretą. Skatinti su žirkutėmis kirpti karpinius ir trafaretus pagal liniją.

KASDIENIAI GYVENIMO ĮGŪDŽIAI	
Esminis gebėjimas. Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Žino sveikos mitybos principus. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą.	Sužinoti apie liaudies medicinos būdus (vaistažoles, lino gydomąsias savybes, medaus vaistines savybes ir pan.)
Supranta grūdinimosi svarbą.	Diskutuojant su suaugusiuoju, klausydamas liaudies pasakų, pamokymų, supranta, kad rūpinimasis supančia aplinka, tinkama apranga ir mityba apsaugo nuo kai kurių ligų.
Stengiasi taisyklingai vaikščioti, stovėti, sėdėti.	Stebėti, kad vaikai sėdėtų taisyklinga laikysena.
Supranta, kas tai yra sveika, ekologiška aplinka.	Pasiūlyti švarinimo, aplinkos tvarkymo darbų grupėje bei lauke.

SOCIALINĖ KOMPETENCIJA

SAVIVOKA IR SAVIGARBA	
Esminis gebėjimas. Supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Supranta savo tapatumą.	Kalbėti apie praeitį, ateitį, dabartį. Žaisti žaidimus, kuriuos žaidė mūsų senoliai. Gilintis į savo šeimos šaknis, domėtis savo giminės praeitimi. Ugdymo procese atspindėti savo etnografinio regiono tarmę, tautosaką, tautodaile, darbų tradicijas, valgius, lankytinas istorines, kultūrines ir gamtines vietas, kitus ypatumus.
Pasitiki savimi, suvokia savo išskirtinumą.	Paskatinti samprotauti apie save, savo pomėgius. Kartu su šeimos nariais dalyvauti vakaronėse, tradicinėse šventėse (Advento vakaronės, Juozapinių turgus, Jurginių ir kt.)
EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA	
Esminis gebėjimas. Atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atsiliepia į kito jausmus (užjaučia, padeda).	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Geba išsakyti ir kitaip išreikšti savo jausmus, nuomonę, sumanymus.	Pasiūlyti žaidimų, kuriuose vaikas būtų skatinamas išreikšti savo jausmus. Kalbėtis apie savijautą.
Atpažįsta ir įvardija kitų emocijas ir jausmus, tinkamai reaguoja prireikus geba susivaldyti, bando	Skaitant įvairius lietuvių liaudies tekstus kuo ryškiau intonuoti, išryškinant veikėjų veiksmus, poelgius, jų nuotaikas. Mokytis nusakyti savo savijautą, suprasti, kaip jaučiasi kitas žmogus, kai iš jo šaipomasi, kai jam kas nors nesiseka.

taikiai spręsti konfliktus.	
SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ	
Esminis gebėjimas. Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiaudrinęs geba nusiraminti.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Gerbiam vaikus ir suaugusiuosius. Derina su kitais savo norus ir veiksmus.	Skatinti rodyti meilę ir pagarbą savo šeimos nariams geru žodžiu, paslauga, švelnumu.
Geba numatyti poelgių pasekmes sau ir kitiems.	Padėti įvardyti sudėtingus jausmus: nusivylimą, nerimą, pavydą.
Savarankiškai ir atsakingai atlieka jam patikėtas užduotis.	Pastebėti vaiko pastangas laikantis tvarkos ir susitarimų, pagirti vaiką, padrąsinti.
SANTYKIAI SU SUAUGUSIAIS	
Esminis gebėjimas. Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Pasitiki jų supančiais suaugusiaisiais.	Skatinti vaikus bendrauti su grupės svečiais.
Geba bendrauti su nepažįstamais žmonėmis.	Ieškoti būdų, kaip keisti netinkamą bendravimą su suaugusiaisiais.
SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS	
Esminis gebėjimas. Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Laisvai jaučiasi naujoje aplinkoje, susiranda draugų, žaidimų.	Ieškoti būdų, kaip padėti atstumtam vaikui įsitraukti į žaidimus, išsiaiškinti to priežastis.
Žino pagrindines bendravimo taisykles.	Susikurti bendras grupės taisykles ir jų laikytis.
Geba išspręsti nesudėtingus konfliktus.	Tarpininkauti konfliktinėje situacijoje ieškant išeikių.
INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS	
Esminis gebėjimas. Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Vienas ar su draugu kryptingai plėtoja pasirinktą ar	Veiklą pasiūlyti tik kaip motyvuojančią idėją, kurią vaikai galėtų sukonkretinti ir savaip įgyvendinti.

suaugusiojo pasiūlytą veiklą.	
Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje.	Pratinti vaikus pabaigti pradėtus darbus. Ieškoti būdų, kaip įveikti problemas.
PROBLEMŲ SPRENDIMAS	
Esminis gebėjimas. Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Iškilus problemai ieško tinkamų sprendimų, tariausi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių.	Skaityti kūrinius apie įvairius žmonių ketinimus, poelgius ir jų pasekmes. Susidūrus su problema, sugalvoti, ką galima būtų padaryti toje situacijoje.
Nesėkmės atveju samprotauja, ką galima daryti toliau ar kitaip, prašo suaugusiojo pagalbos.	Susidūrus su problema, klausiti: „Ką tu darei?“, „Ar tai padėjo įveikti problemą?“, „Ką dar galima daryti?“, „Ar tai padės įveikti problemą?“

KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA

SAKYTINĖ KALBA	
Esminis gebėjimas. Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiaisiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreiškdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Gera skiria garsus pagal klausą.	Žaisti įvairius garsų keitimo žodžiuose žaidimus (pvz. „kur – mur, mė – bė, zė – žė“ ir kt.), dainuoti ritmines daineles, ieškoti aplinkoje daiktų, kurių pavadinimai prasideda arba baigiasi nurodytu garsu.
Geba jausti kalbos grožį ir vaizdingumą.	Pasakoti vaikams apie jiems nepažįstamą patirtį, skatinant juos kurti pasakojimus apie nekasdienius, fantastinius nuotykius, personažus, vartojant išgalvotus žodžius, kalbą.
Kalba taisyklingai, prasmingai, raiškiai.	Kalbant su vaiku vartoti įvairias kalbos dalis (dalyvius, veiksmažodžių laikų įvairovę, įvairius būdvardžių laipsnius, išiktikus, jaustukus ir pan.).
Žodynas gausus, išlavėjęs.	Sudaryti vaikui galimybes susipažinti su įvairių žanrų tekstais. Pateikti tekstų stilistinę įvairovę. Bandyti išskirti pirmą ir paskutinį garsą vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. Su atpažintu garsu sugalvoti naujų žodžių. Turtinti žodyną malonybiniais, mažybiniais, giminiais žodžiais.
Atsako į klausimus, rišliai pasakoja.	Žaisti klausimų-atsakymų rimavimo reikalaujančius žaidimus (pvz. „Kas ten triuška? Tindiriuška“) Skaitant kūrinius, nutylėti frazę ar žodį, skatinant vaiką juos pasakyti. Įvairiai inicijuoti eilėraščių, istorijų, pasakų kūrimą, pvz. kitaip sugalvoti pasakos pradžią ar pabaigą, atvirkštinę pasaką.
Geba bendrauti ir išreikšti save kalbos	Sudaryti kuo daugiau ir įvairesnių bendravimo situacijų, kurios inicijuotų turiningus vaikų pokalbius apie jiems įdomius daiktus, poelgius, reiškinius,

pagalba.	nutikimus, vartojant jiems mažiau girdimus, sudėtingesnės sandaros žodžius. Skatinti vaikus klausinėti apie tai, kas jiems įdomu, negirdėta, diskutuoti apie tai tarpusavyje ir kartu su auklėtoja. Pratinti reikiamą informaciją perduoti kitiems. Naudoti menines raiškos priemones (piešimą, aplikacijas, lipdybą ir kt.), kaip savitą komunikacijos būdą.
RAŠYTINĖ KALBA	
Esminis gebėjimas. Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Domisi skaitymu.	Skaityti tekstus, kuriuose žaidžiama su kalbos garsais, kurie atspindi vaiko pažįstamas raides. Grupės knygų kampelį nuolat papildyti įvairių žanrų knygomis, rašytiniais tekstais. Kartu su vaiku kasdien skaityti knygas. Pakalbėti apie skaitomo teksto veiksmą, kokie įvykiai aprašyti.
Domisi rašymu.	Grupėje kurti kuo įvairesnę raidžių aplinką. Atkreipti vaiko dėmesį į aplinkoje esančius užrašus, simbolius, reklaminius užrašus ir pan. Skatinti vaiką kopijuoti reikiamus žodžius, raides, simbolius nuo pavyzdžių, esančių įvairiuose raidynuose, knygose, bukletuose, skrajutėse, žurnaluose, laikraščiuose, iškabose. Siūlyti raides, žodžius, simbolius ar šiaip įdomią informaciją perrašyti ar savarankiškai užrašyti kompiuteriu. Rašymo pradmenų įgūdžiams naudoti netradicines priemones: molį, smėlį, lenteles, kreidutes, lazdeles ir pan. Lavinti smulkiuosius rankų raumenis, rašant įvairiomis kryptimis, kaire bei dešine rankomis, išbandant įvairias rašymo priemones: pieštuką, flomasterį, tušinuką, rašiklį ir kt. Dėlioti įvairias raidžių korteles, paveikslėlius su raidėmis, žodžiais, pratinti skaityti ir rašyti.

PAŽINIMO KOMPETENCIJA

APLINKOS PAŽINIMAS	
Esminis gebėjimas. Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Turi žinių apie savo šeimą, bendruomenę.	Pažinti šeimos tradicijas ir apie jas kalbėti. Rodyti, kad darželyje švenčiamos šventės, laikomasi tradicijų. Įtraukti visus vaikus į šventės pasiruošimą.
Pažįsta jį supančią gamtą.	Aiškinti apie ryšį tarp metų laikų, žemės ūkio darbų, švenčių, papročių ir tradicijų. Sudaryti vaikams galimybes pažinti gamtinę ir socialinę aplinką, stebint artimiausius objektus, t.y. kraštovaizdžius, augalus. Pajusti žemaičių kalbos turtingumą, nusakant gamtos reiškinius, senolių

	išgyvenimus, laukiant šilto, švento pavasario.
Suvokia savo priklausomybę tautai, valstybei.	Siūlyti vaikams tyrinėti Lietuvos žemėlapius. Grupėje turėti kampelį su Lietuvos atributika. Supažindinti su senoviniais rakandais, rūbais, indais, senoviniais darbais, leisti juos išbandyti. Rengtis senoviniais drabužiais, autis nagines, vaikščioti su klumpėmis, dėtis skrybėles, rištis skaras ir pan., juos lyginti su šiuolaikinėmis technologijomis.
KIEKIO SUPRATIMAS IR SKAIČIAVIMAS	
Esminis gebėjimas. Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradedą suvokti laiko tėkmę ir trukmę.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Supranta kiekybinį žymėjimą skaičiumi.	Naudojant senovinius daiktus, atlikti logines užduotis su konkrečiais veiksmais: atimti, pridėti, lyginti skrybėles, šaukštus ir kt.
Pažįsta skaitmenis nuo 0 iki 10.	Žaisti žaidimus, padedančius suvokti laiko trukmę (pvz., auklėtojai garsiai skaičiuojant iki 10, vaikai turi sustoti į ratą)
FORMA, ERDVĖ, MATAVIMAI	
Esminis gebėjimas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradedą suvokti laiko tėkmę ir trukmę.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Geba apibūdinti daiktus pagal dydį.	Matuoti pėdomis, sprindžiais, piršto storiu, lazdele ir pan. Siūlyti žaidimus, veiklą, kurioje dalyvaudamas vaikas įgytų supratimą apie ilgį, tūrio, masės matavimo priemones ir būdus.
Geba atpažinti ir pavadinti formas.	Tyrinėjant žemaičių tautinių drabužių, audinių raštus, nustatyti spalvų derinius, geometrines formas. Skatinti aplinkoje ieškoti daiktų ir jų dalių, savo forma primenančių pažįstamas, matytas geometrines figūras.
Skiria pagrindines spalvas ir atspalvius.	Pasiūlyti stalo žaidimų, žaidimų su lavinamosiomis priemonėmis.
Gera orientuojasi erdvėje.	Pasiūlyti veiklą, kurioje aktyviai dalyvaudamas vaikas galėtų plėsti žodyną, reikalingą judėjimo kryptiai, daiktų vietai nusakyti. Mokyti skirti erdvines sąvokas („už“, „ant“, „po“ ir kt.)
TYRINĖJIMAS	
Esminis gebėjimas. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Tyrinėdamas atranda daiktų bei reiškinių įvairovę.	Skatinti pasitelkti simbolius, palyginti, atkartoti, numatyti situacijas, nukreipti savo dėmesį į ką nors kita ar atkreipti dėmesį į dabar vykstančius dalykus. Skatinti paaiškinti savo pasirinkimus ir logiškai juos pagrįsti. Tyrinėti savo ir kitų daiktus (senovinius rūbus, indus, baldų ornamentiką,

	spalvą, dydį, geometrines formas). Mokyti dalinti daiktus, į dvi, keturias dalis. Aiškinti, kaip vadinamos dalys (pusė, viena antroji ir kt.)
Geba naudotis įrankiais bei priemonėmis.	Skatinti tartis tarpusavyje, tyrinėti, skaičiuoti, matuoti daiktus sąlyginiais matais. Minti minkles, mįsles apie darbo įrankius, buities rakandus. Išbandyti senovinius daiktus, išmokti saugiai elgtis, atsargiai nešti ir naudotis stikliniais ir moliniais indais.
MOKĖJIMAS MOKYTIS	
Esminis gebėjimas. Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, spręsdamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Geba ieškoti naujos informacijos.	Pastebėjus vaiko norą ko nors išmokti, sudaryti jam sąlygas to išmokti. Pratinti naudotis imitaciniais žaidimams tinkamomis priemonėmis (pvz: lavinamosiomis priemonėmis: siūlu, adata, žirkklėmis, šluota, tuščiomis dėžėmis, kartonu, liniuote, stikline, gamtine medžiaga, kompiuteriu). Žaisti sudėtingus žaidimus ir kartu tyrinėti daiktus, medžiagas, jų savybes. Supažindinti su enciklopedijomis, internetu, leisti, siūlyti bei mokyti jais naudotis. Sudaryti sąlygas lankyti muziejuje edukacines programas.

MENINĖ KOMPETENCIJA

ESTETINIS SUVOKIMAS	
Esminis gebėjimas. Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti.	Dalyvauti ar stebėti kuo daugiau ir įvairesnių muzikinių, vaidybinių renginių, koncertų, lankytis parodose, muziejuose. Žiūrėti animacinius filmukus, lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis jų įrašų.
Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo.	Dalintis savo mintimis, emocijomis, patirtais įspūdžiais, džiaugtis pastebėtu grožiu.
Pastebi, kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako keletą argumentų.	Pasidžiaugti savo ir kitų kūryba bei kasdiene veikla kitiems girdint ir matant. Demonstruoti kūrinėlius, rengti visų vaikų arba autorines parodėles, sudaryti individualius albumus arba kaupti skenuotų kūrinių elektroninius variantus. Aptarti stebėtą ar klausytą meno kūrinį, pagrįsti savo nuomonę. Skatinti geranoriškai vertinti kitų saviraiškos ir kūrybos bandymus, išsakyti savo ir gerbti kitų nuomonę. Diskutuoti ieškant vienokių ar kitokių meninių sprendimų, pvz. kuriuose piešinėliuose yra tamsiai, kuriuose – šviesiai mėlyna spalva, kas piešinėliuose pavaizduota.

MENINĖ RAIŠKA	
Esminis gebėjimas. Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
<u>MUZIKA</u> Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniui.	Sudaryti sąlygas klausytis įvairių epochų, kultūrų ir stiliaus muzikos.
Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius įspūdžius.	Dainuoti su vaikais įvairaus turinio dainas ir skatinti juos dainuoti.
Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas.	Groti kartu ir skatinti vaikus groti melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais.
<u>ŠOKIS</u> Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlių), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamas, aukštas bėgamas, liaunas, smulkus bėgamas), žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius.	Atlikti parinktus nesudėtingos struktūros folklorinius žaidimus, ratelius.
Šoka improvizuotai kurdamas septynių–aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreišdamas erdvės (aukštai – žemai) ir laiko (greitai – lėtai) elementus.	Stebėti gamtą gyvai, pvz., pro langą, arba nuotraukoje ar paveiksle, atkreipti dėmesį, kaip kokie gamtos reiškiniai (lietus, vėjas, ugnis) ir aplinkos objektai (gyvūnai, automobiliai, traukiniai) juda ar nejuda, ir ieškoti idėjų kuriant savo judesių sekas.

<u>VIZUALINĖ RAIŠKA</u> Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius.	Stebėti tautodailės, taikomosios dekoratyvinės ir vaizduojamosios dailės, šiuolaikinio meno (skulptūrų, fotografijų ir kt.) kūrinius, menininkų kūrybos procesą artimoje aplinkoje, parodose, muziejuose, tradicinėse šventėse.
Vaizdus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.).	Kurti ornamentus, vaizdus, dekoruoti audinius, daiktus grafiniais ženklais ir simboliais (skaičiais, raidėmis).
Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti.	Kurti atviruką, paveikslėlį.
Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus.	Piešti girdėtų tautosakos kūrinių (pasakų, dainų) temomis, tapyti ornamentus, dėlioti juos iš geometrinių formų, detalių, ornamentuoti lipdinius liaudiškais motyvais, karpyti ir aplikuoti Gyvybės medį, Kryžių – Saulutę ir kt.
<u>VAIDYBA</u> Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocijas, būsenas.	Žaisti, vaidinti trumpas improvizacijas pagal literatūrinius, lietuvių liaudies, muzikinius, pačių vaikų išgalvotus siužetus.
Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką.	Žaisti muzikinius žaidimus ir eiti ratelius, sudaryti sąlygas vaikams išgyventi pasitenkinimą, reikšti savo norus ir jausmus pagal skirtingas to paties siužeto situacijas.
Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius, perteikia veikėjo mintis, emocijas.	Improvizuoti liaudies pasakų, pasakų su dainuojamaisiais intarpais siužetus, liaudies daineles, perteikti Trijų Karalių, Užgavėnių persirengėlių, Velykų zuikučių savitą vaidinimo interpretaciją tradicinėse šventėse.
KŪRYBIŠKUMAS	
Esminis gebėjimas. Savitai reiškia savo išpūdžius įvairioje veikloje, ieško naudingos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Klausinėja aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus.	Lavinti kūrybiškumą, laisvai reiškiant idėjas, užduodant daug atviro tipo klausimų: „Kaip?“ „Ką dar?“ „Kas būtų?“ ir pan. Ugdyti originalumą – prašyti išsakyti idėjas, drąsinti fantazuoti, kurti.
Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį.	Ugdyti vaizduotę, žaidžiant ir kuriant nerealias, bet prasmingas situacijas. Kurti žaidybines ir tyrinėjimo aplinką, pateikiant įvairių reikiamų priemonių ir medžiagų.

	Perkurti pasakas (pvz., paklausus, kas būtų, jei pasakoje vilkas taptų geras, o Raudonkepuraite – klastinga?)
Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus.	Pateikti įvairias medžiagas, žaislų priemones, skatinant iš jų kurti naujus produktus, po vieną ar grupelėse. Dalintis idėjomis dirbant porose ir (ar) grupelėse, kartu priimti sprendimus.
Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip.	Organizuoti projektus, grupinę veiklą. Pratinti mokytis ir dirbti grupėje, kalbėtis apie tai, kaip jaučiasi kiti vaikai, jei vienas kitiems neleidžia nieko pasakyti.

MENINIS UGDYMAS

MENINĖ KOMPETENCIJA

Esminis gebėjimas. Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, kurdamas.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
MUZIKA	
Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas, judesius, išraiškingą mimiką, suklusdamas, sutelkdamas žvilgsnį, nutildamas, nustodamas arba pradėdamas judėti, krykštaudamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais.	Dainuoti trumpas daineles, lopšines vaikui ir drauge su vaiku. Žaidinti, supti, kutenti, myluoti, jodinti žaidinimais ir liaudies dainelėmis. Išraiškingai, nuotaikingai bendrauti, siekiant sukelti vaikui teigiamas emocijas. Dainuojant, niūniuojant, kalbant vieno tono aukščiau, atsakyti į vaiko skleidžiamus garsus. Atkartojant judesius laukti, kol vaikas atsakys judesiu. Ritmingai nešioti, sūpuoti, kilnoti vaiką, judinti jo rankas ir kojas.
Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais mėgdžioja žaidinimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų - trijų garsų melodijas ar daineles.	Klausytis įvairių stilių muzikos (etninės, klasikinės ir kt.), aplinkinio pasaulio, gamtos (lietaus, upelio čiurlenimo, paukščių balsų ir kt.) garsų. Drauge su vaiku dainuoti trumpas, nesudėtingas, pasikartojančio teksto daineles, niūniuoti vieno aukščio tonu atskirus garsus.
Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu.	Skatinti judėti pagal klausomą muziką. Judant išgauti kūno perkusijos garsus (barbenti pirštais į grindis, ploti delnais, plekšnoti per kelius, šlaunis ir pan.). Kartu su vaiku groti vaikiškais skambančiais žaislais, muzikos instrumentais.

MUZIKOS KLAUSYMAS	
Emocingai atliepia klausomus kūrinius (vaikiškas dainas, instrumentinius kūrinius) - džiaugiasi, šypsosi, ploja, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan.	Klausyti dainelių apie gyvūnus, pasakų veikėjus (pvz., nykštuką), trumpų instrumentinės muzikos kūrinių.
Klausosi gamtos ir žmogaus sukeltų ar skleidžiamų (ne-)muzikinių garsų, juos mėgdžioja.	Klausytis gamtos, kasdienės aplinkos garsų. Kūno judesiais imituoti gamtos reiškinius (vėją, lietų ir pan.), išgauti kūno perkusijos garsus. Bandyti išgirsti tylą, vardinti tylos „garsus“.
Išsiklauso į įvairią muziką.	Klausytis įvairiai atliekamos muzikos: pedagogo, grupės draugų, muzikos atlikėjų bei muzikos įrašų; vienu instrumentu ar solisto; liaudies (birbyne, skudučiais, kanklėmis ir kt.), klasikiniiais (smuiku, pianinu ir kt.) bei gamtos (akmenukais, kriauklytėmis, vandeniu ir kt.) instrumentais; liaudies ir kompozitorių sukurtos muzikos.
Nusako garso savybes, muzikos nuotaiką, žanrus.	Klausant, atliekant aptarti kūrinių tempą (lėtas – greitas), tembrą (storas – plonas), dinamiką (tyliai – garsiai), nuotaiką (linksma – liūdna), žanrus (daina, ratelis).
Atpažįsta girdėtus kūrinius, muzikos instrumentus (jais grojant pavieniui).	Bandyti nusakyti kūrinių atlikimo būdą (dainuoja, groja). Žaisti žaidimus, skatinančius atpažinti vaikiškus muzikos instrumentus (būgnelis, dūdelė, barškutis, lazdelės ir kt.). Klausytis kūrinių, atliekamų klasikiniiais ir liaudies instrumentais (pianinu, smuiku, kanklėmis).
Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokalius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emocingai atliepia jų nuotaiką, tempą.	Klausytis su vaikais muzikos kūrinių, gamtos garsų ir juos aptarti, nupasakoti, tyrinėti, išreiškiant įvairiais kūno judesiais (trepsėti, ploti, aukštai kelti kojas, linguotis ir pan.) ar balsu.
Išsiklauso į įvairią muziką.	Klausytis muzikos kūrinių, atliekamų instrumentų ar dainininkų grupių; grupės draugų sukurtos muzikos ar atliekamos pačių pasigamintais instrumentais (pvz., sėklomis pripildytais barškučiais).
Nusako garso savybes, muzikos nuotaiką, žanrus. Atpažįsta girdėtus kūrinius, muzikos instrumentus (jais grojant pavieniui).	Klausytis, atlikti skirtingos nuotaikos, žanrų muzikos kūrinius (liaudies, kompozitorių). Žaisti muzikinius žaidimus instrumentų tembrui skirti.

Pradeda suprasti muzikos „kalbą“.	Klausytis skirtingos, kontrastingos nuotaikos kūrinių. Kurti pasakojimus skambančios muzikos reiškiamai nuotaikai. Šokant, judant reikšti jausmus, nuotaikas.
Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniui. Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius.	Klausytis vokalinės, instrumentinės muzikos įrašų, gyvos muzikos, klausant vyresnių vaikų ar profesionalių muzikantų atliekamų kūrinių. Skatinti išsakyti savo nuomonę, kilusius įspūdžius po koncerto.
Klausosi, tyrinėja žmogaus ar daiktų skleidžiamus triukšmus, juos atliepia.	Klausytis įvairių daiktų skleidžiamų garsų ar jų įrašų. Bandyti juos atliepti kūno judesiais ar perteikti balsu.
Nusako garso savybes, muzikos nuotaiką, žanrus, atlikėjus, instrumentus.	Klausytis, atlikti skirtingo tempo, dinamikos, nuotaikos, žanrų muzikos kūrinius, aptarti, skirti muzikos atlikimo savybes. Žaisti muzikinius žaidimus instrumentų tembrui, muzikos kūriniams ir jų atlikėjams skirti.
Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius įspūdžius.	Klausyti įvairių stilių muzikos kūrinių, juos lyginti tarpusavyje. Stebėti vaizdo įrašus, tyrinėti skambančios muzikos aplinką (koncertų salė, stadionas ir kt.).
Tyrinėja triukšmo ir tylos panašumus bei skirtumus.	Skatinti įsiklausyti į nemuzikinius garsus, juos tyrinėti, palyginti, atliepti balsu, kūno judesiais.
Skiria instrumentų tembrus.	Klausytis įvairių instrumentų atliekamos muzikos, juos atpažinti, skirti.
Klausosi kompozitorių sukurtos muzikos kūrinių. Įvardija kai kuriuos klausytų kūrinių autorius. Tyrinėja melodijos judėjimo kryptį, dermę, atlikimo rūšis.	Klausyti mažorinės, minorinės dermės muzikos kūrinių. Įsiklausyti ir judesiu, piešiniu ir pan. pavaizduoti melodijos judėjimo kryptį.
DAINAVIMAS	
Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2-4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais.	Dainuoti drauge su vaikais įvairios tematikos daineles, jų turinį atliepti kūno judesiais. Daineles atlikti su instrumentiniu pritairimu ir be jo.
Jaučia malonumą dainuoti.	Pasidžiaugti vaiko noru dainuoti įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme, namie) bei laisvai save reikšti spontanišku dainavimu.

Išmėgina savo balsą.	Skatinti išbandyti savo balso galimybes, pvz., balsu vaizduoti migdymąsi; aukštą – žemą, tylų – garsų balsą panaudoti veiksmui, paveikslui išreikšti (rieda didelis ir mažas kamuolys, pūškuoja ežys, šnypščia virdulys). Drauge intonuoti žaidimus, eilėraščius, dainas.
Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (žingsniuoja, bėga, apsisuka).	Žaisti muzikinius žaidimus, eiti ratelius, o tekstą imituoti judesiais. Skatinti judėti pagal muziką einant, bėgant, apsisukant.
Kartu su kitais dainuoja autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais.	Dainuoti trumpas, aiškaus ritmo, siauro diapazono dainas, jas atliepti judesiais. Atlikti dialoginio pobūdžio dainas (pvz., „Kur joji, Jonai?“).
Išmėgina savo balsą, tyrinėja jo galimybes.	Dainuoti trumpas daineles, mįsles, skaičiuotes, garsažodžius ir pan.
Pratinasi prie taisyklingo dainavimo.	Dainuojant skatinti aiškiai tarti garsus, taisyklingai stovėti, kvėpuoti, dainuoti vidutiniu garsumu.
Žaidžia muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių.	Žaisti muzikinius žaidimus, eiti ratelius, juose atliekant nesudėtingus judesius (eiti, bėgti rateliu, suktis po vieną, poroje, už parankių, mojuoti ir kt.).
Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas. Jaučia ritmą.	Dainuoti vienbalses, dialogo pobūdžio dainas. Dainuoti drauge, grupelėse, pavieniui.
Dainuodamas išbando balso skambesį, dainuoja įvairioje aplinkoje.	Dainuoti grupėje, salėje, lauke. Skatinti dainuojant išraiškingai perteikti skirtingų veikėjų bruožus, nuotaikas.
Tyrinėja savo ir draugų balso skambėjimo galimybes.	Dainuoti solo grupės draugams, aptarti atlikimą. Išiklausyti į melodijos judėjimo kryptį, drauge su pedagogu ją pavaizduoti rankų judesiais. Žaidžiant bandyti balsu pavaizduoti daikto ar gyvūno skleidžiamą garsą.
Tobulina taisyklingo dainavimo įgūdžius.	Dainuojant skatinti aiškiai tarti garsus, taisyklingai stovėti, kvėpuoti, neforsuoti garso.
Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydamas į savo ir draugų dainavimą.	Dainuoti su vaikais įvairaus turinio, ritmo, melodijos dainas. Dainuoti, skanduoti kanonu, pratinant prie dvibalsio dainavimo.

Balsą išbando įvairiose situacijose.	Skatinti vaikus dainuoti įvairioje aplinkoje: grupėje, lauke, žaidžiant. Žaidžiant muzikinius žaidimus balsu perteikti įvairius žodžius, pvz., „tylus“, „stiprus“ ir kt.
Išraiškingai, natūraliu balsu dainuoja dainas a cappella ar su instrumentiniu pritarimu. Dainuoja oktavos ribose solo, ansamblyje ir su visa grupe. Tyrinėja balso skambėjimo ypatumus dainuodami su žodžiais ir be jų, žaisdami įvairius žaidimus.	Dainuoti oktavos ribose su instrumentiniu pritarimu ir be jo. Žaisti muzikinius žaidimus, dainuojant su žodžiais ir be jų.
RITMIKA	
Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu.	Pasiūlyti nesudėtingų vaikiškų muzikos instrumentų (ritminių lazdelių, būgnelių, barškučių ir kt.), drauge su vaikais groti ritminiais muzikos instrumentais, tyrinėti jų garsines galimybes. Skatinti ritminiais instrumentais pritarti pedagogo grojimui, muzikos įrašui, dainelėms, rateliams žaidimams.
Tyrinėja gamtos, savo kūno „ritminius instrumentus“, aplinkos daiktus.	Atlikti atitinkamo turinio dainėles, žaidžiant bandyti pavaizduoti daiktus ar gamtos reiškinius pvz., lietu (caksėti liežuvio), lapų šnarėjimą (trinti vieną į kitą delnus), sprogstantį balioną (kumšteliais spausti išpūstus skruostus), laikrodį (daužyti akmenukus vieną į kitą), traukinuką (mušti delnais per kelius) ir pan.
Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui.	Įvairiais ritminiais instrumentais pritarti pedagogo grojimui pianinu, muzikos įrašams, pačių atliekamoms dainelėms, rateliams. Bandyti groti melodiniais instrumentais, pvz., metalofonu. Atlikti judesius (supti delne, mojuoti ir pan.) su instrumentu, pvz., barškučiais. Žaidžiant išgauti įvairius garsus kūno „instrumentais“ (lūpomis, delnais, balsu ir pan.), bandyti ritmiškai atlikti.
Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, muzikiniams žaidimams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus.	Ritminiais instrumentais solo, grupelėse ar visiems drauge pritarti savo dainavimui, šokiams, rateliams, žaidimams. Išbandyti ritminius instrumentus, tyrinėti jų skambėjimo galimybes, tembrus, aptarti skambesio skirtumus.
Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2 - 3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikos kūrinėlius solo ir	Pasiūlyti vaikams groti drauge, porose, solo melodiniais muzikos instrumentais, pasiskirstant vaidmenimis: muzikantas – dirigentas.

grupelėje, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinį.	
Noriai, džiugiai groja ir improvizuoja daiktais iš gamtos (akmenukais, lazdelėmis, riešutais ir kt.) ir kt. Groja ritmiškai, aiškiai, taisyklingai sėdi, laiko instrumentą (būgnelį, trikampį, ir kt.) ir pritaria dainoms, šokiams, rateliams, muzikiniams žaidimams.	Ritmiškai pritarti dainoms, rateliams, muzikiniams žaidimams. Taisyklingai laikyti muzikos instrumentą.
ŠOKIS	
Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius.	Šokti drauge su vaikais, raginti patiems rodyti judesius, imituojančius koki nors gyvūną ar augalą.
Šoka spontaniškai kurdamas dviejų - trijų natūralių judesių (eina, pritūpia, pasisuka ir kt.) seką.	Pedagogui kuriant pasakojimą, judesių sekas atlikti pagal skirtingo tempo muziką (greitą, lėtą). Bandyti šokti tyloje, siekiant atskleisti ritmo suvokimą. Raginti savo judesių sekas atlikti pavieniui, porose. Aptariant pasirodymus, pagirti, išryškinti tik teigiamas atlikimo puses.
Žaidžia vaizduojamuosius (augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų – keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius.	Drauge su vaikais žaisti šokant vaizduojamuosius žaidimus (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų), skatinant kurti naujus judesius.
Šoka spontaniškai kurdamas trijų-keturių natūralių judesių seką.	Šokti pagal pasakojimą, kuriame vaikas galėtų perteikti šokio elementus - erdvę (aukštyrą, žemyn, pirmyn, atgal), ritmą, energiją (kampuotai, plaukiančiai, didelis, mažas judesys).
Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis ir kt.) autorinius penkių - šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius.	Drauge su vaikais šokti sukamuosius ir kt. ratelius.
Žaisdamas, šokdamas muzikinius žaidimus, ratelius, atlieka įvairius judesius, formuoja kelis ratus.	Eiti ratelius, šokti judant įvairiomis kryptimis, judant voroje, linijoje, rate. Skatinti judesius atlikti išraiškingai bei darniai visos grupės atžvilgiu.

Šoka improvizuotai kurdamas penkių - šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreiškdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus, žmones).	Skatinti šokti solo grupės draugams, aptarti, ką vaikai matė, padedant sieti matytą personažą su atliekamais judesiais, vartoti frazes, pvz., „aukštai kėlė kojas kaip gandras“, „ėjo išsitiesęs kaip gaidys“ ir pan.
Šoka sudėtingesnius ratelius (pvz., tiltelių), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamas, aukštas bėgamas, liaunas, smulkus bėgamas) žingsnių šokius.	Žaisti nesudėtingus liaudies žaidimus, ratelius. Pateikti kitų tautų folklorinės kūrybos pavyzdžių.
Šoka improvizuotai kurdamas septynių - aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreiškdamas erdvės (aukštai - žemai) ir laiko (greitai - lėtai) elementus.	Stebint, aptariant gamtos reiškinius (lietų, vėją ir kt.), objektus (medį, gėlę, gyvūnus, transporto priemones ir pan.), skatinti kurti savo judesių sekas. Kuriamus judesius stengtis derinti prie skambančios muzikos.
Žaisdamas šokamuosius žaidimus, šokdamas ratelius savaip reiškia nuotaikas.	Skatinti savaip judesiu perteikti kūrinėlių nuotaikas.
Kuria natūralių judesių trumpą šokį pagal muziką, perteikdamas siužetą ar nuotaiką, išreiškdamas šokio elementus (erdvę, laiką ir energiją).	Šokti pagal kontrastingą tempo, dermės atžvilgiu muziką.
KŪRYBA, IMPROVIZACIJA	
Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais.	Žaidžiant muzikinius žaidimus skatinti vaikus kurti, dainuojant, plojant apie tai, ką jie veikia, žaidžia, mato ar girdi.
Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius	Pagal ritmą skanduoti trumpus eilėraščius, mįsles, patarles ir kt. Šokti ratelius, žaisti muzikinius žaidimus, charakterizuojančius įvairius gyvūnus ir kitus veikėjus. Žaisti žaidimus, skatinančius kurti ritmus, melodijas įvairiems žodžiams, judesius skirtingos nuotaikos muzikai. Parinkti atitinkamų priemonių (skarelių, kaspinių, juostelių).

motyvus savo vardui, žodžiams.	
Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms.	Drauge su vaikais balsu ar muzikos instrumentu kurti ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms. Skatinti kurti judesius ratelio, žaidimo personažams, įvairiems reiškiniams, darbo veiksmams. Skatinti kurti trumpas melodijas, ritminius darinius muzikiniams dialogams.
Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui. Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai.	Improvizuoti, ritminiais, melodiniais instrumentais, balsu kurti melodijas trumpiems tekstams. Žaisti muzikinius dialogus, skatinant žodžius išdainuoti.
Kuria ritmus ir melodijas dainoms, improvizuoja muzikos instrumentais pagal savo sugalvotą ar pedagogo pasiūlytą temą.	Pagal savo sugalvotą ar pedagogo pasiūlytą temą muzikos instrumentais, balsu kurti ritmus, melodijas.
ŽAIDIMAI IR VAIDYBA	
Kalbėdamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu.	Drauge su vaiku veikti, jam pritarti. Vaiką drąsinti veikti, tyrinėti, rodyti iniciatyvą. Žaidinti su žaislu ir be jo, naudoti įvairias intonacijas (kalbėti švelniai, linksmi, gailiai ir pan.), lėtą, greitą tempą. Teigiamas emocijas reikšti kiek pabrėžtinai, kad vaikas atsimintų. Žaidinimus kartoti keletą kartą.
Žaisdami įvairius žaidimus (sūpavimo, kykavimo, jodinimo, kutenimo, pirštelių) ir žaidinimus, mėgdžioja išgirstas intonacijas, rodomus veiksmus. Jausmus, norus rodo judesiais, veiksmais (mojuoja, apkabina).	Skatinti mėgdžioti veiksmus ir intonacijas. Parodyti įvairius veiksmus su žaislu, daiktu (lazdele, šaukštu ir pan.), skatinti vaiką pamėgdžioti. Kartoti tuos pačius veiksmus, balso intonacijas, garsažodžius.
Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmais vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas.	Kviesti, skatinti vaikus pabūti dainelės, žaidimo veikėjais, įsijausti į jų vaidmenis, pvz., pabūti greita pelyte, pavargusia meškute, žydinčia gėlyte ir pan. Parodyti atitinkamus veiksmus, leisti patiems improvizuoti, reikšti tuo metu kylančias emocijas.
Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia	Drauge su vaikais eiti ratelius, parodyti judesius, veiksmus, paaiškinti, kas jais vaizduojama, skatinti juos kartoti laisvai ir savaip.

kelis veikėją vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas.	Mokyti pabaigus žaisti nusilenkti.
Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3 - 4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką.	Parodyti, kaip galima judėti ir kalbėti – intonuoti pagal tipiškus veikėjo bruožus, tempo ritmą, pvz., greitai, linksmai kaip viščiukas, lėtai kaip senelis ir pan. Paklausti, pasiūlyti patiems pavaizduoti, kaip juda, kalba – intonuoja tam tikri veikėjai. Drauge žaisti muzikinius žaidimus, ratelius, parodyti ir skatinti laisvai ir savaip kartoti veiksmus.
Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius, perteikia veikėjo mintis, emocijas.	Žaisti muzikinius žaidimus ir eiti ratelius, reikšti skirtingas emocijas pagal skirtingas to paties siužeto situacijas.
Žaidžia muzikinius žaidimus ir ratelius, vaizduodamas veikėjų bendravimo sceneles.	Žaisti muzikinius žaidimus, ratelius, vaizduojančius veikėjų tarpusavio bendravimą, kurti, vystyti įvairius dialogus.
ESTETINIS SUVOKIMAS	
Esminis gebėjimas. Džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais.	
Vaiko gebėjimai	Ugdymo gairės
Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliešti rankomis), kai girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius.	Sukurti muzikinę aplinką, kurioje vaikas galėtų klausytis įvairių garsų, švelnių melodijų, atliekamų balsu ar instrumentu. Emocionaliai kalbėtis, žaidinti, bendrauti, kad vaikas girdėtų intonacijomis ir jautų veiksmams reiškiamas emocijas. Suteikti vaikui galimybę sureaguoti savo tempu.
Skirtingai reaguoja girdėdamas muzikos garsus, šokančius vaikus ir suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.	Dainuoti vaikui, klausytis įvairios nuotaikos dainų, kontrastingos nuotaikos muzikos kūrinų, skatinti teigiamas, džiugias emocijas. Sudaryti galimybę stebėti šokantį vaiką, pedagogą. Kartu su vaiku žaisti ir išraiškingai rodyti, kaip galima veikti, tarsi žaislas būtų gyvas.
Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus ratelius, šokius.	Duoti klausytis įvairios nuotaikos muzikos kūrinų, kad vaikas juos įsimintų ir juos vėliau kartu aptarti. Drauge stebėti šokį ir užduoti mąstymą skatinančius klausimus, pvz., „Kodėl mergaitė buvo liūdna?“.
Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų sąskambį.	Džiuginti muzikos kūriniais, padėti vaikams kaupti muzikinius įspūdžius, skatinti atidžiai klausytis muzikos.
Paklaustas pasako, ar	Pritarti vaiko komentarams bei papildyti jo vertinimą kitais žodžiais.

patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis.	
Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti.	Kurti gerą nuotaiką muzikinėje veikloje, kad noriai dainuotų, šoktų, žaistų. Atkreipti dėmesį, kai vaikas sako, kad nori gražiai ką nors daryti, palaikyti jo norą, pasidžiaugti, pagirti.
Skirtingai reaguoja (ramiai ar emociškai) klausydamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus kūrinius.	Sudaryti sąlygas klausyti, stebėti skirtingus kūrinius, paskatinti reikšti savo išgyvenimus, paprašyti pasakyti, kaip jaučiasi, ką pajuto.
Keliais žodžiais ar sakiniiais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, matytą šokį. Reaguoja į kitų nuomonę.	Skatinti, klausant kūrinius, kalbėti, kodėl patiko ar nepatiko, kuris buvo linksmiausias, ko dar norėtų pasiklausyti, kodėl? Pažiūrėjus šokį, aptarti, atsakyti į klausimus: „Kaip?“, „Kodėl?“ („bėgo greitai kaip vilkas“ ir pan.).
Mėgaujasi muzikavimu, šokiu. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrasi savo ir kitų menine veikla. Grožisi garsais.	Paprastai ir vaikams suprantamai atskleisti muzikos kūrinio grožį. Skatinti vaidinti muzikantus, šokėjus, dainininkus ir pan., vaizduojant, kad jie yra scenoje, dainuoja su mikrofonu ar groja muzikos instrumentu. Sudaryti sąlygas dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius.
Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas.	Skatinti vaikus domėtis muzika ir jos išraiškos priemonėmis, aptarti turinį, nuotaiką ir muzikos instrumentų tembras. Pasiūlyti įvairių būdų, kaip padėti vaikui suvokti ir papasakoti matyto, girdėto kūrinio siužetą: žiūrėti šokio, muzikinio kūrinio videoįrašą, klausytis ausinėmis audioįrašo, pasakoti draugui „telefonu“ ir kt.
Dalijasi įspūdžiais po koncertų. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinėlį, dainelę, šokį.	Kurti situacijas, kad vaikas lygindamas galėtų vertinti meno kūrinius, savo ir kitų meninę veiklą. Skatinti kiekvieną išsakyti savo nuomonę, ieškoti įvairių apibūdinimo žodžių, pvz., „Kaip dar kitaip pasakytum apie muziką (šokį, vaidinimą)?“, „Ką dar tai galėtų reikšti?“ ir pan. Kasdieninėje veikloje suteikti galimybę suprasti ir pajusti, kad grožis, gėris visada teikia džiaugsmą, pasitenkinimą.
Stengiasi kuo gražiau šokti, dainuoti, groti. Gėrasi ir grožisi savo menine kūryba.	Stengtis, kad vaikai dalyvautų ar stebėtų kuo įvairesnių muzikinių, vaidybinių renginių, koncertų. Kalbėtis apie patirtus įspūdžius, dalintis savo mintimis, emocijomis, pasidžiaugti pastebėtu grožiu, užduodant klausimus, pvz., „Ką pajutai?“, „Kas patiko?“ ir pan. Skatinti pastebėti subtilesnes veikėjų kalbos intonacijas, lydinčios muzikos detales. Sudaryti galimybę vaikui, kitiems girdint ir matant, pasidžiaugti savo ir kitų kūryba, kasdiene veikla. Palaikyti, skatinti vaiko norą siekti grožio, pagirti už jo pastangas.

Pasako, kas vaikui gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako keletą argumentų, kodėl gražu.	Skatinti aptarti klausytą kūrinį, pagrįsti savo nuomonę - pasakyti, kodėl patiko ar nepatiko. Skatinti geranoriškai vertinti kitų saviraiškos ir kūrybos bandymus, išsakyti savo ir gerbti kitų nuomonę.
Pasakoja išpūdžius apie muzikos, šokio siužetą. Plačiau pasakoja, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko.	Klausytis įvairių muzikos kūrinių (dainų, šokių, simfoninės muzikos, operos ar baleto ištraukų), skatinti vaikus susikaupti, o išklausius savo mintimis pasidalinti su pedagogu ir grupės draugais. Užduoti klausimų apie skambėjusią muziką, atlikėjus. Skatinti aptarti stebėtą šokį, atkreipti dėmesį į šokėjų judesius, muziką. Skatinti reikšti įvairią nuomonę, paaiškinant, kad visokia nuomonė yra priimtina.
Atpažįsta ir pasakoja apie muzikoje, šokyje vaizduojamus gamtos, aplinkos, žmonių gyvenimo įvykius, objektus. Išsako samprotavimus apie muzikos, šokio siužetą, vaizduojamų įvykių kaitą, veikėjams būdingus bruožus, kilusius vaizdinius, potyrius.	Klausytis išraiškingų kūrinių. Skatinti kalbėti, pasakoti, kokius vaizdinius sukėlė skambėjusi muzika, stebėtas šokis.
Pasako, kurių kūrinių malonu klausyti, o kurių nesinori klausyti. Reiškia savo nuomonę, kodėl gražu. Domisi kitų kūrybinėmis idėjomis, sumanymais, geranoriškai juos komentuoja.	Klausantis muzikos, skatinti įsiklausyti į kūrinio nuotaiką (linksma, liūdna), pajusti jo sukeltas emocijas (džiaugsmą, liūdesį ir pan.), bandyti paaiškinti, kodėl vieni kūriniai patinka, o kiti – ne, dalintis savo vertinimais. Skatinti reikšti nuomonę ne tik apie asmeninius potyrius, bet ir apie grupės draugų kūrybinius sumanymus, išreiškiamus ritmu, judesiu ir pan. Išgyventą muziką, šokį.

5. IKIMOKYKLINIO UGDYMO(SI) FORMOS, TECHNOLOGIJOS IR PRIEMONĖS

Šiame skyriuje:

- ☀ Nurodytos pagrindinės įstaigos ugdymo(si) proceso organizavimo formos;
- ☀ Aptartos ugdymo(si) procese taikomos technologijos;
- ☀ Apibrėžtos ugdymo(si) proceso priemonės.

5.1. Ugdymo(si) organizavimo formos

Ugdymo(si) proceso pagrindas – žaidybinė veikla. Pasirenkant ugdymo(si) organizavimo formas, metodus, būdus, priemones auklėtoja siekia žaismės, žaidybinius elementus integruodama į visą ugdymo(si) procesą.

Ikimokykliniame amžiuje pagrindine ugdymo(si) forma yra *įvairi vaikų veikla*:

- ☀ Visos grupės veikla: žaidimai, ryto ir popietės ratas, vaikų sveikatinimosi ir atsipalaidavimo valandėlės, muzikos ir kūno kultūros valandėlės, varžybos, išvykos, renginiai, šventės;
- ☀ Veikla grupelėse: žaidimai, bendri kūrybiniai darbai-projektai, tyrinėjimai, diskusijos, kalbos korekcijos valandėlės;
- ☀ Individuali veikla: savarankiška vaiko veikla ir žaidimai; individualių gebėjimų lavinimo užsiėmimai; loginės ir rašto pradmenų bei kalbinės pratybos; lavinamoji veikla ant kilimėlių ir prie staliukų; individualus bendravimas su auklėtoja ir kitais specialistais.

5.2. Ugdymo(si) technologijos

Įstaigoje taikomos ugdymo(si) technologijos, skatinančios abipusę pedagogo ir vaiko sąveiką, leidžiančią būti aktyviems abiem ugdymo proceso dalyviams.

Taikomos technologijos:

- ☀ pabrėžia vaiko vaidmenį ugdymo procese;
- ☀ leidžia vaikui interpretuoti auklėtojos elgesį ir jį modeliuoti;
- ☀ daro poveikį vaikui, kuriant buvimo aplinką (keičiant, pritaikant aplinką vaiko amžiaus tarpsniui praturtinamas, emociškai skatinamas vaiko noras pažinti).

Įstaigoje taikomos ugdymo(si) technologijos:

- ☀ Vaiko ir auklėtojos kūrybinės sąveikos. Auklėtoja: įtraukia vaikus į veiklą gera idėja, tema, sumanymu, problema; siekia vaikų interpretacijų, kūrybos, atradimų, nereglamentuoja vaiko veiklos žingsnių; pastebi, gerbia, palaiko vaikų sumanymus, padeda juos plėtoti; bendraudama

su vaiku priima bendrus susitarimus, sprendimus dėl veiklos; atvirais klausimais netiesiogiai inicijuoja ir vadovauja vaikų ieškojimams, moko spręsti problemas, praturtina jų sumanymus;

- ✱ Ugdančiosios aplinkos kūrimo. Auklėtoja: sukuria atskiras erdves pačių vaikų veiklai (vaidybos, dailės, tyrinėjimų, didaktinės veiklos, stalo žaidimų, statybinių bei siužetinių žaidimų, rašto pradmenų ir pan.); skatina vaikus kurti vietas žaidimams, veiklai; pripažįsta vaiko teisę rinktis veiklą, buvimo vietą, draugus, laisvai judėti iš vienos erdvės į kitą;
- ✱ Spontaniškojo-situacinio ugdymo. Auklėtoja: pritaria vaiko veiklai, ją gerbia, laiko vertinga patirtimi; emociniu atsaku (pagiriant, pasidžiaugiant) palaiko vaiko veiklą; ugdymui panaudoja netikėtai susikūrusias situacijas, pasiūlo priemones vaiko poreikiams bei interesams „čia ir dabar“ tenkinti.

5.3. Ugdymo(si) priemonės

Istaigos siektinybė, kad ugdymo(si) **priemonės**:

- ✱ skatintų ikimokyklinio amžiaus vaiko humanistinių nuostatų ir patirties plėtojimąsi bei sveikatos puoselėjimą;
- ✱ tenkintų norą žaisti, bendrauti, bendradarbiauti;
- ✱ skatintų kaupti naują patirtį, išbandyti naujas veiklos formas bei pažinimo būdus (tyrinėti, eksperimentuoti, mokytis spręsti problemas ir kt.);
- ✱ skatintų vaiko aktyvumą, savarankiškumą, saviraišką, kūrybiškumą, meninės raiškos gebėjimų ugdymąsi;
- ✱ sudarytų sąlygas natūraliai plėtotis vaiko kultūrai, jo poreikiams, interesams, nuostatoms;
- ✱ tenkintų vaikams būdingą judėjimo poreikį.

Priemonių grupės:

- ✱ Ugdymo kryptingumą atitinkančios buvimo aplinkos kūrimas. Pedagogai kartu su vaikais ir jų tėvais, vietos bendruomene kuria jaukią, patogią, vaikų amžių, poreikius atitinkančią bei įvairiapusį ugdymą skatinančią aplinką. Siekiama, kad aplinka skatintų vaiko poreikį judėti, veikti, pažinti, kurti jaukumą, būtų funkcionali;
- ✱ Veiklos priemonės (daiktai, žaislai, knygos, įv. medžiagos). Pedagogai siekia, kad priemonės atitiktų vaikų amžių, individualius esamus gebėjimus, žadintų norą pažinti, skatintų loginį mąstymą, aktyvų kūrybingumą, norą žaisti drauge;
- ✱ Renginiai. Vaikų veikla, ugdymo turinys papildomas išvykų (į muziejų, muzikos, choreografijos, dailės mokyklas, parką, bažnyčią ir kt.), akcijų, popiečių, tradicinių vaikų ir tėvelių švenčių (mokslo metų pradžios ir pabaigos, šeimos popietės, šv. Kūčių bei šv. Velykų rytmečių ir kt.) metu.

6. UGDYMO(SI) PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Šiame skyriuje:

- Pateikiama ugdymo(si) vertinimo samprata;
- Nurodoma ugdymo(si) pasiekimų vertinimo paskirtis;
- Apibrėžiamas vertinimas kaip nuolatinis procesas;
- Aptariamas vertinimo aktualumas.

6.1. Vaiko pasiekimų vertinimas

Ikimokyklinės grupės pedagogas, siekdamas visuminiai pažinti vaiką ir įvertinti jo pasiekimus, stebi jį, taiko pedagogo kompetencijos rėmuose apibrėžtus pažinimo metodus, padedančius išsiaiškinti vaiko turimą patirtį, savijautą, fizinę brandą, poreikius, interesus, gebėjimus, bendravimo ir veiklos ypatumus, namų kultūrinę aplinką, šeimos socialinę padėtį, lūkesčius bei nuostatas į ugdymą.

Vertinimo sampratos pamatas – atskleisti vaikų gebėjimus, žinias, pasiekimus. Įvertinimas padeda plėsti vaiko žinias, siekti visuminės savirealizacijos ir saviraiškos, didinti supratimą ir ugdyti pasitikėjimą. Vertinimo procesas suteikia informacijos ir remia visuminę asmenybės sklaidą skatinančius ugdymo būdus. Galutinis šio siekio **tikslas** – padėti vaikui pačiam vertinti save. Įsivertinimo **esmė** – padėti vaikui tapti nepriklausomu ir savarankišku, pajauti savo vertę ir siekti saviraiškos.

6.2. Vertinimo paskirtis

Vertinimo paskirtis – atpažinti vaiko ugdymosi pasiekimus ir poreikius. Tokiu būdu sudaromos sąlygos, kad ugdymo programa atitiktų individualius vaiko poreikius ir garantuotų, jog kiekvieną vaiką lydės sėkmė, siekiant jo savirealizacijos ir saviraiškos. Vertinant išryškėja, kuriems vaikams gali prireikti individualios ar papildomos pagalbos.

6.3. Vertinimo procesas

Vertinimas - nuolatinis procesas. Auklėtojos visą laiką vaiką stebi, analizuoja jo darbus, veiklą. Neformalaus stebėjimo metu auklėtoja nieko neužsirašinėja. Turint aiškų tikslą pasižymima, ar vaikas įgijo tam tikrų įgūdžių, ar suvokė tai, ką reikėjo. Derindama formalų ir neformalų stebėjimą, auklėtoja vaiko pažangą fiksuoja grupės knygoje ir stengiasi susidaryti kiekvieno vaiko įgūdžių bei gebėjimų vaizdą.

Du kartus per mokslo metus vaiko pasiekimus vertina grupės auklėtojos, logopedė, muzikos, kūno kultūros specialistės ir juos aptaria pedagoginiuose pasitarimuose. Atskirais atvejais, atsižvelgiant į individualius vaiko poreikius, vertinimas gali vykti ir dažniau.

Svarbiu pažangos vertinimo proceso dalyviu yra pats vaikas: jis lygina, analizuoja savo darbus, pastebi trūkumus ir pasiekimus, numato, ko jam reikėtų siekti ateityje.

Su grupės pasiekimais tėvai supažindinami susirinkimų metu. Su individualia vaiko pažanga ir pasiekimais tėvai supažindinami bendraujant asmeniškai.

Vaiko pasiekimai vertinami laikantis etikos reikalavimų ir konfidencialumo.

6.4. Duomenų apie vaiko pasiekimus fiksavimas ir kaupimas

Vaikų pasiekimų duomenys fiksuojami ir kaupiami:

- ✱ vaiko veiklos pėdsakų įvertinimo aplanke;
- ✱ stebint, žymint pastabas ar duomenis grupės knygoje bei vaiko dienoraštelyje;
- ✱ kaupiant ir analizuojant tėvų užpildytas anketas, vaikų darbus, fotografijas.

Įvertinimo aplanke – tai vaiko darbelių, atliktų pratybų užduočių rinkinys, rodantis vaiko pasiekimų lygį per tam tikrą laiko tarpą.

Vaikų pasiekimų lygis bei fizinis (ūgis, svoris) išsivystymas įvertinamas kasmet, mokslo metų pradžioje ir pabaigoje, kad būtų galima tinkamai planuoti, koreguoti mokslo metų veiklą.

Vaiko dienoraštėlis – tai vaiko „augimas“ nuo lopšelio iki priešmokyklinės grupės, kuriame fiksuojami:

- ✱ fiziniai pakitimai (ūgis, svoris, delniuko augimas ir kt.);
- ✱ išskirtiniai intelektualiniai gebėjimai, galimybės (unikalios mintys, frazės, išradimai ir kt.);
- ✱ pedagogų, specialistų ir kitų darželio darbuotojų pastebėjimai apie išskirtines vaiko mąstymo, elgesio (teigiamo), charakterio savybes;
- ✱ draugų pasisakymai apie vaiką bei svarbūs įvykiai vaiko gyvenime.

Organizuojamų atvirų veiklų metu tėveliams bei įstaigos bendruomenei grupių pedagogai ir specialistai pristato vaikų gebėjimus, pasiekimus.

Vaiko pažangą tėvai ir pedagogai vertina remiantis žemiau pateiktais numatomais pasiekimų ir pažangos požymiais.

1,5 – 3 metų vaikų ugdymo(si) pasiekimai	
Sveikatos saugojimo gebėjimai	Valgo ir geria savarankiškai. Pasiprašo į tualetą, susitvarko suaugusiojo padedamas. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Gera vaikšto, apeina kliūtis, eidamas neša žaislą. Eidamas bando įveikti kliūtis (perlpti, įlipti, išlįsti, pralįsti...) Užlipa ir nulipa laipteliais pristatomu ar pakaitiniu žingsniu. Spiria kamuolį viena koja, pagauna abiem rankom kamuolį. Geba keisti ėjimo kryptį, sustoti po signalo.
Socialiniai gebėjimai	Reaguoja į pasakytą savo vardą. Pradeda jausti savo kūno buvimą – apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų judėjimą. Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Atspindi kitų vaikų emocijų raišką. Pradeda valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. Mėgsta žaisti su suaugusiuoju, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos. Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos.
Komunikavimo gebėjimai	Sako du žodžius iš eilės. Pradeda kalbėti 3 ir daugiau žodžių sakiniais. Atkartoja išgirstus naujus žodžius. Vartoja kai kuriuos įvardžius (jis, aš, tu, mano). Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, į juos rodo piršteliu. Pradeda atpažinti jo mėgstamas knygeles, atkreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius.
Pažinimo gebėjimai	Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius veidus, daiktus. Žino, kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi. Supranta, ką reiškia vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų). Bando grupuoti daiktus pagal tam tikrus požymius: formą, spalvą, dydį. Pradeda suvokti ryšius tarp tam tikros rūšies daiktų ir formų.
Meniniai gebėjimai	Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrinėdamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelėlių iliustracijas, žaislus, savo aprangą. Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis. Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, mėgdžioja suaugusiųjų judesius ir balso intonacijas, muzikos garsus. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, stuksena koku nors daiktu. Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, intuityviai atranda įvairius dailės priemonių veikimo būdus (piešdamas, lipdydamas spauduodamas, konstruodamas).

3 – 4 metų vaikų ugdymo(si) pasiekimai	
Sveikatos saugojimo gebėjimai	Gali keisti judesių tempą pagal žodį, muziką, kitą signalą. Nušoka nuo nedidelio paaugstinimo. Ridena, meta ir pagauna kamuolį iš nedidelio atstumo. Geba peržengti neaukštas kliūtis. Savarankiškai plaunasi, šluostosi rankas, veidą, naudojasi tualetu. Mėgina savarankiškai apsirengti ir nusirengti.
Socialiniai gebėjimai	Noriai bendrauja su suaugusiais ir vaikais. Drauge su bendraamžiais pradeda žaisti įvairius žaidimus. Sutaria su kitais vaikais, dalijasi žaislais. Džiaugiasi savo pasiekimais. Pratinasi atpažinti ir įvardyti savo jausmus. Pasako savo ir šeimos narių vardus.
Komunikavimo gebėjimai	Kalba sakiniiais, sudarytais iš 3–4 žodžių. Užduoda klausimus: kam? kada? kodėl? kas čia? Įvardija objektą, veiksmą, reiškinį. Geba papasakoti rišlų, kelių sakinių tekstą. Pratinasi taisyklingai laikyti piešimo priemonę.
Pažinimo gebėjimai	Pažįsta pagrindines spalvas: baltą, juodą, raudoną, geltoną, žalią, mėlyną. Domisi aplinka ir ją tyrinėja. Supranta daiktų paskirtį, mėgina jais naudotis. Sieja daiktus, suranda tokį patį pagal dydį, spalvą, apibūdina daiktų ypatybes. Supranta sąvokas „vienas“ ir „daug“, skaičiuoja daiktus.
Meniniai gebėjimai	Žaidžia vaidybinius žaidimus remdamasis savo socialine patirtimi (migdo, maitina, gydo). Reaguoja į girdėtą muzikos kūrinį, niūniuoja, dainuoja garsiai, tyliai. Domisi įvairiomis ritmo raiškos galimybėmis (stuksena kaladėlėmis, ploja, trepsi). Išbando įvairias meno raiškos priemones. Originaliai vaizduoja aplinkoje esančius daiktus, reiškinius. Džiaugiasi savo padarytais darbais, rodo kitiems.
4 - 5 metų vaikų ugdymo(si) pasiekimai	
Sveikatos saugojimo gebėjimai	Savarankiškai rengiasi. Skirtingu tempu atlieka įvairius judesius. Pakaitomis šokinėja ant vienos ir kitos kojos. Tvarkingai valgo naudodamasis stalo įrankiais. Žino neatsargaus elgesio su pavojingais daiktais pasekmes. Pakankamai išlavėjusi smulkioji motorika (geba užsisegti užtrauktuką, sagas, kt.) Laikosi asmens higienos.
Socialiniai gebėjimai	Geba valdyti savo emocijas, įvardija savo jausmus. Geba įsijausti į kito būseną (užjausti, džiaugtis, kt.) Gali priimti sprendimus, spręsti problemas. Geba bendrauti, drauge veikti su bendraamžiais. Suvokia savo gebėjimus: kas sekasi gerai, o kas - prasčiau. Dažnai rodo iniciatyvą atliekant grupines užduotis, pasitiki savimi.
Komunikavimo gebėjimai	Pasakoja apie save, šeimos narius, draugus. Kalba suprantamai, derina ir sieja žodžius. Pasakoja, ką mato iliustracijose, suvokia iliustracijos prasmę. Kopijuoja įvairius ženklus, raides. Suvokia, kad parašyti žodžiai turi reikšmę, atpažįsta parašytą savo vardą.
Pažinimo gebėjimai	Suvokia laiko tėkmę, žino ir pavadina paros dalis, skiria metų laikus, pastebi ir atskiria pagrindinius gamtos reiškinius. Apibūdina pažįstamas daiktų ypatybes (karštas, šaltas, švelnus ir pan.) Grupuoja, lygina daiktus pagal keletą požymių (dydį, kiekį, paskirtį ir pan.)

	Žino daiktų paskirtį ir geba įvairiai juos panaudoti savo veikloje. Stebi, tyrinėja aplinką, domisi žmonių profesijomis, darbais.
Meniniai gebėjimai	Žaidžia vaidybinius žaidimus mėgdžiodamas kito judesius, kalbos manierą. Ritmiškai juda pagal įvairaus pobūdžio muziką. Dainuoja pritariant instrumentui ir be jo, groja muzikos instrumentais (barškučiais, kaladėlėmis, plaktukėliais ir pan.) Kuria ir kerpa nesudėtingų formų lankstinius. Pasirenka įvairias meno raiškos priemones. Originaliai vaizduoja aplinkoje esančius daiktus, reiškinius. Lipdo ir eksperimentuoja su įvairiomis minklėmis (moliu, plastilinu, modelinu ir pan.)
5 - 6 metų vaikų ugdymo(si) pasiekimai	
Sveikatos saugojimo gebėjimai	Laisvai, koordinuotai vaikščioja, bėga, šokinėja keisdamas kryptį, tempą. Savarankiškai apsirengia, užsiriša ir atsiriša batų raištelius. Tvarkingai valgo, naudojami stalo įrankiais. Eidamas paaukštinimu išlaiko pusiausvyrą. Lengvai laipioja įvairiais paviršiais. Laikosi asmens higienos. Laikosi vaikų grupės taisyklių, susitarimų.
Socialiniai gebėjimai	Žino ir pasako, kas esąs, kiek metų, kur gyvena. Pasakoja apie savo šeimą, išvykas, šventes. Geba prisitaikyti, stengiasi padėti kitiems. Geba valdyti savo emocijas, įvardyti savo jausmus. Geba įsijausti į kito būseną (užjausti, džiaugtis, kt.) Gali priimti sprendimus, tartis, spręsti problemas. Geba bendrauti, drauge veikti su bendraamžiais. Drąsiai pasako savo nuomonę, išreiškia jausmus.
Komunikavimo gebėjimai	Domisi raidėmis ir skaičiais, ima kopijuoti, perrašinėti. Kalba aiškiai, sakiniais. Laisvai išsako savo nuomonę apie patirtus įspūdžius. Reiškia savo jausmus. Perteikia savo išgyvenimus, mintis, jausmus piešiniais, ženklais, raidėmis. Supranta žodžių prasmę, geba ją paaiškinti. Geba papasakoti pasakojimą, istoriją. Perskaito savo vardą ar kitus jam reikšmingus žodžius.
Pažinimo gebėjimai	Domisi aplinka, tyrinėja, eksperimentuoja, klausinėja, kas jam įdomu, ko nesupranta. Apibūdina orus, nusako metų laikų savitumus, jų pokyčius. Grupuoja, lygina daiktus keisdamas grupavimo pagrindą. Suvokia ir nusako daiktų dydį, padėtį erdvėje. Palygina daiktus (pagal aukštį, dydį, ir pan.) Žino daiktų paskirtį ir geba įvairiai juos panaudoti savo veikloje, žaidimuose. Pagal turimą patirtį nustato reiškinių priežastingumą.
Meniniai gebėjimai	Kūrybiškai naudoja įvairias dailės raiškos medžiagas ir priemones. Tiksliai nuspalvina figūras, piešinius. Savarankiškai ir kruopščiai atlieka įvairias užduotis. Noriai žaidžia teatrą: kuria siužetus, pasiskirsto vaidmenimis, juos atlieka. Noriai klausosi, dalyvauja muzikinėje veikloje. Dalijasi įspūdžiais, išgyvenimais apie matytą vaidinimą, šokį.

Vaiko meninės raiškos pasiekimai	
Muzika	Girdėdamas garsus, muziką, krykščia, spygauja iš malonumo, šnekasi su savimi, imituoja girdimus garsus guguodamas, tardamas garsus „ba-ba-ba“, „te-te-te“, „ma-ma-ma“. Išgirdęs muziką, garsus, judina rankas (jomis mojuoja, kelia aukštyn) ir kojas (tūpčioja, sėdėdamas tapšnoja pėda į grindis), juda visu kūnu (linguojasi pirmyn - atgal) Bando eksperimentuoti muzikos garsais (pvz., barškina barškutį, maigo cypiantį žaisliuką, judina varpelį ir pan.), atkartoti suaugusiojo judesius (pvz., atsisėda, supasi, ropoja, kelia ir nuleidžia rankas, sustoja ir nejuda, vėl pradeda judėti, atsistojęs ir įsikibęs į atramą spyruokliuoja kojomis). Džiaugiasi naujais gebėjimais išgauti garsus balsu (čepsi lūpomis, tyčia cypauja) bei skleisti garsus, imituojančius gyvūnus („au“, „miau“). Suklūsta girdėdamas muziką bei aplinkos garsus. Kartoja, mėgdžioja suaugusiųjų padainuotas nesudėtingas daineles, judesius ir spontaniškai atlieka natūralius judesius (ploja, eina pirmyn, atgal, trepsi, susikabinęs dviem rankom su suaugusiuoju šokinėja ant dviejų kojų). Spontaniškai taria, intonuoja garsus, atskirus dainelių žodžius. Balsu imituoja aplinkos garsus (pvz., mašinos, traukinio, gyvūno ir kt.) Ploja, trepsi, barškia, ritmiškai stuksena kokiu nors daiktu (pvz., kaladėle). Bando judėti pagal įvairią muziką (klasikinę, gamtos garsų (lietaus, upelio čiurlenimo ar kt.), tylą). Judant išgauna kūno perkusijos garsus (plekšnoja per skruostus, šlaunis, barbena pirštais į grindis ar kt.). Tyrinėja įvairius judesius per žaidimus, naudojant plaštakų, galvos judesius, kykavimus. Kartu su suaugusiuoju groja vaikiškais skambančiais žaislais, barškučiais ir pan.
Muzikos klausymas	Klausosi vaikiškų dainelių, trumpų instrumentinių kūrinių ir, jei muzika patinka, ploja, trepsi, šypsosi ir kt. Muziką išgyvena įvairiais būdais: kūno judesiais (mirksėjimu, siūbavimu, žygiavimu ir kt.), garsais (stuksenimu, niūniavimu ir kt.), dainavimu, šoku, grojimu. Rodo susidomėjimą girdimais garsais. Skiria ir nusako gamtos, supančios aplinkos garsus (laikrodžio tiksėjimo ritmą, žmogaus žingsnių kaukšėjimą, mažų kojųčių trepenimą ir kt.). Judesiais atliepia vėjo užavimo, gegutės kukavimo, lietaus lašelių ir pan. skambesį, ritmą. Įsiklauso į tylą grupėje, salėje. Aptaria „tylos“ garsus. Klausosi muzikos, atliekamos pedagogo, grupės draugų, muzikos atlikėjų bei muzikos įrašų. Klauso muzikos, atliekamos vienu instrumentu ar solisto. Klauso muzikos, atliekamos liaudies (birbyne, skudučiais, kanklėmis ir pan.), klasikiniiais (smuiku, pianinu ir kt.) bei gamtos (akmenukais, kriauklytėmis, vandeniui ir kt.) instrumentais. Klauso liaudies ir kompozitorių sukurtos muzikos. Skiria tempą: lėtas - greitas. Skiria tembrą: storas - plonas. Skiria dinamiką: tyliai - garsiai. Skiria muzikos nuotaiką: linksma - liūdna. Skiria dainos, ratelio žanrus. Pasako atlikimo būdą (dainuoja, groja). Įvardina vaikiškus muzikos instrumentus (būgnelis, dūdelė, barškutis, lazdelės), kitus (pianinas, smuikas, kanklės). Klausosi muzikos ir gamtos garsų (pvz., klausydamas maršo, žygiuoja rateliu, polkos - šoka, ploja, trepsi kojomis, lopšinės - supa lėlytę ir pan.). klausydamas garsios muzikos garsiai trepsi, tylios - tyliai tipena. Balsu atliepia, atkuria, pvz., ramios ar audringos jūros bangų tempą, pūgos išsišėlimo dinamiką (stiprėjimą).

	Būdinguose muzikos kūrinuose „atpažįsta“ gamtos garsų pasaulį. Skiria skleidžiamų garsų tembrą, pvz., genio kalimo, gandro kalenimo ir kt. Įsiklauso į tylą. Aptaria girdėtus „garsus“. Klausosi muzikos, atliekamos instrumentų arba dainininkų grupių. Klausosi muzikos, atliekamos pačių pasigamintais instrumentais (barškučiais, pripildytais sėklų, kruopų ir pan.). Klausosi pačių vaikų kuriamos muzikos. Skiria kai kurių instrumentų (būgno, dūdelės, varpelio, muzikinio trikampio, žvangučio ir kt.) tembrą: aukštai - žemai. Nusako muzikos nuotaiką: gyva, rami, iškilminga. Skiria žanrus: maršas, lopšinė, polka. Pasako atlikimo būdą (solistas, choras, orkestras). Pasako, kas kuria muziką: kompozitoriai, liaudis. Klausosi ansamblyje skambančius kelis instrumentus, pvz., pianiną, smuiką, būgną. Skiria instrumentus (muzikinį trikampį, dūdelę, kastanjetę, žvangutį ir kt.). Muziką bando suvokti kaip kito žmogaus jausmų, išgyvenimų, požiūrio į daiktus, aplinkos reiškinius ir kt. išraišką. Suvokia, jog dainuojant, grojant, šokant galima išreikšti, perteikti savo nuotaiką, jausmus. Klausosi vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, gyvos muzikos, nusako, kokia ji buvo, kokius instrumentus girdėjo. Įsiklauso į įvairių daiktų skleidžiamų garsų tembrą pvz., pjūklo, audimo staklių, spragilų, plaktuko ir pan., juos atliepia kūno judesiais ar balsu. Skiria vidutinį tempą. Skiria dinamiką: tylą - garsyn. Skiria smuiko, kanklių, skudučių ir kt. instrumentų tembrą. Nusako muzikos nuotaiką: svajinga, energinga, džiugi, niūri, gaudi. Skiria liaudies dainos, šokio žanrus. Pasako, kas atlieka (dirigentas, dainininkas, smuikininkas, pianistas ir kt.). Pasakoja, kur skamba muzika, pvz., namie („troboje“), darželyje, lauke, salėje. Klausosi birbynės, armonikos ir kitų instrumentų atliekamos muzikos, atpažįsta jų tembrus. Klausosi įvairių stilių muzikos kūrinių. Tyrinėja, kuo jie skiriasi, ar panašūs nuotaikos, tempo, dinamikos atžvilgiu. Pasako, kur skamba muzika (koncertų salėje, operos ir baleto teatre, kine, namie, darželyje ir pan.). Klausosi tylos ir triukšmo, aptarinėja jų panašumus ir skirtumus. Įsiklauso į gatvės, mašinų keliamus triukšmus, juos atliepia balsu (pvz., greitosios pagalbos ar gaisrinės mašinų sirenų) ar kūno judesiais (pvz., mušant delnais per šlaunis, kelius ir pan.) atkartoja traukinio ratų sukeltų garsų tempą. Skiria smuiko, gitaros ir kitų instrumentų tembrus. Klausydamas kūrinių, skiria dermę, autorius. Įsiklauso į melodijos judėjimo kryptį, ją pavaizduoja kūno judesiais.
	Dainuoja trumpas, nesudėtingas, siauro diapazono dainas (pvz., lietuvių liaudies dainą „Dvi vištytės baltos“ ar autorines) ir kartu su suaugusiuoju jas imituoja rankų ir kūno judesiais (rodo saulutę, lietu, krentančias snaiges, ploja, trepsi ar kt.). Dainuoja su instrumentiniu pritarimu ir be jo. Bando laisvai išreikšti save spontanišku dainavimu. Dainuoja grupėje, kieme, namie. Atranda savo balso galimybes (pvz., balsu vaizduoja migdomąsias). Intonuoja žaidimus, eilėraščius, dainas. Balso galimybes (aukštas - žemas, tylus - garsus) naudoja veiksmui, paveiklui išreikšti, pavaizduoti (pvz., rieda didelis ir mažas kamuolys, pūškuoja ežys, šnypščia virdulys). Drauge su pedagogu eina vienodo tempo ratelius. Juda eidami, bėgdami ratu, sukdami į abi puses po vieną ir poromis pagal muzikos pobūdį.

Dainavimas	Dainuoja trumpas, aiškaus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties lietuvių liaudies ir autorines dainas bei imituoja jas judesiais. Pratinasi prie dvibalsio dainavimo, atliekant dialoginio pobūdžio dainas (pvz., „Kur joji, Jonai?“). Intonuoja garsažodžius, skaičiuotes. Balsu vaizduoja judėjimą tiesia ir vingiuota linija, „lipimą“ į kalną ir „leidimąsi“ nuo jo ir pan. Dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau ir klausosi savo balso skambėjimo. Stengiasi laikytis taisyklingos kūno laikysenos ir kvėpavimo. Dainuojant stengiasi neforsuoti garso. Pratinasi teisingai artikuliuoti – aiškiai tarti balsius, priebalsius, dvibalsius. Eina ratelius, žaidžia muzikinius žaidimus (pvz., „Du paukšteliai“), atlikdami imitacinius judesius pagal žaidimo turinį (pvz., kačiuko glostymo) ar eina rateliu, sukasi vietoje po vieną, už parankių ir atlieka kitus judesius. Atlieka ratelius su skirtingo tempo dalimis, stengiasi savarankiškai keisti rato kryptį (į kairę, į dešinę), bando sklandžiai didinti ir mažinti ratą. Dainuoja išraiškingai, mimika, kūno judesiais imituodamas dainuojamos dainos tekstą (pvz., lietuvių liaudies dainos „Graži ponio pelėda“). Dainas su priedainiu dainuoja sus solistu. Pratinasi dainuoti giesmes, patriotines lietuvių liaudies dainas. Patiria apie etninius, etinius simbolius tautos muzikoje, jos žanrus, muzikavimo tradicijas, progines situacijas. Bando dainuoti plačiai, skambiai lauke, patalpoje. Balsu perteikia kai kurių personažų charakterius (pvz., greitas arkliukas, užsispyręs ožiukas), nuotaiką (pvz., linksmas senelis, liūdna našlaitėlė, pavargęs piemenėlis ir pan.). Pasako, kaip dainavo: garsiai ar tyliai, greitai ar lėtai, kaip skambėjo balsas (švelniai, ramiai, skubiai, stipriai ir pan.), kaip judėjo melodija (aukšty, žemyn, kartojosi). Balsu vaizduoja girgždančias duris, gyvūno (pvz., gaidžio, kiaulės) skleidžiamus garsus. Tiksliau intonuoja 2-3 natas, pasitaikančias vienam skiemeniui. Stengiasi taisyklingiau artikuliuoti - aiškiai tarti balsius, priebalsius, dvibalsius. Tobulina taisyklingą kūno laikyseną ir kvėpavimą, pratinasi atsikvėpti tarp frazių, tinkamai ištęsti paskutinį frazės garsą, fermatą, dainuoti staccato, legato. Dainuoja trumpas dainėles kanonu, įsiklausydamas į dvibalsio dainavimo skambesį (pvz., lietuvių liaudies daina „Saulėle, motule“ ir pan.). Pratinasi dainuoti grupėje, lauke, bendraujant, žaidžiant. Balsu pavaizduoja žodžius „tylus“, „garsus“ ir pan. Dainuoja oktavos ribose su instrumentiniu pritarimu ir be jo. Dainuoja natūraliai, išraiškingai solo, drauge su kitais grupės draugais. Žaidžia muzikinius žaidimus, įsiklauso į savo balsą dainuodami su žodžiais ir be jų.
	Apžiūri instrumentus, kuriais groja, klausosi jų skambėjimo, tyrinėja garsus, muša nesudėtingos struktūros ritmą (pvz., ta-ta). Pritaria suaugusiojo grojimui vaikiškais ritminiais muzikos instrumentais (barškučiais, pagaliukais, būgneliais). Ritminiais instrumentais pritaria dainelėms, rateliams, žaidimams. Ritminiais instrumentais vaizduoja daiktus (pvz., laikrodį), gamtos objektus (pvz., griautinį, lietu). Daužo akmenukus, muša lazdeles vieną į kitą. Caksi liežuviu, vieną į kitą trina delnus, jais muša per kelius, kumšteliais spaudžia išpūstus skruostelius ir pan. Ritmiškai suspaudžia ir atleidžia lūpas, periodiškai liečia pirštais (suglaustais) išžiotą burną bei dainuoja tęsiamus garsus. Išmėgina ritmo išgavimo galimybes kūnui nekeičiant padėties erdvėje (pvz., siūbuojant, pritupiant) bei judant erdvėje (pvz., žygiuojant, šokuojant).

Ritmika	Ritmiškai mojuoja įvairiais barškučiais. Groja vaikiškais ritminiais instrumentais: būgneliais, varpeliais, metalofonais, ksilofonais ir kt. Parenka instrumentus dainelės, istorijos ir kt. reiškiniams, veikėjams vaizduoti (pvz., griaustinio bildesiui, viščiuko bėginėjimui ir pan.). Muzikos instrumentais (pvz., metalofonais) bando atlikti melodinius pratimus. Įvairiais ritminiais (lazdelėmis, šaukštais, trikampėliu), melodiniais (ksilofonu, varpeliu) ar savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, rateliams, žaidimams. Mediniu šaukštu, metaline lazdele suduoda per butelius su įvairiu skysčio kiekiu ir įsiklauso į skirtingo aukščio garsus. Bando išgauti ritmą, užgaunant plaktuką, medinėmis klumpelėmis ir kt. Grodami stebi dirigentą, seka muzikos tempą, dinamiką, laiku įstoja ir baigia groti. Savarankiškai ritminiais instrumentais pritaria muzikos kūrinėliams. Noriai, aktyviai groja, improvizuoja skirtingais muzikos instrumentais, juos taisyklingai laiko.
Šokis	Vaizduodamas kiškį, šokinėja ant dviejų kojų, perteikdamas paukščio, drugelio sparnų mostus, mojuoja rankomis, stovi ant vienos kojos kaip gandas, vaikšto pasistiebęs, pritūpęs pašoka į aukštį kaip varlė. Mojuoja rankomis kaip medžio šakos. Judesius sujungia į seką. Visa tai daro įsivaizduodamas nupasakotą, piešinyje, paveiksle ar nuotraukoje pavaizduotą objektą. Paprašytas greitai eiti, lėtai atsitūpti, aukštai pašokti ir apsidairyti, šiuos judesius atlieka savo pasirinkta tvarka. Įterpia judesių, kurių nebuvo prašomas, pvz., apsisuka, iškelia rankas ir kt. Skambant skirtingo pobūdžio muzikai atlieka atitinkamus judesius (bėga, lėtai eina, tupiasi, pašoka ir pan.). Drauge su suaugusiuoju žaidžia vaizduojamuosius šokamuosius žaidimus, juos interpretuoja (sugalvoja savo judesius vietoj žinomų). Kartu su suaugusiuoju veikdamas, sugalvoja, improvizuotai sujungia judesius perteikdamas trumpą istoriją, pvz., augalo gyvenimą nuo sėklos iki nuvytimo. Šokdamas vaikas tyrinėja šokio elementus - erdvę (aukštyn, žemyn, pirmyn, atgal), ritmą, energiją (kampuotai, plaukiančiai, didelis, mažas judesys). Šoka sukamuosius ratelius, pvz. „Pučia vėjas“. Eina atbulomis, sudaro du (vienas vidury kito) ratus. Atlieka judesius einant, stovint tiesia linija. Stengiasi judesius atlikti grakščiai, emocionaliai. Stengiasi išlaikyti visos grupės darną, rato lygumą. Judesių sekas šoka pagal muziką arba be jos. Parinkdamas judesius šokio pradžiai ir pabaigai, aiškiai parodo, kad užbaigė šokį - sustoja ir nusilenkia žiūrovams. Šoka ratelius, pvz., „Aš dailus bernelis“. Sujungia judesius atliekamus įvairiame erdvės lygyje (aukštyje), įvairiu tempu, panaudojant įvairius judesius be konkrečios istorijos, pvz., ridentis žemai ir lėtai, bėgti aukštai ir greitai, suktis per vidurį greitai, lėtinti sukimąsi ir sustoti. Skirtingai, savaip, drąsiai judesiu perteikia ir nusako šokio, žaidimo nuotaiką. Kuria šokį pagal kontrastingą muziką, pvz., linksną – liūdną, greitą – lėtą ir pan. Šokio judesiais perteikia erdvės, laiko elementus.
Kūryba	Kuria savo sugalvotus žodžius, garsus, intonacijas apie tai, ką jie veikia, žaidžia, mato, girdi, improvizuoja ritminiais muzikos instrumentais ir garsais. Skanduoja trumpus tekstus, mįsles ir kt. Ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui barškučiais, lazdelėmis, marakais, akmenukais ir kt. Kuria charakterinius judesius (pvz., gudri lapė, bailus kiškis, skubanti pelytė ir pan.).

improvizacija	Skanduoja, ploja, trepsi, kuria melodijas ir ritmus savo ar draugo vardui, žodžiams, judesius muzikai (pvz., skambant svajingai muzikai sukasi kaip lapai, snaigės, nutupia, pakyla ir vėl sukasi, judesių kūrybai parenka atitinkamas priemones (kaspinus, lengvas, spalvotas skareles, juosteles ir kt.) Kuria judesius žaidimui, rateliui. Dainuoja klausimus - atsakymus. Kuria naujus personažus, veiksmus trumpoms dainelėms. Balsu, muzikos instrumentu kuria melodijas trumpam tekstui (pvz., pasaka be galo „Buvo senis ir senutė“). Kalbėjimą pakeičia dainavimu. Bando intonuoti informacinius tekstus, skelbimus, receptus ar pan. Rodo iniciatyvą, aktyviai improvizuoja, kuria ritmus, melodijas pagal savo ar kitų pasiūlytas temas.
Žaidimai ir vaidyba	Vaikui pliaukšint delnais, suaugęs paima jo delniukus, ploja kartu linksmi sakdamas, pvz. „ Gydu gydu katutes“. Vaikas krykštuoja, juokiasi, pamėgdžiodamas guguoja - intonuoja, pliaukši. Pamėgdžiodamas suaugusįjį, žaidžia slėpynių (pvz., uždengia delniukais akeles, po to atidengia, sako „kū-kū“). Laikydamas rankoje žaislą, jį judina, barškina. Išeidami iš salės pamojuoja. Atkartoja suaugusiojo rodomus veiksmus: savo delne piršteliu maišo įsivaizduojamą košę, tariamai ragauja, uosto ir pan. Suaugusiajam dainuojant daineles, atkartoja garsažodžius ir parodo, kaip striksi kiškutis, amsi šuniukas ir pan. Savaip vaizduoja objektus, pvz., žydinčią aguoną - iškelia kumštelius ir juos sukinėja, darže augančią ropę - apibėga apie tupintį draugą, dygstančią žolę - aukštylį kelia rodomuosius pirštelius ir pan. Muzikiniuose rateliuose savaip parodo matytus judesius, sukuria naujų, pvz., „žilvitis išdygo“ - atsitupia ir stojasi tiesiai arba krypuodamas į šonus; „užaugo“ - iškelia rankas į viršų arba stiebiasi ant kojų pirštų galų. Spontaniškai reiškia emocijas: susimąsto, stengdamasis prisiminti, kaip pavaizduoti, po to šypsosi, nes pavyko. Pabaigęs kartu su visais nusilenkia. Atkartoja veiksmų seką ir laisviau, drąsiau sukuria savų veiksmų. Žaisdamas muzikinį žaidimą, laisvai, pagal situaciją reiškia veikėjo norus, emocijas, nuosekliai atlieka veiksmus. Aktyviai, drąsiai kuria veikėjų dialogus, per muzikinius žaidimus, ratelius perteikia veikėjų tarpusavio bendravimą.
Estetinis suvokimas	Sutelkia dėmesį į klausomą muziką, guguoja ir juokiasi girdėdamas malonius garsus, švelnias melodijas, atliekamas balsu ar muzikos instrumentu, verkia nuo nemalonių, šiurkščių garsų, ramus, kai dainuojama ar kalbama raminančiu balsu. Girdėdamas dainavimą, muziką, vaikas judina rankas, kojas, linguoja, įsikibęs į atramą, spyruokliuoja kojomis. Trumpam nutyla ir susidomėjęs seka, kaip suaugusysis tyliai arba linksmi slepiasi ir vėl pasirodo arba kaip ant stalo emociškai vedžioja žaisliuką. Aktyviai reiškia emocijas klausydamas linksmos muzikos, dainos: džiaugiasi, šypsosi (daina, muzikinė pjesė – linksmi), nuliūsta, susimąsto, nusiramina, kartais pravirksta (melodija – liūdna). Stebi šokantį vaiką, pedagogą, sutelkia žvilgsnį, trumpais skiemenimis išreiškia savo susidomėjimą, ploja (jei patinka) ar suirzta (jei nuobodu). Ilgiau sutelkdamas dėmesį seka, kaip striksi kiškutis. Pats mėgdžiodamas veiksmus, garsus, džiaugiasi laisvu, išraiškingu savo paties intonavimu, veikimu. Kartais klausydamasis nuotaikingų vokalinių, instrumentinių muzikos kūrinių šypsosi,

	mojuoja kojomis į muzikos taktą, kartais susiraukia, nuleidžia galvą, atsistoja ir vaikšto. Komentuodamas judesius, veiksmus vaikas bando atskleisti, pagrįsti veikėjo vidines būsenas (linksma, liūdna ir pan.). Džiaugiasi jau girdētu instrumentinės muzikos įrašu, daina, bando kartu dainuoti. Jei šokis patiko, ploja ar pasako, pvz., „Gražiai šoko“, „taip“ ar galvos linktelėjimu išreiškia savo nuomonę. Džiugiai eina į salėje vykstančią muzikinę valandėlę, noriai dainuoja, šoka, žaidžia. Išreiškia norą gražiai dainuoti, šokti, vaidinti. Skirtingai reaguoja matydamas šokant polką (šokinėja) ir valsą (ramiai linguoja). Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinį, koncertą ar muzikinį spektaklį, pvz., „man patiko“, „gražiai dainavo“. Pasakodamas apie matytą šokį, judesį susieja su personažu ar nuotaika, atsako į klausimus: „Kaip?“, „Kodėl?“ (pvz., „Bėgo greitai kaip vilkas“). Patikčius, sukėlusius daug emocijų kūrinius, daineles, ratelius prašo nuolat kartoti. Nusako veikėjų balsų intonacijas, pvz., „Pelytė kalbėjo plonai“, „Vilkas kalbėjo storai“). Kalbėdamas apie draugo šokį, dainavimą, pagiria, kad buvo gražu. Girdėtus muzikos kūrinius apibūdina, pvz., pelytės muzika – „plona“, tyli, meškos – „stora“, garsi. Klausomus programinės muzikos kūrinius apibūdina žodžiais: „polkutė – linksma“, „lopšinė – švelni“, „maršas – smagus žygiuoti“. Savarankiškai pasakoja matyto šokio siužetą. Padainavęs, pažaidęs muzikinį ratelį ar žaidimą, pasako, kuris labiau patinka, o kuris nelabai. Išsako savo nuomonę, kodėl patiko ar nepatiko matytas šokis, girdėta daina. Pasako, kodėl pačiam patiko ar nepatiko viena ar kita muzikinė veikla. Estetinių meno kūrinių ir savo kūrybos vertinimą susieja su doriniais, emociniais išgyvenimais, pvz., „Vilkas negražus, negeras, o ožiukai ir jų mama – gražūs, geri.“ ir pan. Emociškai išgyvena meno kūrinius, pvz., klausydamiesi valso, linguoja į šonus, vaizduoja, kad groja fortepijonu, pasakoja apie šokį. Gana ilgai sutelkia dėmesį ir seka jį sudominusį kūrinį. Gėrasi ir grožisi savo menine veikla, pasako, kas pasisekė, nori kitiems pademonstruoti. Siekia meninės kūrybos grožio, noriai, su džiaugsmu stengiasi viską atlikti kuo gražiau. Pateikdami keletą motyvų apibūdina, palygina (ne-)patikusią muziką, šokį, vaidinimą. Palankiai vertina patinkančią savo ir kitų kūrybinę veiklą, kūrinius. Suvokia ir savais žodžiais apibūdina muzikos kūrinius. Savarankiškai pasakoja stebėto šokio siužetą, nusako veikėjus, jų judesius, apibūdina šokio kostiumus. Žodžiais nupasakoja skambėjusią muziką, stebėtą šokį. Kuria matyto vaizdinio siužetą. Skatinti reikšti nuomonę ne tik apie asmeninius potyrius, bet ir apie grupės draugų kūrybinius sumanymus, išreiškiamus ritmu, judesiu ir pan., išgyventą muziką, šokį. Jaučia muzikos kūrinio nuotaiką, bando vertinti, paaiškinti, kodėl patiko ar nepatiko. Išsako nuomonę apie savo ir grupės draugų kuriamą muziką, judesius.
--	--

6.5. Vertinimo aktualumas

Atsižvelgiant į įstaigos pasirinktos darbo struktūros specifiškumą, vaiko pasiekimų vertinimas tampa aktuali bendradarbiaujant tarp pedagogų: dalijantis turima informacija ir žiniomis apie bendrą grupės lygį bei apie individualią vaikų patirtį grupės kontekste.

Tėvų dalyvavimas vaiko pažangos vertinimo procese sudaro galimybę kartu su pedagogais įvertinti pasiekimus, aptarti sunkumus ir numatyti tolimesnes ugdymo(si) perspektyvas.

Vaiko savo pažangos vertinimas sudaro galimybes pačiam vaikui pastebėti, analizuoti savo pasiekimus, formuoti adekvatų savęs vaizdą bei teigiamą savivertę.

Kaupiami duomenys apie vaiko pasiekimus leidžia vertinti vaiko padarytą pažangą:

- * pastebėti per vasarą įvykusių pokyčių dinamiką;
- * numatyti tolimesnio vaiko ugdymo(si) gaires;
- * esant poreikiui sudaryti individualią ugdymo(si) programą vaikui ar grupei;
- * įvertinti galimus raidos sutrikimus.

Atlikta vertinimo rezultatų analizė padeda numatyti ugdomojo proceso spragas, parinkti tinkamiausias ugdymo(si) formas, metodus ir priemones, kryptingai taikyti inovacijas, laikytis ugdomojo proceso tęstinumo, sistemiškumo, lankstumo, nuoseklumo, perimamumo bei individualizavimo.

Siekiant geresnės ugdymo(si) kokybės ir veiksmingumo, sukurta vertinimo sistema nuolat modernizuojama, atnaujinama.

DOKUMENTAI

1. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2003, Nr. 63-2853; 2011, Nr. 38-1804).
2. Lietuvos Respublikos Seimo 2013m. gruodžio 23 d. nutarimas Nr. XII-745 „Dėl Valstybinės švietimo 2013 – 2022 metų strategijos patvirtinimo.“ (Žin., 2013, Nr. 140-7095).
3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-01-24 nutarimas Nr.82 „Dėl Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012m. nuostatų įgyvendinimo programos patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 12-391).
4. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 17 d. nutarimas Nr. 184 „Dėl Vaiko gerovės valstybės politikos strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2005-2012 metų plano patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 25-802).
5. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983.
6. Lietuvos vaikų ikimokyklinio ugdymo koncepcija, 1989.
7. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. birželio 7d. įsakymas Nr. V-1009 „Dėl ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo“.
8. Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija. 2013.

PROGRAMOS

1. Adaškevičienė A. (1996). Judėjimo džiaugsmas. Lietuvos ikimokyklinukų fizinio aktyvumo optimizavimo programa.
2. Adaškevičienė A., Dilienė R. (2000). Vaikų sveikatos ir fizinio ugdymo programa, aukime sveiki ir stiprūs. Klaipėda.
3. Monkevičienė O. (2001). Ankstyvojo ugdymo vadovas. V.: Minklės leidyba.
4. Bakūnaitė J. (1998). Humanistinio vaikų ugdymo programa. Auginu gyvybės medį.
5. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa. (2003). V.: Švietimo aprūpinimo centras.
6. Caughlin P. A., Hansen K.A., Heller D. (1997). Į vaiką orientuotų grupių kūrimas: knyga auklėtojais. – Lietus.
7. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams. (1993). V.: Leidybos centras.
8. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. (2014). Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras.
9. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. (2006; 2015). Vilnius: ŠAC.
10. Piliuvienė A., Dailidienė N., Jakučiūnienė D. (1997). Ikimokyklinio amžiaus vaikų saugios gyvenamosios įgūdžių ugdymo programa. V.: Leidybos centras.
11. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa. (2014). Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras.
12. Rauckis J., Drungilienė D. (2003). Ankstyvojo amžiaus vaikų kūno kultūros programa.

13. Vaikų darželio programa "Vėrinėlis". (1993). V.: Leidybos centras.
14. Walsh K.B. (1998). Į vaiką orientuotų klasių kūrimas: knyga ugdytojams. – Lietus.
15. Verseckienė O. Marcinkas F. (1995). Po tėviškės dangum. Etninio ugdymo gairės.

LITERATŪRA

1. Bakutytė R. (2001). Pradinių klasių mokinių humaniškumo ugdymas: monografija. Šiaulių universiteto leidykla.
2. Bulotaitė L., Gudžinskienė V., Mockevičienė O., Jakučiūnienė D. (2004). Gyvenimo įgūdžių ugdymas.-V.: ŠCA.
3. Demokratiškos pedagogikos matai. Danų autorių straipsnių rinkinys kuriančiam pedagogui. (2005). V.: Ciklonas.
4. Dodge D. Colker L. Heroman C. (2007). Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vilnius: Presvika.
5. Gaižauskienė A., Tilindienė I., Stupuris T. (2010). Parents' rearing style differences depending on adolescents' gender and age. Jaunųjų mokslininkų darbai, Nr. 2 (27).
6. Monkevičienė O. (2001). Ankstyvojo ugdymo vadovas: tėvams, globėjams, pedagogams: vaikas iki trejų metų. Vilnius: Minklės leidyba.
7. Monkevičienė O. (1995). Užsienio valstybių ikimokyklinio ugdymo programų modeliai. Vėrinėlis. Knyga auklėtojai. II dalis. V.: Leidybos centras.
8. Monkevičienė O. Naujojo ugdymo turinio bei kūrybinio jo įgyvendinimo būdų psichologinės-pedagoginės ištakos. Vėrinėlis. Knyga auklėtojai. I dalis. Vilnius: Leidybos centras.
9. Monkevičienė O. (1999). Reformuojamo ikimokyklinio ugdymo turinio sudarymas ir diegimas. Lietuvos vaikų darželis: praeitis ir dabartis. V.: Leidybos centras.
10. Pasternak R. (2011). Intergenerational transmission: do mothers perceive their parenting style and parental authority as similar to their parents. Sociology study, Nr. 1(7).
11. Rienecker L. Jorgensen S. P. (2003). Kaip rašyti mokslinį darbą? V.: Aidai.
12. Rodžersas C. (1989). Harmoningai gyvenančio žmogaus samprata. Psichologija. V.: Aidai.
13. Staerfeldt Eric, Mahiasen Rask Christian. (1999). Pedagogika ir demokratija .V.: Aidai.
14. Šeibokienė G. (1999). Ikimokyklinis ugdymas: kur esame ir kur link eisime. Lietuvos vaikų darželis: praeitis ir dabartis. V.: Leidybos centras.
15. Želvys R. (2001). Švietimo vadybos pagrindai.V.: Vilniaus universiteto leidykla.